

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

WIELKOPOLSKA 2020

ZAKTUALIZOWANA STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO DO 2020 ROKU

POZNAŃ, 17 GRUDNIA 2012 ROKU

Tekst aktualizacji „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku” zredagował zespół Oddziału Analiz Regionalnych w Departamencie Polityki Regionalnej kierowanym przez Grzegorza Potrzebowskiego, Dyrektora Departamentu, pod nadzorem Leszka Wojtasiaka, Wicemarszałka Województwa Wielkopolskiego, w składzie:

Mieczysław Borówka

Krzysztof Borkowicz

Iwona Borkowska

Beata Hofman

Jacek Kasprzyk

Łukasz Prymas

Michał Rejewski

*Doradztwo naukowe: prof. dr hab. Tadeusz Strykiewicz,
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza*

Wykorzystano fragmenty tekstów, opinie i konkluzje oraz propozycje następujących autorów ekspertyz:

Dr Joanna Dominiak, mgr Wojciech Dyba, mgr Jędrzej Gadziński, prof. dr hab. Tomasz Kaczmarek, dr Damian Łowicki, prof. dr hab. Andrzej Mizgajski, dr Michał Męczyński, dr Paweł Motek, dr Małgorzata Stępniewska, dr Barbara Konecka-Szydłowska, mgr Jacek Wajda.

W tekście uwzględniono;

- Rekomendacje Oceny ex ante opracowanej przez prof. dr. hab. Pawła Churskiego, mgr. Bartłomieja Kołsuta oraz mgr. Roberta Perdała,*
- Rekomendacje Prognozy oddziaływania na środowisko opracowanej przez Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego*

„Przyszłość zaczyna się dzisiaj, nie jutro”

Jan Paweł II

SPIS TREŚCI

I	ZAŁOŻENIA AKTUALIZACJI STRATEGII	11
1.	PODSTAWY PRAWNE I INFORMACYJNE	11
2.	RAMY PRZEDMIOTOWE I PODMIOTOWE	12
II	UWARUNKOWANIA PROGRAMOWE	13
1.	POLITYKI ZEWNĘTRZNE	13
1.1.	POLITYKI WSPÓLNOTOWE	13
1.1.1.	<i>Strategia Europa 2020</i>	13
1.1.2.	<i>Polityka spójności po 2013 roku</i>	15
1.1.3.	<i>Wymiar terytorialny</i>	17
1.1.4.	<i>Karta Lipska</i>	18
1.1.5.	<i>Wspólna Polityka Rolna</i>	18
1.2.	POLITYKI KRAJOWE	20
1.2.1.	<i>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030</i>	20
1.2.2.	<i>Strategia Rozwoju Kraju 2020</i>	21
1.2.3.	<i>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego. Regiony, Miasta i Obszary wiejskie</i>	22
1.2.4.	<i>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030</i>	24
1.2.5.	<i>Zintegrowane strategie rozwoju</i>	25
1.2.6.	<i>Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii Europa 2020</i>	25
1.2.7.	<i>Strategie ponadregionalne</i>	26
2.	POLITYKI WEWNĘTRZNE	27
2.1.	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego	27
2.2.	Regionalna Strategia Innowacji dla Wielkopolski na lata 2010-2020	28
2.3.	Projekt Strategii wzrostu efektywności energetycznej i rozwoju odnawialnych źródeł energii w Wielkopolsce na lata 2012-2020	29
2.4.	Strategia Polityki Społecznej dla Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku	30
2.5.	Strategia rozwoju aglomeracji poznańskiej	31
2.6.	Inne regionalne dokumenty planistyczne	32
III	PODSUMOWANIE DIAGNOZY SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ	33
1.	ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	33
2.	ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I ENERGIA	34
3.	PODSTAWOWA INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA I WYMIANY TOWAROWEJ	35
4.	GOSPODARKA I JEJ OTOCZENIE	37
5.	ROLNICTWO I OBSZARY WIEJSKIE	38
6.	MIESZKAŃCY, KAPITAŁ INTELEKTUALNY I ZATRUDNIENIE	40
7.	SFERA SPOŁECZNA	42
8.	METROPOLIA POZNAŃSKA I JEJ RELACJE Z REGIONEM	43
9.	ZRÓŻNICOWANIA WEWNĄTRZREGIONALNE	44
10.	PODSUMOWANIE	46
IV	ANALIZA SWOT	49
1.	POTENCJAŁ WEWNĘTRZNY	49
2.	UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE	53
V	INTELIGENTNE SPECJALIZACJE REGIONALNE	59
VI	MODEL ROZWOJU	63
VII	WIZJA ROZWOJU	67
VIII	MISJA WOJEWÓDZTWA	69

IX	CELE STRATEGII	71
1.	CEL GENERALNY:	73
2.	CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE	75
	Cel strategiczny 1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej regionu	77
	Cel operacyjny 1.1. Zwiększenie spójności sieci drogowej	78
	Cel operacyjny 1.2. Wzrost różnorodności oraz upowszechnianie efektywnych form transportu	80
	Cel operacyjny 1.3. Rozbudowa infrastruktury na rzecz społeczeństwa informacyjnego	80
	Cel operacyjny 1.4. Lepsze wykorzystanie dróg wodnych	81
	Cel operacyjny 1.5. Rozwój transportu zbiorowego	81
	Cel operacyjny 1.6. Rozwój komunikacji lotniczej	82
	Cel strategiczny 2. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami	85
	Cel operacyjny 2.1. Wsparcie ochrony przyrody	86
	Cel operacyjny 2.2. Ochrona krajobrazu	87
	Cel operacyjny 2.3. Ochrona zasobów leśnych i racjonalne ich wykorzystanie	88
	Cel operacyjny 2.4. Wykorzystanie, racjonalizacja gospodarki zasobami kopalin oraz ograniczanie skutków ich eksploatacji	89
	Cel operacyjny 2.5. Ograniczanie emisji substancji do atmosfery	89
	Cel operacyjny 2.6. Uporządkowanie gospodarki odpadami	90
	Cel operacyjny 2.7. Poprawa gospodarki wodno – ściekowej	90
	Cel operacyjny 2.8. Ochrona zasobów wodnych i wzrost bezpieczeństwa powodziowego	91
	Cel operacyjny 2.9. Poprawa przyrodniczych warunków dla rolnictwa	92
	Cel operacyjny 2.10. Promocja postaw ekologicznych	92
	Cel operacyjny 2.11. Zintegrowany system zarządzania środowiskiem przyrodniczym	93
	Cel operacyjny 2.12. Poprawa stanu akustycznego województwa	93
	Cel strategiczny 3. Lepsze zarządzanie energią	95
	Cel operacyjny 3.1. Optymalizacja gospodarowania energią	95
	Cel operacyjny 3.2. Rozwój produkcji i wykorzystanie alternatywnych źródeł energii	96
	Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa energetycznego regionu	97
	Cel strategiczny 4. Zwiększanie konkurencyjności metropolii poznańskiej i innych ośrodków wzrostu w województwie	99
	Cel operacyjny 4.1. Rozwój metropolii poznańskiej	100
	Cel operacyjny 4.2. Wzmocnienie biegunów wzrostu w subregionach	101
	Cel strategiczny 5. Zwiększenie spójności województwa	103
	Cel operacyjny 5.1. Wsparcie ośrodków lokalnych	104
	Cel operacyjny 5.2. Rozwój obszarów wiejskich	105
	Cel operacyjny 5.3. Aktywizacja obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych	106
	Cel operacyjny 5.4. Wsparcie terenów wymagających restrukturyzacji, odnowy i rewitalizacji	106
	Cel operacyjny 5.5. Zwiększenie dostępności do podstawowych usług publicznych	106
	Cel operacyjny 5.6. Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego	107
	Cel strategiczny 6. Wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu	109
	Cel operacyjny 6.1. Zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw	111

Cel operacyjny 6.2.	Wzmocnienie roli nauki i badań dla innowacji i rozwoju gospodarczego	111
Cel operacyjny 6.3.	Rozwój sieci i kooperacji w gospodarce regionu	112
Cel operacyjny 6.4.	Rozbudowa instytucji otoczenia biznesu	112
Cel operacyjny 6.5.	Tworzenie warunków rozwoju inteligentnych specjalizacji, w tym wspieranie sektorów kreatywnych w gospodarce	113
Cel operacyjny 6.6.	Rozwój instrumentów finansowych dla gospodarki	114
Cel operacyjny 6.7.	Doskonalenie kadr gospodarki	114
Cel operacyjny 6.8.	Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych	115
Cel operacyjny 6.9.	Tworzenie warunków dla ekspansji gospodarki województwa na rynki zewnętrzne	115
Cel operacyjny 6.10.	Poprawa warunków dla rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolnego	116
Cel operacyjny 6.11.	Rozwój gospodarki społecznej	117
Cel operacyjny 6.12.	Rozwój „srebrnego” sektora gospodarki	118
Cel operacyjny 6.13.	Rozwój biznesu i usług zdrowotnych	118
Cel strategiczny 7.	Wzrost kompetencji mieszkańców i zatrudnienia	121
Cel operacyjny 7.1.	Poprawa warunków, jakości i dostępności edukacji	122
Cel operacyjny 7.2.	Wsparcie szkolnictwa wyższego	123
Cel operacyjny 7.3.	Promocja przedsiębiorczości i zatrudnialności	124
Cel operacyjny 7.4.	Rozwój oraz promocja postaw kreatywnych i innowacyjnych	125
Cel operacyjny 7.5.	Wzmocnienie szkolnictwa zawodowego i technicznego oraz poprawa organizacji rynku pracy	125
Cel operacyjny 7.6.	Rozwój kształcenia ustawicznego	126
Cel strategiczny 8.	Zwiększanie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa	129
Cel operacyjny 8.1.	Wzmacnianie aktywności zawodowej	131
Cel operacyjny 8.2.	Poprawa sytuacji i przeciwdziałanie zagrożeniom demograficznym	131
Cel operacyjny 8.3.	Poprawa stanu zdrowia mieszkańców i opieki zdrowotnej	132
Cel operacyjny 8.4.	Promocja zdrowego stylu życia	133
Cel operacyjny 8.5.	Wzmacnianie włączenia społecznego	133
Cel operacyjny 8.6.	Wzmocnienie systemu usług i pomocy społecznej	134
Cel operacyjny 8.7.	Kształtowanie skłonności mieszkańców do zaspokajania potrzeb wyższego rzędu	134
Cel operacyjny 8.8.	Budowa kapitału społecznego na rzecz społeczeństwa obywatelskiego	135
Cel operacyjny 8.9.	Ochrona zasobów, standardu i jakości życia rodziny	135
Cel operacyjny 8.10.	Ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego	136
Cel operacyjny 8.11.	Poprawa warunków mieszkaniowych	137
Cel strategiczny 9.	Wzrost bezpieczeństwa i sprawności zarządzania regionem	139
Cel operacyjny 9.1.	Tworzenie warunków dla zarządzania rozwojem regionu	140
Cel operacyjny 9.2.	Budowa wizerunku województwa i jego promocja	141
Cel operacyjny 9.3.	Sprawną, innowacyjną administracją samorządową	142
Cel operacyjny 9.4.	Budowa partnerstwa dla innowacji	144
Cel operacyjny 9.5.	Budowa regionalnych systemów zabezpieczania i reagowania na zagrożenia	144
Cel operacyjny 9.6.	Rozwój współpracy terytorialnej	145
3. TERYTORIALNY WYMIAR CELÓW STRATEGII		147
4. POTENCJALNE SPECJALIZACJE WIELKOPOLSKI NA TLE STRUKTURY CELÓW STRATEGII		151
5. HORYZONTALNE ZASADY REALIZACJI CELÓW		154

5.1.	Ład przestrzenny	154
5.2.	Zrównoważony rozwój	155
5.3.	Spółeczeństwo informacyjne	156
5.4.	Innowacje	156
5.5.	Równe szanse i włączenie społeczne	156
5.6.	Współpraca i sieciowanie	156
5.7.	Aktywność obywatelska	157
5.8.	„Srebrny rozwój”	157
6.	MOŻLIWOŚCI WARIANTOWEJ REALIZACJI STRATEGII	157
7.	OCZEKIWANIA STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO WZGLĘDEM POLITYKI RZĄDU	160
8.	POTENCJALNE OBSZARY WSPÓŁPRACY MIĘDZYREGIONALNEJ	160
X	SYSTEM REALIZACJI STRATEGII	163
1.	INSTRUMENTY FINANSOWE	163
2.	INSTRUMENTY PRAWNE/INSTYTUCJONALNE	164
3.	INSTRUMENTY PROGRAMOWE	164
4.	SYSTEM MONITOROWANIA	165
XI	OCENA EX ANTE	167
XII	PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	171
XIII	KONSULTACJE SPOŁECZNE AKTUALIZACJI STRATEGII	177

WSTĘP

W raporcie o realizacji strategii, jaki zgodnie z zapisami tego dokumentu przedłożono w 2009 roku Sejmikowi Województwa Wielkopolskiego, stwierdzono, że według stanu uwarunkowań na koniec 2008 roku nie było potrzeby modyfikacji poszczególnych jej zapisów. Obecnie sytuacja jest inna.

Wraz z przyjęciem nowych krajowych dokumentów planistycznych lub opracowaniem ich projektów: *Długookresowej i Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*, 8 zintegrowanych strategii krajowych oraz *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* zachodzi konieczność uwzględnienia ich treści.

Pakiet opracowywanych i przyjmowanych krajowych dokumentów strategicznych wynika z budowy nowego modelu zarządzania rozwojem kraju, określonego przez Radę Ministrów w kwietniu 2010 roku w dokumencie *„Założenia systemu zarządzania rozwojem kraju”*. Zdefiniowano w nim przede wszystkim nowy paradygmat/zasady wspierania i spojrzenia na rozwój kraju. Zakłada on wsparcie wszystkich obszarów w zakresie ich specyficznych potencjałów i problemów oraz wzajemnie korzystnego oddziaływania centrów rozwoju i ich otoczenia, co określane jest modelem dyfuzyjno-absorpcyjnym. Metropolie powinny być źródłem korzystnego wpływu na ich otoczenie, a pozostałe obszary z ich rozwoju powinny czerpać korzyści. Terytorium nie ma być traktowane tylko jako przestrzeń, ale jako układ funkcjonalny. Ponadto, strategia regionalna w większym stopniu powinna terytorialnie ukierunkowywać cele w niej zawarte.

W ślad za *„Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego Regionu, miasta, obszary wiejskie”* Rada Ministrów przyjęła plan działań niezbędnych do realizacji zapisów tego dokumentu. Na potrzeby tego procesu zaplanowano fora terytorialne pełniące funkcje platform dla partnerstwa społecznego oraz obserwatoria regionalne, jako podmioty monitorujące procesy rozwojowe i realizację polityk. W konsekwencji zmianie powinien ulec system monitorowania i zarządzania realizacją strategii rozwoju województwa. Ponadto, dla potrzeb wdrażania tego dokumentu realizowany będzie kontrakt terytorialny, jako forma koordynacji działań samorządowych i rządowych na obszarze województwa.

Zbliża się kolejna perspektywa finansowa Unii Europejskiej. W związku z tym kolejny regionalny program operacyjny dla Wielkopolski na lata 2014 – 2020 będzie wymagał odnowionej podstawy strategicznej, zmodyfikowanego/odświeżonego spojrzenia w strategii na rozwój i zewnętrzne instrumenty interwencji.

Przede wszystkim przyjęta została *„Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. EUROPA 2020”* tworząca zupełnie nowe oblicze polityki rozwoju Unii Europejskiej, której priorytetami są rozwój inteligentny, zrównoważony i włączający pod względem społecznym.

Ponadto, w związku z nową perspektywą finansową po 2013 roku zmieni swe oblicze także polityka spójności. Przesłanki te są bardzo istotne i należy je uwzględnić, bowiem środki wspólnotowe są i będą nadal głównym instrumentem finansowania rozwoju województwa.

Istotną okolicznością, jaka była źródłem przesłanek decyzji o aktualizacji strategii, jest także globalny kryzys ekonomiczny, wymuszający z jednej strony działania interwencyjne, a z drugiej wzmacnianie podstaw trwałego rozwoju w przyszłości.

Ważnym elementem tworzenia nowego systemu zarządzania rozwojem kraju są prace nad wspólnymi standardami planowania strategicznego, by dokumenty w tym zakresie, tworzone na poziomach krajowym i regionalnym, były porównywalne. Wymusza to dokonanie zmian, co do formy i zawartości regionalnego dokumentu strategicznego.

Nowa sytuacja wymusza także bardziej sparymetryzowany charakter strategii rozwoju województwa wielkopolskiego. W odróżnieniu od dokumentu przyjętego w 2005 roku, stosunkowo ogólnego, zaktualizowana strategia musi identyfikować obszary problemowe i definiować obszary wsparcia, których zasięg powinny określać dokumenty wdrożeniowe, a docelowo Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa.

Zaktualizowana strategia ma być także podstawą kontraktu terytorialnego. Powinna zatem określać potencjały rozwojowe, które należy wspierać przez politykę regionalną państwa oraz przez ukierunkowane terytorialnie krajowe polityki sektorowe.

Ważną przesłanką korekty strategii są też bieżące działania Samorządu Województwa na rzecz rozwoju i tworzenia instrumentów zarządzania nim. Strategia uchwalona w 2005 roku w niewystarczający sposób uwzględniała takie obecne obszary działania, jak innowacje, budowa nowoczesnych finansowych instrumentów wsparcia gospodarki, społeczeństwo informacyjne i e-administracja, gospodarka społeczna, czy system promocji. Ponadto, istotne zmiany wynikają z pogłębienia i uaktualnienia regionalnego planowania w poszczególnych sektorach, takich jak polityka społeczna, promocja gospodarki, innowacje, czy gospodarowanie energią, a także z aktualizacji *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*. W ślad za ustaleniami tych dokumentów należało zweryfikować odpowiednie zapisy strategii i ewentualnie w części przypadków sformułować nowe.

Źródłem istotnych przesłanek aktualizacji strategii są także ustalenia projektu „*Foresight Regionalny dla Wielkopolski*”, o charakterze społecznym, którego efektem było dostarczenie nowej wiedzy na temat przyszłości poprzez opracowanie alternatywnych scenariuszy rozwoju Wielkopolski do 2030 roku. Spośród nich wybrano scenariusz najbardziej optymistyczny, realizowany w zasadzie już przez poprzednie dokumenty strategiczne, zakładający trwały wzrost, silne i mądre przywództwo, duże zaangażowanie wszystkich mieszkańców równomiernie rozwijającego się regionu, mocną gospodarkę, która potrafi wykreować rozpoznawalne w świecie marki, nasze „okręty flagowe”.

W konsekwencji niniejszy dokument stanowi zmodyfikowaną wersję dokumentu przyjętego w 2005 roku, zmienioną w wyniku wymienionych wyżej okoliczności. Zatem nie jest dokumentem całkowicie nowym, bowiem zawiera także elementy przeniesione z poprzedniej wersji.

Liczne zmiany tekstu strategii przyjętej w 2005 roku wynikają także z konsultacji społecznych projektu aktualizacji niniejszego dokumentu.

I ZAŁOŻENIA AKTUALIZACJI STRATEGII

1. PODSTAWY PRAWNE I INFORMACYJNE

Podstawami prawnymi aktualizacji strategii rozwoju województwa wielkopolskiego są:

- postanowienia artykułów: 11, 12, 12a oraz 18 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1590 ze zmianami),
- postanowienia Uchwały nr VI/88/11 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 18 kwietnia 2011 roku w sprawie: określenia zasad, trybu i harmonogramu prac nad aktualizacją Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku.

Podstawy informacyjne dla aktualizacji strategii rozwoju województwa stanowią:

- Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie wielkopolskim, Poznań 2011,
- Ekspertyzy dodatkowe wykonane dla potrzeb aktualizacji strategii:
 - o Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego i klasyfikacja małych miast w Wielkopolsce, Michał Męczyński, Barbara Konecka-Szydłowska, Jędrzej Gadziński, Poznań 2010,
 - o Dostępność usług publicznych na terenie województwa wielkopolskiego, Joanna Dominiak, Poznań 2011,
 - o Finanse samorządów terytorialnych w województwie wielkopolskim w latach 2006-2009, Paweł Motek, Poznań 2010,
 - o Analiza zróżnicowań wewnątrzregionalnych województwa wielkopolskiego, Wojciech Dyba, Poznań 2011,
 - o Analiza relacji (powiązań funkcjonalnych) aglomeracji/metropolii poznańskiej z otoczeniem regionalnym w kontekście dyfuzyjno-absorpcyjnego modelu rozwoju, Tomasz Kaczmarek, Poznań 2011.
 - o Uwarunkowania i możliwości wdrażania dokumentów strategicznych Unii Europejskiej i Traktatu Akcesyjnego w zakresie ochrony środowiska, Andrzej Mizgajski, Damian Łowicki, Małgorzata Stępniewska, Poznań 2011,
 - o Analiza potencjału naukowo-badawczego Wielkopolski z punktu widzenia możliwości budowy relacji z gospodarką oraz potencjalnego oddziaływania tych relacji na konkurencyjność regionu, Jacek Wajda, Poznań 2011.
- Ekspertyzy, jakie wykonano w ramach równoległych prac nad Załoženiami Strategii Rozwoju Polski Zachodniej, prowadzonych w 2011 roku,
- Raporty, opinie i sugestie konsultanta naukowego Prof. dr. hab. Tadeusza Strykiewicza,
- Bieżące obserwacje prowadzone przez Oddział Analiz Regionalnych Departamentu Polityki Regionalnej oraz dorobek analityczny innych jednostek organizacyjnych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego,
- Wnioski i spostrzeżenia partnerów społecznych biorących udział w konsultacjach aktualizacji strategii.

2. RAMY PRZEDMIOTOWE I PODMIOTOWE

Zarówno dyskusja o strategii, jak i sam dokument, powinny mieć jasno określone ramy. Ujmując rzecz w skrócie – już na samym wstępie należy mieć jasność, dla kogo, i o czym ma być ten dokument, kto jest jego podmiotem, a co jego przedmiotem. Inaczej mówiąc – kto ją opracowuje i realizuje, oraz, czego ona dotyczy. Strategii nie można bowiem tworzyć o wszystkim i dla wszystkich.

Kwestia ta w kolejnych dokumentach strategicznych dla województwa wielkopolskiego podlegała ewolucji. Pierwszy dokument, przyjęty w 2000 roku, był strategią dla całego województwa, dla wszystkich podmiotów i całości ich kompetencji. W konsekwencji wszystko, co obserwowano w województwie, przypisywano strategii.

W drugim dokumencie przyjętym w 2005 roku zakres podmiotowy i przedmiotowy ograniczono do działań publicznych. Na potrzeby niniejszej aktualizacji przyjęto natomiast następujące podejście, będące w dużym stopniu kontynuacją koncepcji przyjętej w 2005 roku:

- Podmiotem strategii jest Samorząd Województwa. Strategia dotyczy zakresu jego kompetencji oraz kompetencji województwa w zakresie wpływania na zachowania innych podmiotów (na przykład przez zarządzanie środkami własnymi i zewnętrznymi, czy przez udział w ustalaniu zasad, bądź sposobu realizacji polityk innych podmiotów, między innymi przez kontrakt terytorialny).
- Przedmiotem strategii jest województwo wielkopolskie i te sfery/dziedziny oraz zachowania innych podmiotów, na które zgodnie z kompetencjami określonymi w poprzednim punkcie samorząd województwa ma wpływ. Należy przy tym zaznaczyć, iż województwo należy rozumieć nie jako jednostkę administracyjną, ale jako terytorium z jego układem funkcjonalnym.

Ujmując rzecz w skrócie – **strategia dotyczy tego, za co Samorząd Województwa odpowiada, bądź tego, na co ma lub zamierza mieć wpływ, także pośredni**. Uporządkowanie i precyzyjne określenie powyższych kwestii ma zasadnicze znaczenie dla określenia obszaru interwencji tego dokumentu, a także dla jej monitorowania oraz wiązania określonych efektów z rzeczywistym wpływem strategii.

II UWARUNKOWANIA PROGRAMOWE

Obecnie dokonuje się znaczne przewartościowanie polityk rozwojowych zarówno na poziomie wspólnotowym, jak i krajowym. Jeśli strategia ma być użytecznym i skutecznym instrumentem realizacji polityki wewnątrzregionalnej, musi uwzględniać cele i priorytety innych polityk. Od tego zależy możliwość pozyskania środków zewnętrznych. Choć z upływem lat możliwości samorządów w tym zakresie rosną, środki zewnętrzne nadal są głównym instrumentem realizacji strategii.

1. POLITYKI ZEWNĘTRZNE

Strategia rozwoju województwa jest elementem większego systemu programowania, przygotowywanego na różnych poziomach: wspólnotowym, krajowym, regionalnym i lokalnym, w układach ogólnych, horyzontalnych i sektorowych. Jej treść powinna uwzględniać ustalenia, jakie są lub będą w tych dokumentach zawarte. Jeśli możliwości realizacji strategii rozwoju województwa mają być realne, to musi się ona wpisywać w obszary interwencji tych polityk. Należy mieć świadomość, że wszelkie cele strategii, które wykraczają poza te obszary interwencji, mogą być realizowane, lecz tylko za własne środki.

1.1. POLITYKI WSPÓLNOTOWE

1.1.1. Strategia Europa 2020

Szybki rozwój innych gospodarek, obawy o utratę globalnej konkurencyjności Unii Europejskiej, spotęgowane globalnym kryzysem gospodarczym oraz wzrostem świadomości zagrożeń klimatycznych, spowodowały, że przewartościowaniu uległy założenia i cele polityk wspólnotowych.

Dotąd głównym punktem odniesienia względem polityk wspólnotowych był przyjęty na Szczycie Rady Europejskiej w marcu 2000 roku dokument zwany od miejsca spotkania - *Strategią Lizbońską, Droga do sukcesu zjednoczonej Europy*. Zakładał on uczynienie z Unii do 2010 roku najbardziej dynamicznej i konkurencyjnej, opartej na wiedzy gospodarki świata, która zdolna byłaby do zrównoważonego wzrostu z większą liczbą lepszych miejsc pracy i odznaczałaby się większą spójnością społeczną oraz szacunkiem dla środowiska przyrodniczego (element ten do Strategii Lizbońskiej wprowadzony został po szczycie w Goeteborgu w czerwcu 2001 roku).

Dokument ten stał się najważniejszym programem społeczno-ekonomicznym w Unii Europejskiej stanowiącym odpowiedź na zachodzącą coraz szybciej globalizację, rozwój technologii, wzrost konkurencyjności gospodarek na świecie, pojawienie się bezrobocia, a także na przemiany strukturalne spowalniające rozwój gospodarczy w Europie.

Dla potrzeb polityki wewnątrzregionalnej, której podstawą ma być zaktualizowana strategia rozwoju województwa, obecnie najważniejsza jest przyjęta w 2011 roku „*Strategia na rzecz inteligentnego zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Europa 2020*”, będąca kontynuacją Strategii Lizbońskiej. Jest to najważniejszy z punktu widzenia regionów dokument strategiczny w Unii Europejskiej.

Strategia Europa 2020 obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

- rozwój inteligentny - rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,
- rozwój zrównoważony - wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu - wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Zgodnie z tym dokumentem UE musi określić, gdzie chce się znaleźć w roku 2020. W tym celu Komisja proponuje wytyczenie kilku nadrzędnych, wymiernych celów UE:

- wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75%,
- na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczać 3% PKB Unii,
- należy osiągnąć cele „20/20/20” w zakresie klimatu i energii (w tym ograniczenie emisji dwutlenku węgla, nawet o 30%, jeśli pozwolą na to warunki),
- liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną należy ograniczyć do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie,
- liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln.

Zakładane wartości docelowe wskaźników na poziomie wspólnotowym stanowią także duże wyzwanie dla Wielkopolski. Powinny być odpowiednio uwzględnione w strategii rozwoju województwa wielkopolskiego. Wprawdzie są to wartości dla całej Wspólnoty, lecz na poziomie poszczególnych krajów będą brane pod uwagę przy zawieraniu kontraktów terytorialnych. Dlatego poszczególne interwencje strategii rozwoju województwa (cele i rodzaje interwencji) powinny osiągać te wartości sprzyjać.

Komisja Europejska w strategii *Europa 2020* przedstawia ponadto siedem projektów przewodnich, które umożliwią postępy w ramach każdego z priorytetów tematycznych:

- „Unia innowacji” – projekt na rzecz poprawy warunków ramowych i dostępu do finansowania badań i innowacji, tak, by innowacyjne pomysły przetrwały się w nowe produkty i usługi, które z kolei przyczynią się do wzrostu gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy,
- „Mobilna młodzież” – projekt na rzecz poprawy wyników systemów kształcenia oraz ułatwiania młodzieży wejścia na rynek pracy,
- „Europejska agenda cyfrowa” – projekt na rzecz upowszechnienia szybkiego Internetu oraz umożliwienia gospodarstwom domowym i przedsiębiorstwom czerpania korzyści z jednolitego rynku cyfrowego,
- „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” – projekt na rzecz uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów, przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, większego wykorzystania odnawialnych źródeł energii, modernizacji transportu oraz propagowania efektywności energetycznej,
- „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” – projekt na rzecz poprawy otoczenia biznesu, szczególnie w odniesieniu do MŚP, oraz wspierania rozwoju silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurowania na rynkach światowych,
- „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” – projekt na rzecz modernizacji rynków pracy i wzmocnienia pozycji obywateli oraz rozwój

kwalifikacji przez całe życie w celu zwiększenia współczynnika aktywności zawodowej i lepszego dopasowania popytu do podaży na rynku pracy, między innymi dzięki mobilności siły roboczej,

- „Europejski program walki z ubóstwem” – projekt na rzecz zapewnienia spójności społecznej i terytorialnej tak, aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie oraz aktywnie uczestniczyć w życiu społeczeństwa.

Wymienione wyżej projekty przewodnie uszczegóławiają obszar interwencji Unii Europejskiej w perspektywie finansowej po 2013 roku, co stanowi istotną wskazówkę dla konstruowania celów strategii.

Zapisy strategii *Europa 2020* oznaczają, iż regiony w swych planach strategicznych powinny stawiać na konkurencyjność osiąganą przede wszystkim przez eksponowanie inteligentnego, zrównoważonego rozwoju oraz przez ograniczanie wykluczeń społecznych.

1.1.2. Polityka spójności po 2013 roku

Najważniejszą płaszczyzną odniesienia dla projektowania zapisów strategii jest polityka spójności Unii Europejskiej. Obecnie trwa szeroka dyskusja o jej przyszłym kształcie. Osią tej dyskusji jest przede wszystkim spór o jej skuteczność w zakresie wzmocnienia konkurencyjności Unii Europejskiej. Jest to także spór między zwolennikami podejścia efektywnościowego a zwolennikami wyrównywania różnic rozwojowych, i w konsekwencji – między płatnikami netto a korzystającymi z pomocy wspólnotowej.

Mimo różnic, dyskusja zmierza w kierunku ustalenia, że polityka spójności jest najskuteczniejszym instrumentem zwiększania globalnej konkurencyjności UE w przeciwieństwie do polityk sektorowych, pozostając przy tym nadal instrumentem na rzecz spójności. Jednak w związku z tym polityka spójności w kolejnej perspektywie finansowej będzie ewoluować, by utrzymać swą pozycję, a przede wszystkim, by nadal być największym finansowym instrumentem polityki rozwoju. Ważne jest także to, iż polityka spójności ma być nadal podstawowym instrumentem wyrównywania różnic rozwojowych i uruchamiania potencjałów wewnętrznych na obszarach wymagających wsparcia.

Szczegółowe wymagania i ograniczenia wprowadzają projekty odpowiednich rozporządzeń Rady (WE). Dla potrzeb aktualizacji strategii należy wziąć pod uwagę najważniejsze kierunki ewolucji sposobu uprawiania tej polityki, do których należą:

- Strategiczne podejście: Dalszy rozwój gospodarczy, społeczny i terytorialny UE wymaga wzmocnienia strategicznego podejścia do rozwoju. Oznacza to, iż działania operacyjne i bieżące muszą wynikać ze strategii wpisującej się w szerszy kontekst innych polityk.
- Koordynacja: Planowanie i wdrażanie poszczególnych polityk odnoszących się do powiązanych ze sobą celów powinno odbywać się przy zastosowaniu mechanizmów koordynacyjnych w ramach spójnego systemu realizacji. Oznacza to, iż efektywność planowania i realizacji polityk rośnie wraz z ich integracją.
- Architektura celów: Układ celów Polityki Spójności powinien obejmować wszystkie regiony UE oraz odzwierciedlać dotychczasowy podział na osobne Cele dla regionów słabiej (Cel 1) i lepiej rozwiniętych (Cel 2).

Regiony przejściowe powinny stanowić część Celu 1. Różnice między poszczególnymi Celami powinny być widoczne zarówno w poziomie alokacji środków (koncentracja na regionach najslabiej rozwiniętych), jak i w zakresie interwencji funduszy. Cel 3 natomiast powinien pozostać osobnym celem Polityki Spójności.

- Koncentracja tematyczna: Koncentracja tematyczna jest niezbędna dla zapewnienia właściwego ukierunkowania środków oraz osiągnięcia masy krytycznej skutecznie oddziałującej na sytuację społeczno-gospodarczą UE. Konieczne jest zdefiniowanie ograniczonej liczby priorytetów, stosowne do nich określenie zakresu interwencji funduszy zgodnie ze strategią Europa 2020 oraz właściwe ich „zaadresowanie” z terytorialnego punktu widzenia. Należy unikać jednostkowych, ograniczonych interwencji niedających widocznych efektów w skali określonych sektorów.
- Warunkowość: Ważnym elementem wzmacniającym efektywność i skuteczność polityk UE będzie szersze zastosowanie mechanizmów warunkowości - przede wszystkim w postaci zachęt, także finansowych, a nie tylko sankcji i kar powiązanych z wynikami makroekonomicznymi. Oznacza to, iż możliwość uzyskania wsparcia zależeć będzie od uzyskanych efektów.
- Podejście terytorialne: Asymetryczne oddziaływanie wyzwań oraz różnorodność punktów startowych państw członkowskich oraz ich regionów narzuca konieczność wzmocnienia podejścia terytorialnego w uzupełnieniu do podejścia sektorowego. Z tego wynika, iż w kierunkach alokacji środków w poszczególnych regionach będą uwzględniane ich specyfiki.
- Reforma systemu wdrażania: Celem zapewnienia lepszej i sprawniejszej realizacji celów stawianych przed Polityką Spójności jej zasady i przepisy implementacyjne powinny zostać poddane gruntownej rewizji celem usprawnienia wdrażania i zwiększenia jej efektywności.

Z kolei w odniesieniu do zakresu przedmiotowego polityki spójności projekt rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące funduszy strukturalnych mówi, iż polityka spójności powinna koncentrować się na następujących celach tematycznych:

- wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji,
- zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych,
- podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR),
- wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach,
- promowanie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem,
- ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystywania zasobów,
- promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych infrastrukturalnych sieciowych,
- wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników,
- wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem,
- inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie,

- wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej.

Uszczegółowienie sposobów realizacji poszczególnych, wymienionych wyżej celów tematycznych zawierają projekty rozporządzeń w sprawie poszczególnych funduszy strukturalnych.

Zasady i cele polityki spójności dotyczą bezpośrednio programów operacyjnych. Ze względu na to, iż strategia stanowi podstawę takiego programu, nie można ich zignorować. Uwzględnienie tych zasad i kierunków interwencji zwiększa szanse na pozyskanie środków zewnętrznych.

Zarówno zakres wymienionych wyżej inicjatyw przewodnich, jak i cele tematyczne, to także kluczowe kwestie, na które odpowiedzieć powinna zaktualizowana strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.

1.1.3. Wymiar terytorialny

Artykuł 3. Traktatu Lizbońskiego zawiera zapis „Unia wspiera spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną oraz solidarność między państwami członkowskimi”. Oznacza to, iż obecnie w politykach wspólnotowych brana jest pod uwagę, oprócz gospodarczej i społecznej, także spójność terytorialna.

Cytowany zapis Traktatu Lizbońskiego wynika między innymi z dyskusji poprzedzonej Zieloną Księgą w sprawie spójności terytorialnej - Przekształcenie różnorodności terytorialnej w siłę. W dokumencie tym Komisja Europejska zaproponowała nowe spojrzenie terytorialne na spójność gospodarczą i społeczną, w kierunku bardziej zrównoważonego i harmonijnego rozwoju obejmujące:

- koncentrację - pokonywanie różnic w gęstości zaludnienia,
- tworzenie połączeń między terytoriami - przewyższanie odległości,
- przewyższanie różnic przez współpracę,
- wsparcie regionów o specyficznych uwarunkowaniach geograficznych.

Choć wymienione wyżej kwestie mają wymiar wspólnotowy, to biorąc pod uwagę specyfikę Wielkopolski, jej pozycję i zróżnicowanie, należy stwierdzić, iż powinny mieć zastosowanie także w odniesieniu do strategii rozwoju województwa i zostać uwzględnione w jej aktualizacji.

Wymienione kwestie, to także kluczowe problemy rozwojowe Wielkopolski, zważywszy jej zróżnicowanie wewnętrzne i zagrożenie marginalizacją znacznej części jej obszaru.

Terytorialne ukierunkowanie polityki wewnątrzregionalnej, czyli adresowanie pakietów interwencji do określonych typów terytoriów, różnicowanie działań w zależności od warunków na poszczególnych obszarach, jest ważną zasadą wprowadzaną obecnie do krajowej polityki rozwoju. Jest także formalnym wymogiem względem strategii rozwoju województwa, w której należy zdefiniować obszary problemowe, w tym obszary interwencji (funkcjonalne wyróżnione w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju oraz Obszary Strategicznej Interwencji wyszczególnione w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego). Z kolei ich delimitacja powinna być dokonana w planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

1.1.4. Karta Lipska

Ważnym dokumentem jest także *Karta Lipska na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich*. Mając na uwadze wyzwania i możliwości, a także różnice historyczne, gospodarcze, społeczne i ekologiczne miast europejskich, ministrowie państw członkowskich odpowiedzialni za rozwój miast uzgodnili wspólne zasady i strategie polityki rozwoju miejskiego.

Dokument ten zaleca:

- wykorzystanie na większą skalę zintegrowanego podejścia do polityki rozwoju miejskiego,
- zwrócenie szczególnej uwagi na najuboższe dzielnice w kontekście miasta, jako całości.

Z punktu widzenia *Karty Lipskiej* istotne jest równorzędne partnerstwo między miastami a obszarami miejskimi oraz między miastami w aglomeracjach, niezależnie od ich wielkości, a także związki miast na poziomie europejskim.

Odpowiednie uwzględnienie kwestii miejskich w strategii dla Wielkopolski jest ważne. Dotąd podkreślano zaletę regionu, jaką jest dobre rozmieszczenie i hierarchiczna sieć miast. Podkreślano konieczność rozwoju ośrodków subregionalnych i lokalnych. Najważniejszym jednak problemem jest to, by miasta były wielofunkcyjne, zapewniały odpowiednie standardy usług dla otoczenia i korzystnie na nie wpływały. Miasta mają służyć regionowi, ale zarazem muszą mieć możliwość rozwiązywania swych własnych problemów, bowiem są wytwórcami większości produktu krajowego brutto wytwarzanego w regionie.

Z punktu widzenia potrzeb rozwojowych miast istotne jest to, by strategia rozwoju województwa z jednej strony różnicowała interwencję w zależności od pozycji miasta w systemie hierarchicznym, a z drugiej, by formułowała cele ułatwiające kompleksowe rozwiązywanie ich problemów.

1.1.5. Wspólna Polityka Rolna

Wspólna Polityka Rolna (WPR) to zbiór różnego rodzaju przedsięwzięć dotyczących sektora rolnego podejmowanych przez Unię Europejską. Zakres tej polityki na kolejną perspektywę finansową po 2013 roku regulują projekty rozporządzeń w zakresie: płatności bezpośrednich, rozwoju obszarów wiejskich, wspólnej organizacji rynków rolnych oraz finansowania, monitorowania i kontroli. Dla polityki regionalnej, a tym samym dla realizacji strategii najważniejsze są regulacje dotyczące rozwoju obszarów wiejskich, których wsparcie przyczynia się do realizacji następujących celów WPR:

- poprawa konkurencyjności rolnictwa;
- zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi oraz działaniami w dziedzinie klimatu;
- zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich.

Zgodnie z projektem rozporządzenia w tym zakresie, na kolejną perspektywę finansową, wsparcie rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich obejmie:

- ułatwianie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie, leśnictwie i na obszarach wiejskich, ze szczególnym naciskiem na następujące obszary:
 - o zwiększanie innowacyjności i bazy wiedzy na obszarach wiejskich;

- o wzmacnianie powiązań między rolnictwem i leśnictwem a badaniami i innowacją;
 - o promowanie uczenia się przez całe życie oraz szkolenia zawodowego w sektorach rolnym i leśnym.
- poprawę konkurencyjności wszystkich rodzajów gospodarki rolnej i zwiększenie rentowności gospodarstw rolnych, ze szczególnym naciskiem na następujące obszary:
 - o ułatwianie restrukturyzacji gospodarstw rolnych stojących przed poważnymi problemami strukturalnymi, a szczególnie gospodarstw rolnych o niskim poziomie uczestnictwa w rynku, gospodarstw prowadzących działalność o charakterze rynkowym w określonych sektorach i gospodarstw wymagających zróżnicowania produkcji rolnej;
 - o ułatwianie wymiany pokoleń w sektorze rolnym.
- poprawę organizacji łańcucha żywnościowego i promowanie zarządzania ryzykiem w rolnictwie, ze szczególnym naciskiem na następujące obszary:
 - o lepsze zintegrowanie głównych producentów z łańcuchem żywnościowym poprzez systemy jakości, promocję na rynkach lokalnych i krótkie cykle dostaw, grupy producentów i organizacje międzybranżowe;
 - o wspieranie zarządzania ryzykiem w gospodarstwach rolnych.
- odtwarzanie, chronienie i wzmacnianie ekosystemów zależnych od rolnictwa i leśnictwa, ze szczególnym naciskiem na następujące obszary:
 - o odtwarzanie i zachowanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej i stanu europejskich krajobrazów;
 - o poprawa gospodarki wodnej;
 - o poprawa gospodarowania glebą.
- wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami i przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym, ze szczególnym naciskiem na następujące obszary:
 - o poprawa efektywności korzystania z zasobów wodnych w rolnictwie;
 - o poprawa efektywności korzystania z energii w rolnictwie i przetwórstwie spożywczym;
 - o ułatwianie dostaw i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, produktów ubocznych, odpadów, pozostałości i innych surowców nieżywnościowych dla celów biogospodarki;
 - o redukcja emisji podtlenku azotu i metanu z rolnictwa;
 - o promowanie pochłaniania dwutlenku węgla w rolnictwie i leśnictwie;
- zwiększanie włączenia społecznego, ograniczanie ubóstwa i promowanie rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich, ze szczególnym naciskiem na następujące obszary:
 - o ułatwianie różnicowania działalności, zakładania nowych małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy;
 - o wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich;
 - o zwiększanie dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) na obszarach wiejskich oraz podnoszenie poziomu korzystania z nich i poprawianie ich jakości.

Wszystkie priorytety wpływają na osiąganie celów przekrojowych w zakresie innowacyjności, środowiska oraz przeciwdziałania zmianie klimatu i do przystosowania się do niej.

Zakres interwencji Wspólnej Polityki Rolnej w odniesieniu do rozwoju obszarów wiejskich ma szczególne znaczenie dla Wielkopolski, bowiem Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) będzie jednym z głównych źródeł finansowania rozwoju regionu.

1.2. POLITYKI KRAJOWE

Mimo stopniowego wzrostu skali podmiotowości polskich regionów nadal ich możliwości uprawiania własnej polityki są uzależnione w dużym stopniu od środków budżetu państwa, nawet, jeśli, zgodnie z zapowiedziami, nastąpi wzrost ich pozycji finansowej. W związku z tym nadal kluczową kwestią jest zdolność wkomponowania celów regionalnych w kontekst polityk krajowych.

Poszczególne krajowe dokumenty planistyczne są elementem budowanego obecnie nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, którego istotą jest uporządkowanie i stworzenie spójności w trzech obszarach – planowanie, instytucje i wdrażanie, na wszystkich poziomach zarządzania rozwojem, na krajowym, regionalnym i lokalnym oraz w kilku wymiarach czasowych – perspektywicznym, średniookresowym, operacyjnym i krótkookresowym.

W związku z tym aktualizacja strategii to nie tylko uwzględnienie nowej sytuacji w regionie oraz zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych, ale także wkomponowanie zamierzeń regionu w zamierzenia krajowe i odwrotnie. Spójność polityki regionalnej z krajową to nie tylko większe szanse na finansowanie zewnętrzne, ale dodatkowy efekt synergii wynikający z koordynacji tych polityk, niezależnie od skali nakładów.

Spójność z dokumentami krajowymi jest ważna także dlatego, iż będzie ona podstawą zawierania kontraktów terytorialnych. Dlatego szczegółowa analiza tych dokumentów oraz śledzenie prac nad nimi pozwoli, przez odpowiednie zapisy w strategii rozwoju województwa, na lepsze wykorzystanie środków zewnętrznych. Ponadto, zgodność z politykami krajowymi jest wymogiem formalnym, co jest podstawową przesłanką niniejszej aktualizacji strategii.

1.2.1. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030

Dokument ten określa priorytety rozwojowe kraju do 2030 roku. Jest to próba umiejscowienia Polski w nowym porządku globalnym w tej perspektywie czasowej, podstawa dla wszelkich polityk rządowych, zarówno dla sektorowych, jak i dla regionalnej. Stanowi rozwinięcie *Raportu Polska 2030*, który formułuje następujące wyzwania:

- Wzrost i konkurencyjność.
- Sytuacja demograficzna.
- Wysoka aktywność zawodowa oraz adaptacyjność zasobów pracy.
- Odpowiedni potencjał infrastruktury.
- Bezpieczeństwo energetyczno-klimatyczne.
- Gospodarka oparta na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego.
- Solidarność i spójność regionalna.
- Poprawa spójności społecznej.
- Sprawne państwo.
- Wzrost kapitału społecznego Polski.

Strategicznym celem kluczowym ma być wartość PKB per capita mierzonego w relacji do najbogatszego kraju (Holandia) i wzrost spójności społecznej dzięki wzrostowi gospodarczemu pozwalającemu na modernizację kraju. Cele te mają być osiągnięte dzięki realizacji trzech filarów:

- Filar innowacyjności (modernizacji): Nastawiony na zbudowanie nowych przewag konkurencyjnych, co daje w efekcie większą konkurencyjność, obejmujący Polskę cyfrową, kapitał ludzki oraz bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.
- Filar terytorialnego równoważenia rozwoju (dyfuzji): Zgodnie z zasadami rozbudzania potencjału rozwojowego odpowiednich obszarów mechanizmami dyfuzji i absorpcji oraz polityką spójności społecznej, co daje w efekcie zwiększenie potencjału konkurencyjności Polski, obejmujący rozwój regionalny oraz transport.
- Filar efektywności: Usprawniający funkcje przyjaznego i pomocnego państwa działającego efektywnie w kluczowych obszarach interwencji, obejmujący kapitał społeczny i sprawne państwo.

Filary te powinny być także podstawą konstrukcji strategii dla województwa wielkopolskiego. Kluczowe jest jednak rozstrzygnięcie, jakie mają być proporcje między tymi elementami w Wielkopolsce.

1.2.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020

Ten średniookresowy dokument określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarach społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w okresie do 2020 roku, realizowane przez strategię rozwoju oraz przy pomocy programów, z uwzględnieniem okresu programowania UE. Wyznacza obszary problemowe o znaczeniu krajowym i ponadregionalnym wymagające interwencji państwa oraz ustala strategiczne zadania państwa i zasady uwzględniania ich w programach. Przede wszystkim uwzględnia ustalenia zawarte w długookresowej strategii rozwoju kraju.

Zgodnie z tym dokumentem głównym celem w perspektywie do 2020 roku ma być wzmocnienie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę życia ludności. Cel ten ma być realizowany przez cele szczegółowe pogrupowane w trzech obszarach:

Obszar I - Sprawne i efektywne państwo, obejmujący następujące cele:

- Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem.
- Zapewnienie środków na działania rozwojowe.
- Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji potrzeb i aktywności obywatela.

Obszar II – Konkurencyjna gospodarka, obejmujący następujące cele:

- Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej.
- Wzrost wydajności gospodarki.
- Zwiększenie innowacyjności gospodarki.
- Rozwój kapitału ludzkiego.
- Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych.
- Efektywność energetyczna i poprawa stanu środowiska.
- Zwiększenie efektywności transportu.

Obszar III – Spójność społeczna i przestrzenna, obejmujący następujące cele:

- Integracja społeczna.
- Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych.
- Wzmocnienie mechanizmów dyfuzji oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.

1.2.3. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego. Regiony, Miasta i Obszary wiejskie

Jest to najważniejszy dokument z punktu widzenia zgodności strategii rozwoju województwa z politykami krajowymi. KSRR dokonuje zasadniczej modyfikacji dotychczas prowadzonej polityki regionalnej i opiera ją na nowym paradygmacie polityki regionalnej. Oznacza to przede wszystkim:

- przejście od polityki regionalnej stanowiącej przede wszystkim kanał redystrybucji środków do polityki ukierunkowanej na wykorzystanie potencjałów wewnętrznych terytoriów dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – kreowania wzrostu, zatrudnienia i spójności,
- odejście od podziału na polityki inter- i intraregionalną, na rzecz jednej, wspólnej polityki określającej w odniesieniu do terytorium cele dla wszystkich podmiotów publicznych,
- odejście od modelu krótkoterminowych, odgórnie dystrybuowanych dotacji „dla najmniej uprzywilejowanych obszarów” do modelu wieloletnich, zdecentralizowanych polityk rozwojowych ukierunkowanych na wspieranie wszystkich regionów,
- wielosektorowe podejście do działań rozwojowych ukierunkowane terytorialnie, czyli wprowadzenie kompleksowego systemu integracji i koordynacji polityk publicznych, mających istotny wpływ terytorialny, z celami polityki regionalnej określonymi dla poszczególnych terytoriów,
- odejście od rozproszonej interwencji do bardziej selektywnych (skoncentrowanych) inwestycji m.in. dzięki zintegrowanym programom dedykowanym obszarom strategicznej interwencji przy zachowaniu integracji przestrzennej prowadzonej w ramach polityki regionalnej,
- zwiększenie roli szczebla regionalnego w uruchamianiu procesów rozwojowych w systemie wieloszczeblowego zarządzania polityką regionalną,
- zróżnicowane podejście do różnych typów terytoriów (rozumianych funkcjonalnie), które uwzględnia wielowymiarowość procesów rozwojowych i pozwala na prowadzenie polityki dostosowanej do miejsc z uwzględnieniem ich uwarunkowań społecznych, gospodarczych i środowiskowych.

Kluczowe dla realizacji strategii rozwoju województwa, z punktu widzenia koncepcji nowej polityki regionalnej wyrażonej przez „Krajową Strategię Rozwoju Regionalnego”, jest uwzględnienie następujących elementów:

- potencjałów rozwojowych województwa z uwzględnieniem różnych cech, uwarunkowań wynikających z analizy występujących typów obszarów i ich poziomu rozwoju oraz powiązań funkcjonalnych (zarówno w warstwie diagnostycznej, jak i strategicznej),
- Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI), zarówno tematycznych, jak i geograficznych, w tym delimitacji obszarów problemowych,
- celów w ujęciu terytorialnym, a w konsekwencji określenie takich priorytetów wsparcia, które uwzględniają zróżnicowane potrzeby różnych rodzajów terytoriów, np. obszarów wiejskich i miejskich,

- powiązań z dokumentami rządowymi tak, aby strategia rozwoju województwa uwzględniała zakres interwencji rządu (jednocześnie przestrzenie i przedmiotowo) i uzasadniała potrzebę wsparcia ze strony rządowej w ramach kontraktu terytorialnego (zgodnie z zakresem określonym w KSRR),
- systemu realizacji (instytucje, system wskaźników).

Uwzględnienie najważniejszych kierunków działań wynikających z celów Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego służyć ma zapewnieniu spójnego podejścia do wspierania procesów rozwojowych zarówno ze szczebla krajowego, jak i regionalnego. Dlatego przy dostosowywaniu zapisów strategii rozwoju województwa do zapisów KSRR, szczególnie w odniesieniu do celów, należy wziąć pod uwagę następujące kierunki wsparcia wypływające z celów KSRR:

W zakresie wspomagania wzrostu konkurencyjności regionów (cel 1 KSRR):

- wsparcie dla rozwoju ośrodków wojewódzkich w celu jak najlepszego wykorzystania potencjałów rozwojowych terytoriów cechujących się największą zdolnością do kreowania wzrostu gospodarczego, w tym przede wszystkim w zakresie wzmacniania funkcji metropolitalnych i integracji funkcjonalnych obszarów miejskich,
- rozprzestrzenianie (dyfuzja) procesów rozwojowych z biegunów wzrostu do słabiej rozwijających się ośrodków i pozostałych obszarów kraju przez kompleksowy zestaw działań na rzecz integracji funkcjonalnej obszaru województw, wzmocnienia powiązań największych ośrodków miejskich z ośrodkami subregionalnymi i lokalnymi oraz obszarami wiejskimi,
- horyzontalne wsparcie dla rozwoju konkurencyjności na terenie całych regionów, w następujących obszarach: kapitał ludzki i społeczny, innowacyjność, zwiększania atrakcyjności inwestycyjnej, rozwój instytucji otoczenia biznesu, energetyki, środowiska, czy kultury.

W zakresie budowania spójności terytorialnej i przeciwdziałania marginalizacji obszarów problemowych (cel 2 KSRR):

- wzmacnianie spójności terytorialnej na obszarze województwa przez działania na rzecz zmniejszania różnicowań wewnątrzregionalnych,
- pomoc w przezwyciężaniu trudności rozwojowych silnie skoncentrowanych terytorialnie, które zlokalizowane są na obszarach charakteryzujących się najsłabszymi w skali kraju wskaźnikami gospodarczymi, społecznymi, instytucjonalnymi i wyposażenia infrastrukturalnego, tj. na obszarach wiejskich, obszarach miejskich i innych obszarach tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, na obszarach przygranicznych i obszarach o najniższej dostępności,
- wsparcie dla przyspieszenia procesów restrukturyzacyjnych i poprawy sytuacji mieszkańców obszarów problemowych w zakresie dostępu do podstawowych dóbr i usług publicznych.

W zakresie tworzenia warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie (cel 3 KSRR):

- wzmacnianie wymiaru strategicznego polityki regionalnej,
- poprawa jakości zarządzania politykami publicznymi, w tym wprowadzanie mechanizmów efektywnościowych,
- usprawnianie koordynacji działań rozwojowych,
- zwiększenie współpracy między różnymi poziomami władz publicznych, a także zwiększenie aktywności społecznej w sferze polityki regionalnej przez tworzenie sieci współpracy pozwalających na zwiększenie synergii

działania dzięki rozwijaniu kultury kooperacji oraz stanowiących kuźnię innowacyjnych rozwiązań, w tym instytucjonalnych.

Uwzględnienie powyższych zapisów da podstawę do zawarcia kontraktu terytorialnego, który między innymi określi, w jaki sposób polityka państwa realizowana na terytorium Wielkopolski uwzględni potrzeby tego regionu.

1.2.4. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 jest z kolei najważniejszym długookresowym, krajowym dokumentem strategicznym, dotyczącym zagospodarowania przestrzennego. KPZK jest elementem systemu krajowych dokumentów strategicznych. Należy jednak zaznaczyć, iż aspekt przestrzenny na równi ze społeczno-gospodarczym ujmują także długookresowa i średniookresowa strategia rozwoju kraju.

Dokumentem, który będzie wspomagać realizację strategii rozwoju województwa, będzie postulowany w *KPZK 2030* plan zagospodarowania przestrzennego kraju (PZPK). Dokument ten powstanie jednak po przyjęciu strategii rozwoju województwa wielkopolskiego i w związku z tym będzie jedynie wspomagał jej realizację.

KPZK będzie przede wszystkim podstawą aktualizacji Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa. Z kolei strategia rozwoju województwa musi uwzględnić przestrzenne wymiary strategii krajowych.

Zgodnie z zapisami KPZK strategia rozwoju województwa powinna zdefiniować, a Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa dokonać delimitacji (wyznaczyć w przestrzeni), obszary funkcjonalne wymienione w KPZK, które częściowo odpowiadają Obszarom Strategicznej Interwencji (OSI) wymienionym w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, czyli: obszary metropolitalne, ośrodki regionalne i lokalne, wiejskie obszary funkcjonalne, obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska (peryferyjne, zagrożone marginalizacją, zagrożone powodzią, cenne pod względem przyrodniczym, krajobrazy kulturowe, zasobów wodnych oraz obszary wymagające rozwoju nowych funkcji). W strategii rozwoju województwa należy dokonać terytorialnego ukierunkowania celów, czyli odnieść cele do określonych typów obszarów.

W KPZK przedstawiono wizję zagospodarowania przestrzennego kraju oraz sformułowano cel strategiczny: „Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i terytorialnie zróżnicowanych jej potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w horyzoncie długookresowym”. Dla osiągnięcia celu strategicznego KPZK formułuje następujące cele polityki przestrzennego zagospodarowania kraju:

- Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej przez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.
- Poprawa spójności wewnętrznej kraju przez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.
- Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych przez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.

- Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.
- Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.
- Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

1.2.5. Zintegrowane strategie rozwoju

Zintegrowane strategie rozwoju, opracowywane przez rząd, określają podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju w obszarach określonych w długookresowej i średniookresowej strategii rozwoju kraju. Dokumenty te, choć dotyczą poszczególnych sektorów lub dziedzin, w założeniach mają uwzględniać problemy rozwoju województw i kierunkować terytorialnie sektorowe polityki rządu.

W wyniku uporządkowania krajowych dokumentów strategicznych, których wcześniej było kilkadziesiąt, ich liczba ograniczona została do dziewięciu najważniejszych strategii krajowych, powiązanych z długookresową i średniookresową strategią rozwoju kraju:

- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego. Regiony – miasta - obszary wiejskie (koordynator – Minister Rozwoju Regionalnego),
- Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki (koordynator – Minister Gospodarki).
- Strategia rozwoju kapitału ludzkiego (koordynator - Minister-członek Rady Ministrów. Przewodniczący Komitetu Stałego Rady Ministrów).
- Strategia rozwoju transportu (koordynator – Minister Infrastruktury).
- Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko (koordynator – Minister Gospodarki).
- Sprawne państwo (koordynator – Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji).
- Strategia rozwoju kapitału społecznego (koordynator – Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego).
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej (koordynator – Prezes Rady Ministrów/MON).
- Strategia zrównoważonego rozwoju wsi i rolnictwa (koordynator – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi).

Analiza treści tych dokumentów oraz odpowiednie uwzględnienie ich zapisów w strategii rozwoju województwa są ważne, bowiem będą one jedną z podstaw negocjacji i zawierania kontraktów terytorialnych. Będą przede wszystkim podstawą terytorialnego ukierunkowania krajowych polityk sektorowych, czyli dostosowywania polityki państwa do potrzeb i potencjałów województw.

1.2.6. Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii Europa 2020

Jest to jeden z krajowych dokumentów łączących polityki krajowe ze wspólnotowymi. Poprzednie dokumenty, wraz z obowiązującym na lata 2008 – 2011, były planami realizacji na poziomie krajowym *Strategii Lizbońskiej*. Obecny dokument to instrument na rzecz realizacji strategii *Europa 2020*.

W dokumencie tym zaznaczono, iż „Celem Krajowego Programu Reform na rzecz realizacji strategii Europa 2020 jest budowa trwałych podstaw wzrostu gospodarczego, przez łączenie celów unijnych z priorytetami krajowymi. Przedstawione w nich reformy, ukierunkowane na wzrost inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu, mają umożliwić przezwycięzenie barier wzrostu (tzw. wąskich gardeł) hamujących potencjał rozwojowy państw członkowskich UE, jednocześnie przyczyniając się do wzmocnienia pozycji UE na arenie międzynarodowej.”

Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020” określa dla Polski wartości docelowe celów określonych w Strategii Europa 2020:

- 71% zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat.
- 1,7% PKB na inwestycje w B+R.
- Wzrost efektywności energetycznej, wykorzystanie OZE, redukcja emisji CO₂.
- Zmniejszenie do 4,5% odsetka osób wcześniej porzucających naukę oraz zwiększenie do 45% odsetka osób z wykształceniem wyższym w wieku 30 - 34 lat.
- Obniżenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem i/lub deprivacją materialną i/lub żyjących w gospodarstwach domowych bez osób pracujących lub o niskiej intensywności pracy.

Polski KPR stanowi element systemu zarządzania krajową polityką rozwoju. Dokument ten uwzględnia cele i priorytety wskazane w dziewięciu zintegrowanych strategiach, ale jednocześnie pokazuje perspektywę długookresowego rozwoju, na przykład w kierunku gospodarki niskoemisyjnej.

KPR skupia się na tych działaniach, które mają na celu odrabianie zaległości rozwojowych oraz budowie nowych przewag konkurencyjnych, w trzech obszarach priorytetowych:

- infrastruktura dla wzrostu zrównoważonego,
- innowacyjność dla wzrostu inteligentnego,
- aktywność dla wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu.

KPR pokazuje polskie priorytety rozwojowe i wskazuje, jak polskie priorytety wpisują się w priorytety ustalone na poziomie wspólnotowym. Przewidziana w ramach tzw. Europejskiego Semestru coroczna aktualizacja KPR umożliwi elastyczne reagowanie na zmieniające się warunki realizacji priorytetów określonych w Strategii Rozwoju Kraju.

Choć dokument ten koncentruje się na kwestiach regulacyjnych, uwzględnienie jego ustaleń w aktualizacji strategii jest bardzo istotne.

1.2.7. Strategie ponadregionalne

Strategie ponadregionalne powstają dla obszarów wykraczających swoim zakresem interwencji poza jedno województwo i dotyczą interwencji podejmowanych wspólnie przez rząd i samorządy.

Ten rodzaj dokumentów nie ma jeszcze w polskich realiach wielu przykładów. Dotąd taką ponadregionalną strategią była tylko „Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020”.

Z punktu widzenia aktualizacji strategii dla województwa wielkopolskiego istotne znaczenie ma inicjatywa przygotowania założeń *Strategii Rozwoju Polski Zachodniej*. Prace nad tym dokumentem prowadzone były równolegle, a ich usta-

lenia stopniowo uwzględniano w projekcie aktualizowanej strategii dla województwa wielkopolskiego. Istotne jest to, iż dla Polski Zachodniej podjęto szeroko zakrojone prace analityczne, które wzbogaciły materiał diagnostyczny dla niniejszych prac.

W ramach prac nad założeniami strategii dla Polski Zachodniej sformułowano wstępnie następujące cele ponadregionalne:

- Poprawa stanu bezpieczeństwa energetycznego oraz środowiskowego, w szczególności powodziowego.
- Poprawa poziomu spójności i dostępności terytorialnej Polski Zachodniej w układzie międzyregionalnym.
- Tworzenie warunków dla rozwoju sieci społeczeństwa informacyjnego w skali całego makroregionu.
- Wspieranie rozwoju sieci współpracy ośrodków naukowo-technologicznych i akademickich Polski Zachodniej oraz rozwijanie innych elementów gospodarki opartej na wiedzy.
- Stymulowanie kompleksowego rozwoju osi odrzańskiej.
- Rozwój i sieciowanie funkcji metropolitalnych w ośrodkach wojewódzkich Polski Zachodniej.
- Tworzenie wspólnego produktu turystycznego Polski Zachodniej.
- Osiągnięcie nowej jakości współpracy transgranicznej.

Znaczenie powyższych celów jest ważne, bowiem wszelkie próby wzmocnienia realizacji celów strategii rozwoju województwa wielkopolskiego przez współpracę z sąsiednimi województwami mogą dać efekty, szczególnie w wymienionych wyżej obszarach.

2. POLITYKI WEWNĘTRZNE

Aktualizacja strategii powinna uwzględniać także całość szczegółowego dorobku planistycznego województwa (sektorowego strategicznego i operacyjnego). Ponieważ poszczególne dokumenty regionalne powstawały w różnym czasie, mają różną formę, różną moc obowiązującą oraz różną perspektywę czasową, jedno z nich powinny być w strategii uwzględnione, a inne do jej zapisów muszą zostać dostosowane.

W aktualizacji strategii należy przede wszystkim uwzględnić te dokumenty, które powstały w ostatnim czasie i uwzględniają już w dużym stopniu dorobek planistyczny, zarówno krajowy, jak i wspólnotowy. Inne, które powstały wcześniej, zanim polityki krajowe i wspólnotowe uległy modyfikacji, powinny w ślad za aktualizacją strategii zostać zmodyfikowane. Wszystkie są natomiast źródłem informacji diagnostycznych. Najważniejsze z tych dokumentów, których zapisy należy uwzględnić, przedstawiono w kolejnych podrozdziałach.

2.1. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego przyjęty został przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 26 kwietnia 2010 roku. W opracowaniu tego dokumentu zastosowano "zintegrowane planowanie strategiczne", według którego strategia rozwoju województwa określa założenia planu, a sam plan jest wyrazem przestrzennym tejże strategii. Równocześnie plan zago-

spodarowania przestrzennego pełni rolę ogniwa łączącego krajowe planowanie przestrzenne z planowaniem miejscowym.

Dokument ten określa uwarunkowania oraz kierunki rozwoju przestrzennego województwa. Obecnie podlega takiemu samemu jak strategia rozwoju województwa obowiązkowi aktualizacji w związku z nowymi dokumentami planistycznymi, szczególnie z tymi, które opracowywane są na poziomie krajowym, a w szczególności z *Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*.

Celem głównym planu jest: zrównoważony rozwój przestrzenny regionu, jako jedna z podstaw wzrostu poziomu życia mieszkańców, osiągnąć przez realizację następujących celów szczegółowych:

- Dostosowanie przestrzeni do wyzwań XXI wieku przez:
 - o Poprawę stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi.
 - o Wzrost spójności komunikacyjnej oraz powiązań z otoczeniem.
 - o Wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego.
 - o Poprawę jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej.
 - o Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych.
 - o Wzmocnienie regionotwórczych funkcji Poznania – miasta o charakterze europola o znaczeniu krajowym oraz Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego, jako dwubiegunowego układu miejskiego o znaczeniu ponadregionalnym.
 - o Wielofunkcyjny rozwój ośrodków regionalnych i lokalnych.
 - o Restrukturyzację obszarów o ograniczonym potencjale rozwojowym.
- Zwiększenie efektywności wykorzystania potencjałów rozwojowych województwa przez:
 - o Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw.
 - o Wzrost udziału nauki i badań w rozwoju regionu.
 - o Wzmocnienie gospodarstw rolnych oraz gospodarki żywnościowej.
 - o Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu.

Ustalenia *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* to przede wszystkim zbiór zasad gospodarowania przestrzenią Wielkopolski. W związku z tym stanowią one podstawę dla sformułowania horyzontalnej zasady realizacji celów strategii rozwoju województwa, jaką jest ład przestrzenny.

2.2. Regionalna Strategia Innowacji dla Wielkopolski na lata 2010-2020

Zgodnie z tym dokumentem do najważniejszych kierunków polityki zorientowanej na wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności Wielkopolski powinny należeć:

- w ramach zarządzania regionem:
 - o konsekwentnie realizowana i spójna polityka innowacyjna i gospodarcza,
 - o poprawa sprawności instytucjonalnej.
- w ramach podsystemu gospodarczego:
 - o działania ukierunkowane na wzmacnianie innowacyjności przedsiębiorstw,

- o działania wspierające rozwój klastrów,
- o wspieranie zmiany struktury gospodarki na odpowiadającą gospodarce opartej na wiedzy, w tym rozwój sektorów wysokiej i średniej techniki, zaawansowanych usług oraz sektorów kreatywnych i sektora kultury.
- w ramach podsystemu społecznego:
 - o poprawa jakości edukacji i kształtowanie postaw przedsiębiorczych i kreatywnych,
 - o poprawa wydajności pracy, szczególnie w podregionach poza centrum województwa.
- w ramach podsystemu przestrzennego:
 - o poprawa stanu infrastruktury transportowej i informatycznej, zwłaszcza dostępność do Internetu szerokopasmowego i bezprzewodowego w całym regionie,
 - o dostępność wyspecjalizowanej infrastruktury innowacyjnej we wszystkich subregionach.

Przyjęta misja i wizja Regionalnej Strategii Innowacji dla Wielkopolski będą osiąmane przez realizację 7 programów strategicznych, z czego dwa mają charakter priorytetowy:

- Partnerstwo dla innowacyjności,
 - Innowacyjne przedsiębiorstwa,
- oraz pozostałe:
- Innowacyjny urząd,
 - Skuteczne instytucje otoczenia biznesu,
 - Współpraca nauki z gospodarką,
 - Edukacja dla innowacji,
 - Proinnowacyjny samorząd lokalny.

Odpowiednie wykorzystanie zapisów tego dokumentu w zaktualizowanej strategii rozwoju województwa jest szczególnie ważne, bowiem „rozwój inteligentny”, obok zrównoważonego i włączającego, jest jednym z trzech priorytetów strategii Europa 2020. Ten aspekt będzie też głównym kryterium oceny przez Komisję Europejską przyszłego regionalnego programu operacyjnego dla województwa wielkopolskiego po 2013 roku i głównym kryterium przydziału środków na cele rozwojowe strategii.

Niezależnie od tego, jeśli rozwój Wielkopolski ma być trwały i wzmacniający konkurencyjną pozycję regionu, cele tej strategii należy uznać jako ważne.

2.3. Projekt Strategii wzrostu efektywności energetycznej i rozwoju odnawialnych źródeł energii w Wielkopolsce na lata 2012-2020

Dokument ten wyznacza dla Wielkopolski perspektywę zarządzania efektywnością energetyczną oraz odnawialnymi źródłami energii. Definiuje warunki i cele zmierzające do stworzenia warunków wzrostu udziału energii ze źródeł odnawialnych w bilansie energetycznym województwa i poprawy efektywności energetycznej z wykorzystaniem innowacyjnych rozwiązań przy jednoczesnym zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju regionu. Są to kwestie kluczowe wobec globalnych wyzwań środowiskowych.

Celem głównym realizacji tej strategii jest osiągnięcie przez Wielkopolskę w 2020 roku wyższego poziomu udziału energii ze źródeł odnawialnych w energii finalnej oraz wzrostu efektywności energetycznej, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju, oraz dążenie do osiągnięcia pozycji lidera innowacji i wdrożeń technologii z zakresu odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej. Celowi głównemu służyć ma realizacja następujących celów szczegółowych:

- Wdrożenie przez przedsiębiorstwa z terenu Wielkopolski nowych autor-skich technologii z zakresu odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej.
- Utworzenie na terenie województwa centrum innowacji ekoenergetycznych oraz realizacja przez tę jednostkę zadań na potrzeby podmiotów z obszaru Wielkopolski.
- Zwiększenie zainstalowanych mocy wytwórczych w instalacjach wykorzystujących odnawialne źródła energii, w tym w instalacjach wysokosprawnej kogeneracji.
- Zmiana postaw i nawyków konsumenckich związanych z pozyskiwaniem energii z odnawialnych źródeł oraz oszczędzaniem energii.
- Redukcja emisji gazów cieplarnianych.
- Budowa inteligentnych sieci (lub zmodernizowanie do tego standardu odpowiedniej długości linii) oraz montaż inteligentnego opomiarowania.
- Wyposażenie dedykowanej jednostki w narzędzia umożliwiające przygotowanie i wdrażanie regionalnych systemów wsparcia w okresie realizacji Strategii.
- Wsparcie środkami publicznymi inwestycji osób fizycznych, firm, a także jednostek samorządowych.

2.4. Strategia Polityki Społecznej dla Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku

Zgodnie z tym dokumentem polityka społeczna województwa wielkopolskiego stanowi integralną część rozwoju, czemu mają sprzyjać i dawać gwarancję następujące ustalenia:

Realizacja strategii i polityki społecznej województwa wielkopolskiego sprzyjać ma:

- Zrównoważonemu rozwojowi.
- Budowaniu spójnych i funkcjonalnych społeczności.
- Ochronie podmiotowości i promocji zaradności obywateli.
- Ustaleniu pewnego minimum i hierarchii chronionych zasad i priorytetów.
- Realnemu udziałowi podmiotów niepublicznych w tworzeniu i realizacji programów społecznych.

W celu realizacji tej strategii sformułowano następujące priorytety:

- Priorytet I: Wielkopolska równych szans i możliwości.
- Priorytet II: Zdrowi Wielkopolanie.
- Priorytet III: Bezpieczna Wielkopolska (bezpieczeństwo publiczne i społeczne).
- Priorytet IV: Wielkopolska obywatelska.
- Priorytet V: Samorząd Województwa Wielkopolskiego partnerem, doradcą i konsultantem lokalnych podmiotów polityki społecznej.

Priorytety strategiczne rozpisane zostały na cele operacyjne i zadania adresowane do:

- Dzieci i młodzieży.
- Seniorów.
- Osób z ograniczeniem sprawności.
- Osób z kręgu wysokiego ryzyka socjalnego.

Ustalenia tego dokumentu mają duże znaczenie ze względu na konieczność uwzględnienia i realizacji jednego z trzech celów strategii Europa 2020, jakim jest rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu i wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

2.5. Strategia rozwoju aglomeracji poznańskiej

Choć jest to dokument subregionalny, dotyczy znacznej części potencjału regionu, zarówno w wymiarze gospodarczym, jak i przestrzennym. Z punktu widzenia tego dokumentu dla aglomeracji w perspektywie do 2020 roku ważne są następujące cele i programy:

Oś strategiczna 1. Gospodarka przestrzenna i środowisko

Programy strategiczne:

- o 1.1. Koncepcja zagospodarowania przestrzennego metropolii poznańskiej
- o 1.2. Poprawa standardów planistycznych, urbanistycznych i architektonicznych
- o 1.3. Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego
- o 1.4. Wielofunkcyjna gospodarka rolna
- o 1.5. Ochrona i zapewnienie dyspozycyjności zasobów wodnych
- o 1.6. Jakość i dyspozycyjność zasobów wodnych
- o 1.7. Zintegrowany system gospodarki komunalnej
- o 1.8. Ekologiczne środowisko zamieszkania

Oś strategiczna 2. Infrastruktura i organizacja transportu

Programy strategiczne:

- o 2.1. Metropolitalny wielofunkcyjny węzeł transportowy
- o 2.2. Kolej metropolitalna
- o 2.3. Zintegrowany transport publiczny
- o 2.4. Infrastruktura i ruch rowerowy

Oś strategiczna 3. Gospodarka i rynek pracy

Programy strategiczne:

- o 3.1. Harmonizacja wspierania gospodarki
- o 3.2. Powiązania i transfer technologii
- o 3.3. Monitoring podaży i popytu na pracę
- o 3.4. Współpraca systemu edukacji z gospodarką

Oś strategiczna 4. Usługi społeczne

Programy strategiczne:

- o 4.1. Jakość i organizacja edukacji
- o 4.2. Współpraca i uczestnictwo w kulturze
- o 4.3. Metropolitalna oferta turystyczna
- o 4.4. Metropolia sportu

- o 4.5. Bezpieczeństwo publiczne w metropolii
- o 4.6. Metropolia równych możliwości społecznych

Oś strategiczna 5. Zintegrowane zarządzanie i marketing terytorialny

Programy strategiczne:

- o 5.1. Instytucje współpracy metropolitalnej
- o 5.2. Standardy usług publicznych
- o 5.3. Metropolitalny system informacyjny
- o 5.4. Strategia marki i produkty metropolitalne
- o 5.5. Metropolia w sieci międzynarodowej
- o 5.6. Tożsamość metropolitalna

2.6. Inne regionalne dokumenty planistyczne

Dorobek planistyczny województwa jest znacznie szerszy niż przytoczone wyżej dokumenty. Składa się z kilkudziesięciu pozycji różnej rangi (uchwalanych przez Sejmik, Zarząd Województwa, bądź przyjmowanych przez poszczególne jednostki organizacyjne), różnej szczegółowości, bądź różnego rodzaju – są to często dokumenty o nieokreślonej formie, zawierające w różnych proporcjach elementy strategii, programów lub planów.

Część z nich nie ma określonego horyzontu czasowego. Dotyczą szerokiego spektrum dziedzin, w tym transportu, rynku pracy, rolnictwa, turystyki, środowiska, edukacji e-społeczeństwa i innych. Większość jeszcze obowiązuje, lecz ich horyzont czasowy kończy się głównie na 2013 roku, w związku z czym wskazane będzie ich dostosowanie do zaktualizowanej strategii.

W pracach nad aktualizacją strategii rozwoju województwa wykorzystano także dorobek planistyczny samorządów lokalnych oraz innych instytucji publicznych, przede wszystkim dokumenty strategiczne dla Poznania i metropolii poznańskiej.

III PODSUMOWANIE DIAGNOZY SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ

1. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

Województwo wielkopolskie leży na jednym z najważniejszych szlaków wymiany gospodarczej między Europą Wschodnią a Zachodnią. Położenie to jest ważną rentą lokalizacyjną i generuje czynniki rozwojowe. Należy jednak pamiętać, iż z drugiej strony, jest to nadal położenie peryferyjne wobec głównych centrów rozwoju Unii Europejskiej.

Z renty lokalizacyjnej, jaka wynika z położenia na trasie Berlin – Warszawa, korzysta przede wszystkim środkowa część województwa. Duża południkowa rozciągłość jego terytorium jednak sprawia, iż północny i południowy kraniec Wielkopolski, to tereny słabo powiązane komunikacyjnie z centrum regionu. Wynika to przede wszystkim ze złego stanu infrastruktury na tym kierunku, szczególnie komunikacyjnej. Konsekwencją są słabe powiązania funkcjonalne, administracyjne, gospodarcze i społeczne oraz zagrożenia odśrodkowe.

Przestrzeń województwa jest zróżnicowana pod względem sposobu jej wykorzystania. Cechą charakterystyczną jest to, iż poszczególne kompleksy: przyrodniczy, rolniczy, aktywności gospodarczej, tworzą stosunkowo zwarte, odrębne przestrzenie, w niewielkim stopniu przenikające się.

Wyzwaniem dla przyszłego porządku przestrzennego są:

- poprawa jakości i utrzymanie zwartości systemu ekologicznego, osłabianie antropopresji, czyli wpływu człowieka na środowisko,
- wykorzystanie szlaków transportowych jako czynnika rozwoju przy ograniczaniu ich negatywnego wpływu na otoczenie,
- utrzymanie hierarchicznej i wielofunkcyjnej struktury sieci osadniczej,
- zwiększanie różnorodności funkcji poszczególnych obszarów, z uwzględnieniem najbardziej konkurencyjnych, inteligentnych¹ specjalizacji, bazujących na czynnikach wewnętrznych,
- maksymalne włączenie w wymianę gospodarczą obszarów zagrożonych marginalizacją społeczną, gospodarczą i komunikacyjną,
- ograniczanie suburbanizacji i jej negatywnych skutków.

Sieć osadnicza Wielkopolski tworzy system hierarchiczny. Głównym centrum jest metropolia poznańska, gdzie skoncentrowana jest największa część potencjału gospodarki regionu. Kolejny stopień tworzą Kalisz i Ostrów Wielkopolski, według Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju stanowiące ośrodek regionalnym oraz Konin, Leszno, Piła i Gniezno, będące ośrodkami subregionalnymi.

Sieć powyższą uzupełniają ośrodki lokalne o różnych funkcjach, randze i specjalizacji. Choć pod względem przestrzennym sieć osadnicza Wielkopolski jest równomiernie ukształtowana, to obserwuje się znaczne zróżnicowanie poziomu rozwoju, czy skali problemów w każdym z nich.

¹ Bazujących na edukacji, wiedzy, badaniach, technologiach informacyjnych i komunikacyjnych, pozwalających konkurować regionowi w układzie zewnętrznym.

Niezwykle istotne dla utrzymania dynamiki wzrostu w województwie jest wzmocnienie regionotwórczych funkcji Poznania. Wysokim tempem rozwoju charakteryzują się tylko te regiony, w których funkcjonuje dynamiczny ośrodek metropolitalny, zdolny do tworzenia, transferu oraz dyfuzji technologii i innowacji. Koncentracja tych funkcji w Poznaniu nie może jednak oznaczać konkurencji dla reszty regionu, lecz powinna być dla niego dodatkowym czynnikiem rozwoju.

Ważnym ogniwem sieci osadniczej i gospodarczej powinny być także ośrodek regionalny oraz ośrodki subregionalne, które wykształcając swe własne, specyficzne funkcje, powinny stać się ważnym czynnikiem aktywizującym otoczenie.

2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I ENERGIA

Wielkopolska jest regionem o dużym potencjale przyrodniczym, szczególnie w aspekcie turystyki wiejskiej i agroturystyki, gdyż obszary chronione zajmują około jednej trzeciej powierzchni, a jedną czwartą stanowią lasy. Region ma charakter rolniczy, ponieważ na jego obszarze znajduje się ponad 10% użytków rolnych kraju i około 11% gruntów ornych. Mniejszy jest udział łąk i pastwisk oraz lasów.

Ekspansja przestrzeni rolniczej w ubiegłych wiekach spowodowała nieodwracalne zmiany w stosunkach wodnych, a pośrednio także zmiany klimatyczne. Wprowadzenie przez człowieka „sztucznego stepu”, jakim są uprawy, spowodowało, iż klimat Wielkopolski nabrał cech klimatu stepowego. Wyraża się to deficytem wód gruntowych, niewystarczającym poziomem opadów i nierównomiernym ich rozłożeniem w skali roku. Sytuację pogłębiają: postępujący drenaż zlewni, w tym niewłaściwa, jednostronna melioracja, osuszanie i zanik biocenoz wilgotnych oraz brak odpowiedniej retencji sztucznej, urbanizacja i zwiększanie się powierzchni zabudowanej, co skutkuje spadkiem retencji gruntowej na rzecz spływu powierzchniowego.

Czynniki antropogeniczne zmieniają także chemizm atmosfery, wód powierzchniowych i podziemnych oraz gruntu. Powoduje to zanik wartościowych biocenoz, ograniczenie liczby gatunków zarówno flory, jak i fauny. Równocześnie, postępująca eutrofizacja potęguje zarastanie zbiorników wodnych, co w konsekwencji skutkuje ich zanikiem. W leśnictwie odchodzi się od stosowania monokultur, jak również wprowadzania gatunków obcych.

Poważnym zagrożeniem jest także fragmentacja przestrzeni przyrodniczej. Rozczłonkowanie jej powierzchni utrudnia migrację gatunków roślin i zwierząt oraz powoduje zubożenie materiału genetycznego. Potrzebne jest takie gospodarowanie przestrzenią, by w jak największym stopniu ocalić przed urbanizacją zwarte kompleksy przyrodnicze. Należy dążyć do poprawy zwartości systemu ekologicznego.

Ważnym elementem systemu przyrodniczego Wielkopolski są lasy. To element przestrzeni, część środowiska przyrodniczego, ale zarazem jeden z sektorów gospodarki - produkcyjny, ale i usługowy, źródło surowca, źródło ochrony różnorodności biologicznej, odnawialnej energii, rynek pracy, miejsce wielorakiej aktywności mieszkańców, w tym turystyki, rekreacji i edukacji. Także element dziedzictwa kulturowego i wielu innych sfer. Dlatego ważna jest poprawa stanu lasów i wzrost zasobów.

Mimo wielu zagrożeń oraz niezadowalającego stanu środowiska na wielu obszarach, Wielkopolska jest w tym zakresie regionem konkurencyjnym na tle Euro-

py. Tworzy to szanse dla turystyki i rekreacji oraz dla zdrowej produkcji rolnej i atrakcyjnego miejsca zamieszkania.

Nadal problemem jest zły stan jakości wód spowodowany brakiem oczyszczania ścieków komunalnych. Zadania realizowane w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, ze środków Unii Europejskiej, pozwolą na wypełnienie wymogów dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych zgodnie z określonymi w negocjacjach i zapisanymi w Traktacie Akcesyjnym terminami. Dlatego też, aby zidentyfikować potrzeby w zakresie gospodarki ściekowej oraz uszeregować ich realizację w taki sposób, aby wywiązać się z zobowiązań traktatowych, utworzono Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK).

Wielkopolska jest zasobna jedynie w niektóre surowce mineralne. Większe znaczenie gospodarcze mają węgiel brunatny, gaz ziemny, ropa naftowa, sól kamienna oraz kruszywa mineralne. Eksploatacja tych surowców musi się jednak odbywać z poszanowaniem wymogów ochrony środowiska. Dla regionu dużym problemem są tereny pokopalniane oraz zaburzone stosunki wodne będące skutkami eksploatacji surowców.

Województwo może stać się ważnym miejscem produkcji energii odnawialnej. Szczególnie dobre warunki istnieją dla wykorzystania biomasy oraz wód termalnych, ale także wiatru. Nie można także pomijać w planach możliwości rozwijania energetyki jądrowej. Wielkopolska jest nadal poważnym producentem energii na bazie węgla brunatnego, jednak sektor ten wymaga znacznych nakładów na modernizację, co jest warunkiem niezbędnym do znacznego ograniczenia skali emisji gazów cieplarnianych.

Produkcję energii musi uzupełniać odpowiednio wydajny system dystrybucji, którego stan w regionie nie jest adekwatny do potrzeb.

3. PODSTAWOWA INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA I WYMIANY TOWAROWEJ

Stan infrastruktury w Wielkopolsce w wielu przypadkach stawia ją w niekorzystnej sytuacji względem innych regionów w kraju. W zależności od rodzaju infrastruktury oraz jej lokalizacji sytuacja w regionie jest zróżnicowana.

Choć w ostatnich latach w wielu dziedzinach zanotowano duży postęp, to stan infrastruktury nadal nie jest zadowalający. Zapewnienie Wielkopolsce stałego wzrostu gospodarczego i wyraźnej poprawy warunków życia wymaga nie tylko zniwelowania różnic względem najlepszych regionów w kraju, lecz także zbliżenia się do standardów obowiązujących obecnie w Unii Europejskiej.

Podstawowa infrastruktura techniczna w wielkopolskich warunkach nadal jest jednym z głównych czynników decydujących o konkurencyjności tego regionu, mimo wzrostu znaczenia takich czynników, jak kapitał ludzki, innowacje, badania, przedsiębiorczość, społeczeństwo informacyjne. Do najważniejszych jej elementów należą infrastruktura transportowa, łączności, energetyczna, ochrony środowiska oraz społeczna. Decyduje ona o czterech najważniejszych aspektach konkurencyjności:

- o zewnętrznych i wewnętrznych powiązaniach komunikacyjnych,
- o atrakcyjności inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- o skali zewnętrznych powiązań gospodarczych,

- o atrakcyjności zamieszkania.

Podstawowym wyzwaniem dla Wielkopolski jest włączenie jej w europejską przestrzeń transportową. Dużym osiągnięciem w tym zakresie jest budowa autostrady A2, która w granicach regionu jest już ukończona i włączona w system autostrad europejskich, a także modernizacja linii kolejowej E20.

Problemy tranzytu na kierunku wschód - zachód zostały w zasadzie rozwiązane. Należy jednak pamiętać, iż pełne korzystanie z położenia na tej trasie nie nastąpi wraz z zakończeniem budowy odpowiedniej infrastruktury komunikacyjnej. Bez infrastruktury towarzyszącej region nasz pozostanie regionem tranzytowym. Dlatego ważne jest przygotowanie odpowiednich terenów pod inwestycje i wyposażenie ich w odpowiednią infrastrukturę, także handlową i logistyczną.

Czynnikiem ograniczającym korzyści wynikające z włączenia gospodarki Wielkopolski w krajową i europejską przestrzeń jest zły stan powiązań komunikacyjnych także wewnątrz regionu, w tym szczególne znaczenie mają powiązania na linii północ-południe, ze względu na znaczną rozciągłość obszaru regionu na tym kierunku. Kluczowym elementem w tym zakresie, swoistą „linią życia”, jest między innymi droga krajowa nr 11. Bardzo ważne znaczenie mają także inne drogi krajowe, w tym drogi nr 5, 8, 10, 12, 15 i 25. Niestety, szansę na istotną poprawę stanu w najbliższych latach mają jedynie drogi krajowe nr 5 i 8. Natomiast mimo sporych inwestycji w ostatnich latach, nadal notuje się zaniedbania na drogach wojewódzkich i lokalnych. Jest to problem, bowiem wiele odcinków dróg wojewódzkich jest dziś wykorzystywanych jako alternatywne szlaki transportowe o randze krajowej.

Ważnym elementem regionalnego systemu transportowego są linie kolejowe. Choć gęstość sieci jest stosunkowo duża, mimo zamykania poszczególnych odcinków, to ich stan jest wysoce niezadowalający. Bez jego poprawy nie zostaną rozwiązane problemy komunikacyjne zarówno wewnątrz regionu, jak i z otoczeniem. Ważna jest także kwestia kolei dużych prędkości. Choć projekt jest odsuwany w czasie, należy tworzyć warunki dla jej budowy w przyszłości, szczególnie w zakresie planowania przestrzennego i gospodarki gruntami.

Są przykłady wycofywania się potencjalnych inwestorów z powodu złego stanu infrastruktury. Zły stan dróg, liczne „wąskie gardła”, obniżają atrakcyjność inwestycyjną poszczególnych obszarów i są jedną z głównych przyczyn ich marginalizacji. Zły stan infrastruktury komunikacyjnej jest także jedną z przyczyn złego stanu środowiska. Ponadto, bariery komunikacyjne oznaczają złą dostępność do usług i rynku pracy przez zmniejszenie mobilności mieszkańców, a także ograniczają rozwój miast i pogarszają atrakcyjność zamieszkania w nich.

Istotnym elementem powiązań województwa z otoczeniem jest transport lotniczy. Rozbudowywany jest obecnie Port Lotniczy Poznań-Ławica. Po 2020 roku nie można jednak wykluczyć konieczności budowy regionalnego portu lotniczego w innym miejscu. Ważne dla rozwoju regionu są także lotniska subregionalne, które mogą w przyszłości znaleźć swe miejsce w systemie przede wszystkim przez rozwój usług specjalistycznych.

Nie można pomijać także wodnego transportu śródlądowego. Drogi wodne Warty i Noteci, a także kanału Ślesińskiego² wymagają włączenia w sieć europejską. Mogą się one także stać ważnymi szlakami turystycznymi, bowiem tworzą swoistą, zamkniętą pętlę. W związku z tym niezbędne jest podniesienie klasy że-

² Wielka Pętla Wielkopolski

glugowej tych dróg wodnych oraz uzupełnienie ich o odpowiednią infrastrukturę turystyczną.

Szczególne znaczenie ma infrastruktura handlowa, do której należą między innymi Międzynarodowe Targi Poznańskie. To jeden z najważniejszych czynników rozwojowych Wielkopolski i jeden z najważniejszych jej znaków marketingowych. Zapewnienie warunków rozwoju tej instytucji ma strategiczne znaczenie dla województwa. Wielkopolska ma ponadto duży potencjał logistyczny o dużych możliwościach rozwojowych. Warunkiem jego rozwoju i wykorzystania jest rozwój inteligentnych, multimodalnych form transportu oraz nowoczesnego sterowania przepływem osób i towarów.

Niewystarczający, odbiegający od standardów europejskich jest nadal stan infrastruktury informatycznej. Budowana Wielkopolska Sieć Szerokopasmowa jest dobrą podstawą do dalszych działań w tym kierunku. Konsekwencją powinno być upowszechnienie Internetu we wszystkich sferach funkcjonowania województwa.

4. GOSPODARKA I JEJ OTOCZENIE

Województwo wielkopolskie osiąga wyższe niż krajowe wskaźniki ekonomiczne. Świadczą o tym czołowe pozycje pod względem wartości dodanej brutto oraz poziomu PKB na 1 mieszkańca. Problemem jest jednak duże, rosnące zróżnicowanie wewnętrzne. Podregiony pilski, kaliski i koniński zajmują pod tym względem przeciętne pozycje w kraju.

Struktura gospodarki, choć jak na standardy krajowe dość zróżnicowana, ze względu na duży udział rolnictwa i niedorozwój usług, w wymiarze europejskim ma nadal charakter tradycyjny.

W Wielkopolsce w 2010 roku na 10 000 ludności przypadało 1 098,1 podmiotu gospodarki narodowej, a w kraju 1 023,5. Więcej niż w kraju było także podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na 10 000 ludności.

Mocno zróżnicowane jest przestrzenne rozmieszczenie przedsiębiorstw. Działalność gospodarcza skoncentrowana jest w Poznaniu i powiecie poznańskim oraz w ośrodkach subregionalnych. Obszary te stanowią bieguny wzrostu. W ostatnich latach obserwowane jest ponadto zwiększanie się tych dysproporcji. Ich zmniejszanie jest jednym z najważniejszych wyzwań w najbliższych latach.

Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach w przeliczeniu na 1 mieszkańca są wyższe od średniej krajowej. W znacznym stopniu jest to efekt bezpośrednich inwestycji zagranicznych, które doprowadziły do powstania ponad 5,8 tys. przedsiębiorstw z udziałem tego kapitału. Inwestycje tego rodzaju powodują nie tylko bezpośrednie tworzenie miejsc pracy. Przyczyniają się także do tzw. efektu mnożnikowego, generującego sieci kooperacyjne i tworzenie miejsc pracy u dostawców, a także transfer technologii i nowoczesnych technik zarządzania. Ważne jest to, iż ponad 2/3 inwestycji to inwestycje produkcyjne.

Rozwój przedsiębiorczości w Wielkopolsce uwarunkowany jest zarówno czynnikami wewnętrznymi - lokalnymi i regionalnymi, jak i zewnętrznymi - makroekonomicznymi. Do korzystnych, wewnętrznych uwarunkowań rozwoju przedsiębiorczości należą przede wszystkim: duża i szybko rosnąca liczba przedsiębiorstw, szczególnie podmiotów małych i średnich, znaczny oraz stale rosnący ich potencjał ekonomiczno-wytwórczy, wysokie kwalifikacje pracowników i długie tradycje wielu branż i przedsiębiorstw, zdecydowana przewaga własności prywatnej,

znaczny napływ kapitału zagranicznego, korzystna struktura rodzajowa przedsiębiorstw, stosunkowo duża dynamika eksportu, relatywnie wysoka produktywność firm i duża dynamika jej wzrostu, rosnąca świadomość społecznie odpowiedzialnego biznesu oraz budowanie partnerstw wielosektorowych na rzecz przedsiębiorczości społecznej.

Do głównych wewnętrznych czynników utrudniających rozwój przedsiębiorczości i przedsiębiorstw należy zaliczyć: niedostateczne wyposażenie kapitałowe i dekapitalizację majątku dużej części firm, słabo rozwinięte powiązania integracyjne przedsiębiorstw, zbyt małą liczbę przedsiębiorstw „wysokiej techniki” i „dużej szansy”, wykorzystywanie technologii zewnętrznych - a tylko w niewielkim zakresie z projektów oferowanych przez rodzime jednostki badawcze, wysokie koszty własne i niską rentowność dużej części przedsiębiorstw, zwłaszcza publicznych. Zaliczyć można do nich także opór społeczny przed nowymi inwestycjami. Dalszy rozwój przedsiębiorczości wymaga eliminacji lub przynajmniej ograniczenia niekorzystnego oddziaływania wszystkich tych zjawisk.

Wymienione wyżej czynniki lokalne i regionalne kształtują atrakcyjność inwestycyjną - ujmowaną jako syntetyczną miarę charakteryzującą daną jednostkę terytorialną, wypadkową licznych i różnorodnych zmiennych opisujących sytuację społeczno-gospodarczą. Pod tym względem Poznań znajduje się w czołówce miast wojewódzkich (obok Warszawy, Krakowa i Wrocławia). Na taką pozycję miasta wpływają wysoka jakość rynku pracy, korzystny klimat społeczny, relatywnie wysoka jakość infrastruktury technicznej, skuteczność realizowanej transformacji, dostępność komunikacyjna i aktywność marketingowa. Mniej korzystnie natomiast wypadają oceny jakości infrastruktury otoczenia biznesu. Na niekorzyść miasta przemawiają także wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej. Wśród ośrodków zajmujących wysokie miejsca w tego typu rankingach znajdują się też inne, mniejsze miasta i jednostki terytorialne Wielkopolski.

Istotnym elementem rozwoju przedsiębiorczości i przedsiębiorstw jest system instrumentów i instytucji wsparcia biznesu. W ostatnich latach dokonał się postęp w tym zakresie, lecz stan ten jest niewystarczający. Brak jest nadal odpowiedniej liczby dobrze przygotowanych instytucji wspierania przedsiębiorstw, szczególnie działających non profit, zakładanych przez samorządy lub organizacje pozarządowe. Niedostateczne jest dopasowanie oferty tych instytucji do potrzeb przedsiębiorstw. Dominują podstawowe usługi doradcze przy ograniczonej ofercie usług specjalistycznych.

Rozwijane powinny być nadal instytucje finansowe, takie jak: fundusze pożyczkowe, poręczeniowe, gwarancyjne, kapitału początkowego, czy wysokiego ryzyka. Nie jest także wystarczająca komercyjna oferta instytucji świadczących usługi szkoleniowe, doradcze, marketingowe i inne.

Ważne dla gospodarki województwa jest także to, iż wsparcia wymagają nie tylko przedsiębiorstwa, ale także organizacje pozarządowe działające na rzecz gospodarki i będące jednym z istotnych pracodawców.

5. ROLNICTWO I OBSZARY WIEJSKIE

Rolnictwo Wielkopolski jest jednym z najważniejszych jej potencjałów. Pod względem poziomu gospodarowania oraz wysokości plonów i wydajności wyróżnia się ono na tle kraju. Korzystna w stosunku do kraju jest przede wszystkim średnia

wielkość gospodarstw rolnych wynosząca 13,5 ha, choć wysoka w skali kraju, jednak nadal znacznie niższa od średniej wielkość w UE.

Ze względu na strukturę wielkościową gospodarstw rolnych oraz na wysoki odsetek pracujących nadal podstawą wielkopolskiego rolnictwa są gospodarstwa rodzinne.

Niekorzystne dla rolnictwa są warunki klimatyczne oraz glebowe i gruntowo-wodne. Wielkopolska przestrzeń rolnicza cechuje się stosunkowo niską jakością gleb, częstymi zmianami stanów pogody, niekorzystnymi warunkami klimatycznymi, w tym niskimi opadami, nierównomiernie rozłożonymi w skali roku. Czynniki te stawiają rolnictwo Wielkopolski w trudnej pozycji konkurencyjnej względem rolnictwa innych krajów UE. Z kolei atutem jest niski poziom chemizacji oraz niskie koszty pracy.

Wielkopolska jest czołowym w skali kraju regionem produkcji zwierzęcej. Zajmuje się tym aż 90% gospodarstw. Wyższa niż średnia w kraju jest między innymi obsada bydła, trzody chlewnej i drobiu.

W strukturze upraw dominują zboża, a następnie rośliny przemysłowe, w tym rzepak i buraki cukrowe. Jednocześnie maleje areał uprawy ziemniaków. Stosunkowo dobrze rozwinięty jest rynek owoców i warzyw oraz grupy producenckie. Nadal jednak zbyt słabe jest powiązanie producentów z przedsiębiorstwami przetwórczymi i handlowymi. Konieczny jest znaczący rozwój rynków hurtowych produktów rolniczych oraz sieci sprzedaży produktów tradycyjnych i regionalnych.

Sektor przetwórstwa rolno-spożywczego jest jednym z głównych działów gospodarki Wielkopolski. Jego dobrą cechą jest duże zróżnicowanie. Z kolei słabą stroną jest nadal niski stopień koncentracji, co obniża jego konkurencyjność. Cecha ta jednak może stać się silną stroną, wobec perspektywy wzrostu zapotrzebowania na żywność ekologiczną tradycyjną i regionalną. Pod tym względem rolnictwo Wielkopolski może konkurować i konkuruje z powodzeniem na rynkach UE.

Wielkopolska jest regionem o dużym odsetku mieszkańców wsi (43,9% ogółu) i pracujących w rolnictwie na wsi (50%). Na obszarach wiejskich skoncentrowanych jest ponadto wiele problemów społecznych. Do najważniejszych z nich należą bezrobocie, zarówno rejestrowane, jak i utajone, oraz zagrożenie ubóstwem. Problemem jest też niski poziom infrastruktury obniżający atrakcyjność tych obszarów jako miejsca zamieszkania, inwestowania, bądź prowadzenia działalności gospodarczej. Szczególnie dotkliwa dla obszarów wiejskich jest niska dostępność komunikacyjna, w tym do Internetu i usług, a także niski stopień wyposażenia w infrastrukturę komunalną.

Obszary wiejskie w Wielkopolsce charakteryzują się zróżnicowanym stopniem pozarolniczej działalności gospodarczej. Można je podzielić na korzystające z rozwoju – funkcjonujące w zasięgu oddziaływań aglomeracyjnych oraz typowo wiejskie, pozostające poza nimi. Każdy z nich charakteryzuje się innym zakresem problemów i potrzeb.

Największym problemem jest to, że im niższy poziom rolnictwa i wyższa stopa bezrobocia na wsi, tym rozwój sektora pozarolniczego jest mniejszy. Rozwiązanie tego problemu jest jednym z największych wyzwań rozwojowych dla Wielkopolski. Niestety, najtrudniejsza sytuacja jest na obszarach wiejskich funkcjonujących poza oddziaływaniem aglomeracji. Szansą w tym zakresie jest rozwój usług, rzemiosła i turystyki, w tym turystyki wiejskiej i agroturystyki, oraz odnawialnych źródeł energii.

6. MIESZKAŃCY, KAPITAŁ INTELEKTUALNY I ZATRUDNIENIE

Mieszkańcy Wielkopolski są jedną z największych populacji regionalnych w Polsce. Liczba ludności porównywalna jest z ludnością niektórych średniej wielkości krajów Europy (Albania, Irlandia, Litwa, Łotwa, czy Macedonia).

Cechy demograficzne ludności województwa zbliżone są do cech ogółu mieszkańców Polski. Poszczególne wskaźniki w tym zakresie w minimalnym stopniu różnią się od wartości dla kraju. Najważniejsze różnice dotyczą przyrostu naturalnego, który jest dodatni i w 2009 roku wyniósł 2,7 promila, wobec 0,8 promila dla kraju. Nieco wyższy jest odsetek ludności w wieku do 25 lat, niższy jest wskaźnik feminizacji oraz niższa umieralność niemowląt. Ponadto, Wielkopolska charakteryzuje się, w odróżnieniu od wielu innych województw, dodatnim saldem migracji.

Potencjał ludnościowy nie jest rozmieszczony równomiernie. Znaczna jego część skoncentrowana jest w metropolii poznańskiej oraz w ośrodkach subregionalnych. Różny jest też stopień urbanizacji. Obserwowana jest ponadto postępująca polaryzacja rozmieszczenia ludności wywołana stopniowym przemieszczaniem się mieszkańców z obszarów zastoju gospodarczego do ośrodków wzrostu.

Wzrost wartości przyrostu naturalnego, zmniejszenie stopnia umieralności niemowląt oraz wydłużenie czasu trwania życia wywołają w najbliższych kilkunastu latach istotne zmiany w strukturze wiekowej ludności. Zmiany te w znaczący sposób wpłyną na system edukacyjny, rynek pracy oraz na sferę społeczną.

Zwiększone zainteresowanie zdobywaniem wykształcenia, sytuacja na rynku pracy, niewystarczająca polityka prorodzinna państwa, słabo rozwinięta opieka przedszkolna, zła sytuacja mieszkaniowa, ewolucja modelu rodziny oraz zmiana priorytetów i wartości na samorealizację, czy rozwój powodują, iż spada współczynnik dzietności przy równoczesnym wzroście średniego wieku rozrodczości kobiet, który w 2020 roku może osiągnąć 30 lat.

Utrzymuje się nadal migracja wewnętrzna. Należy spodziewać się utrzymania tej tendencji w najbliższych latach, a równocześnie spotęgowania zjawiska suburbanizacji, czyli migracji z miast na wieś motywowanej chęcią życia w bardziej komfortowych warunkach. Ponadto osłabi się migracja zewnętrzna spowodowana otwarciem rynków pracy w Unii Europejskiej.

Do 2020 roku prognozuje się najpierw stopniowy wzrost liczby ludności, po czym liczba ta będzie się zmniejszać. Przewiduje się ostre wahania liczebności w ramach poszczególnych edukacyjnych grup wiekowych.

Liczba ludności w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) ma się obniżyć do końca okresu prognozy. Odsetek osób będących w wieku zdolności do pracy w stosunku do całej populacji zmniejszy się z 64,9% w 2010 r. do 59,9% w 2020 r. W wielkościach bezwzględnych będzie to spadek o 137 tys. tj. o prawie 7%.

Prognoza przewiduje systematyczny wzrost liczby ludności w wieku emerytalnym. W 2020 roku liczebność osób w wieku poprodukcyjnym ma zwiększyć się w porównaniu z 2008 rokiem o 30,1%. W Wielkopolsce podobnie jak w całym kraju postępuje i będzie nadal postępować, coraz dynamiczniej, starzenie się ludności. Stwarza to nowe wyzwania dla polityki społecznej państwa oraz samorządów terytorialnych, które muszą uwzględniać uwarunkowania ekonomiczne i społeczne, włączając w to rekonstrukcję systemu ubezpieczenia społecznego i poprawę

dostępności do usług medycznych. Jednocześnie prognozowany zmniejszający się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym spowoduje poważne zmiany w systemie edukacyjnym. Z drugiej strony, zjawisko to wygeneruje szereg usług dla poprodukcyjnej grupy wiekowej i zmiany na rynku pracy.³

Poziom bezrobocia w Wielkopolsce jest niższy od średniej dla kraju. Na koniec 2010 roku stopa bezrobocia rejestrowanego była najniższa wśród województw i wynosiła 9,2%. Należy jednak podkreślić, iż stopa bezrobocia jest mocno zróżnicowana, ponieważ w niektórych powiatach sięga 20% (chodzieski, wągrowiecki, złotowski, czy słupecki). Świadczy to o dużym zróżnicowaniu wewnętrznym województwa.

Nadal jednak problemem jest wysoki odsetek wśród bezrobotnych: absolwentów, osób z niskim wykształceniem, kobiet, osób pozostających bez pracy przez długi czas oraz dotychczas niepracujących, także mieszkających na wsi. Równolegle potęguje się zjawisko „umów śmieciowych” wypierających zatrudnienie stałe, szczególnie wśród najmłodszych grup wiekowych.

Sytuacja na wielkopolskim rynku pracy stanowi największe wyzwanie dla regionu. Rozwiązaniu tego problemu powinna, bezpośrednio lub pośrednio, służyć realizacja wszystkich celów zapisanych w strategii.

Ważnym problemem dla regionalnego rynku pracy, podobnie jak w kraju, jest niski poziom aktywności zawodowej mieszkańców, niższy od standardów Unii Europejskiej. Poprawa sytuacji w tym zakresie wymaga wzmocnienia kompetencji osób na rynku pracy. System edukacyjny musi podnieść swój poziom, lepiej dostosować się do potrzeb, być bardziej elastyczny na zmiany, a wręcz je wyprzedzać. Jednocześnie ważnym elementem powinien być także rozwój systemu włączającego osoby długotrwale wykluczone z rynku pracy, m.in. poprzez wsparcie gospodarki społecznej. Możliwości samorządów w wymienionych zakresach są ograniczone. Więcej zależy od polityki edukacji i rozwoju szkolnictwa wyższego, polityki podatkowej państwa, a przede wszystkim od konstrukcji prawa pracy.

Potencjał intelektualny, związany szczególnie z takimi sferami, jak szkolnictwo, nauka, badania i rozwój, innowacje, społeczeństwo informacyjne, czy kreatywne sektory gospodarki, będzie w najbliższych latach decydował o konkurencyjności regionu.

Choć w ostatnim czasie nastąpił skokowy wzrost liczby studiujących, Wielkopolska pod względem poziomu wykształcenia nie zalicza się do czołówki województw. Wyższym wykształceniem w 2009 roku legitymowało się 14,9% mieszkańców, czyli o 3,2% punktu procentowego mniej niż wynosi ten wskaźnik dla kraju. W dużym stopniu sytuacja ta wynika z faktu, iż większość ludności Wielkopolski mieszka w małych miastach i na wsi oraz z tego, iż znaczny odsetek mieszkańców regionu zajmuje się rolnictwem.

Pod względem liczby uczących się języków obcych w szkołach oraz wyników testów egzaminacyjnych na różnych poziomach kształcenia województwo wielkopolskie także nie należy do krajowej czołówki.

Mimo równomiernie rozmieszczonej sieci placówek edukacyjnych nadal widoczne są duże dysproporcje w ich wyposażeniu. Największym jednak problemem jest ograniczona dostępność edukacji spowodowana czynnikami komunikacyjnymi i ekonomicznymi.

³ Wraz ze zmianą wieku emerytalnego cytowane dane ulegną odpowiednio zmianie.

Istotnym elementem potencjału intelektualnego jest Poznań, jako jeden z największych akademickich i naukowo-badawczych ośrodków w kraju. W Wielkopolsce liczba studentów na 10 tys. ludności (518) jest większa niż w kraju (493).

Pozycję sfery B+R w gospodarce stosunkowo dobrze ilustruje wskaźnik przedstawiający wielkość nakładów zaangażowanych w ten sektor w stosunku do wielkości PKB. W 2009 roku nakłady na B+R wyniosły w Wielkopolsce 0,66% PKB (3. miejsce w kraju za mazowieckim i małopolskim), podczas gdy dla całego kraju wskaźnik był wyższy i wynosił 0,68% PKB. Są to wielkości niewystarczające w skali europejskiej i mało satysfakcjonujące. Z analizy wskaźnika w latach 1999-2009 wynika, że skłonność do inwestowania w badania i rozwój w Wielkopolsce od pewnego czasu z roku na rok rośnie. Po względnej stabilizacji w latach 1999-2006, od roku 2007 obserwuje się stopniowy wzrost jego wartości i to zarówno na poziomie regionu, jak i całego kraju, przy czym zdecydowanie szybszy jest na poziomie Wielkopolski, przez co region z roku na rok zaczyna zbliżać się do średniej wartości krajowej. Przełomowy w tym zakresie był 2009 rok, w którym wskaźnik wzrósł o 0,14 pp.

Poziom intelektualny kadry naukowo-badawczej jest porównywalny z poziomem kadry innych krajów UE. Natomiast zdecydowanie gorszy jest poziom infrastruktury badawczo-naukowej. Słabo wykształcony jest także system współpracy nauki z gospodarką. Pod tym względem potencjał regionu wykorzystywany jest w niewielkim zakresie. Szansą na zmianę sytuacji jest realizacja Regionalnej Strategii Innowacji dla Wielkopolski na lata 2010-2020.

Istotnym elementem potencjału intelektualnego regionu jest budowa społeczeństwa informacyjnego. Niestety, poziom informatyzacji wielu dziedzin nie stawia Wielkopolski wśród czołówki województw w kraju.

7. SFERA SPOŁECZNA

Przemiany społeczne, czy to na poziomie krajowym, czy regionalnym, nie nadążają za przemianami politycznymi i gospodarczymi. Po kryzysie tradycyjnie pojmowanego państwa opiekuńczego powstała pustka, której nie wypełniają jeszcze w odpowiedni sposób struktury społeczne i administracyjne. Istnieją bariery w dostępie do rynków dóbr, usług i instytucji, które potęgują wzrost różnicowań oraz marginalizację jednostek, grup lub obszarów. Przeciwdziałanie tym zjawiskom jest jednym z warunków osiągnięcia odpowiedniego poziomu konkurencyjności regionu, utrzymania dynamicznego rozwoju Wielkopolski oraz wysokiego poziomu jakości życia jej mieszkańców.

Dominacja reguł rynkowych, procesy cywilizacyjne i globalizacja grożą w najbliższych latach dezintegracją społeczną.

Następuje istotna zmiana struktury demograficznej ludności, a prognozy wskazują, że będzie ona postępować dalej.

Kluczowy wymiar, nie tylko społeczny, ale także cywilizacyjny, ma spadek dzietności, który grozi - w perspektywie kolejnych kilkunastu lat - zmniejszeniem liczby ludności. Przede wszystkim wzrośnie udział ludności w wieku poprodukcyjnym. Zmieniają się także relacje między liczbą ludności posiadającej własne źródła dochodów, a liczbą ludności zależnej finansowo od innych. Ponadto, stale obserwowany jest, i może się pogłębiać, odsetek rodzin bezdzietnych i niepełnych oraz rodzin bez osób ze stałym zatrudnieniem.

Ważnym problemem jest niepełnosprawność. Szczególnie niepokojący jest wzrost udziału niepełnosprawności biologicznej. Problemem jest także coraz wyższa średnia wieku niepełnosprawnych. Dziś stanowią oni już prawie połowę osób w wieku emerytalnym. Ponadto zdecydowana większość niepełnosprawnych utrzymuje się ze świadczeń społecznych, a aktywność zawodową osób z ograniczoną sprawnością charakteryzuje niski poziom.

Przemiany społeczno-gospodarcze po '89 roku przyczyniły się do wzrostu rozwarstwienia ekonomicznego, przy czym niskie dochody dotyczą przede wszystkim rodzin wielodzietnych, długookresowo bezrobotnych, osób z niskim wykształceniem oraz znacznej części rolników indywidualnych. O zagrożeniu ubóstwem decydują w znacznym stopniu miejsce na rynku pracy oraz miejsce zamieszkania. Szczególnie niebezpiecznym skutkiem pogłębiających się różnic społecznych jest ich dziedziczenie.

Rozwarstwienie ekonomiczne powiązane jest ze zróżnicowanym dostępem do infrastruktury i usług społecznych, opieki socjalnej, medycznej, co utrwała wzrost liczebności grup marginalizowanych. Osiągnięcie odpowiedniego poziomu spójności społecznej będzie jednym z najważniejszych wyzwań rozwojowych w najbliższych kilkunastu latach.

Ważnym instrumentem rozwiązywania problemów społecznych powinny być rozwijające się różnorodne formy gospodarki społecznej, takie jak stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie, towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej oraz inne formy organizacyjne, które tworzą nowe usługi i nowe miejsca pracy na poziomie lokalnym w ramach przedsięwzięć łączących ekonomiczne i społeczne aspekty aktywności obywatelskiej. Istotny potencjał – który powinien być wykorzystany w rozwiązywaniu problemów społecznych – stanowią organizacje pozarządowe oraz skłonność Wielkopolan do samoorganizacji. Z tego punktu widzenia, problemem w najbliższych latach będzie nie tylko sprostanie przemianom społecznym, ale także wzmacnianie społeczeństwa obywatelskiego.

8. METROPOLIA POZNAŃSKA I JEJ RELACJE Z REGIONEM

W województwie wielkopolskim postępuje metropolizacja, co jest jednym z głównych obok globalizacji wyznaczników współczesnego rozwoju. W Poznaniu i powiecie poznańskim w coraz większym stopniu koncentruje się większość potencjałów społeczno-gospodarczych regionu. Jest to przede wszystkim miejsce koncentracji zarządów firm o zasięgu ponadregionalnych, wysoko kwalifikowanej kadry zarządczej, przedstawicieli nauki i kultury.

Metropolia poznańska jest także miejscem absorpcji globalnych innowacji i źródłem ich rozprzestrzeniania na region, a także miejscem tworzenia innowacji regionalnych. Przez bogatą ofertę usługową i wysoki poziom życia przyciąga nowych mieszkańców.

Poznań i jego otoczenie, mimo wysokich wskaźników makroekonomicznych, to także miejsce wielu problemów rozwojowych w takich dziedzinach, jak środowisko, czy transport zbiorowy. Widoczne są także objawy upadku, bądź utraty funkcji przez poszczególne dzielnice.

Problemem metropolii jest także zjawisko suburbanizacji, czyli „ucieczki” mieszkańców z Poznania do powiatu poznańskiego, skutkujące spadkiem liczby ludności miasta, a także chaosem przestrzennym. Nie można także pominąć niedostatecznie rozwiniętych mechanizmów współdziałania wewnątrz obszaru metropolitalnego oraz jego integracji. Ponadto, jeszcze nie wszystkie funkcje metropolitalne i ich skala są na miarę konkurencyjności metropolii w skali europejskiej, a tym bardziej globalnej.

Z punktu widzenia rozwoju Wielkopolski istotne są przede wszystkim relacje między metropolią a otoczeniem regionalnym. Wiele przykładów świadczy o tym, że dynamicznie rozwijają się te regiony, których centrum stanowi silna metropolia.

Poznań rozwija się szybciej niż reszta Wielkopolski. Rzecz jednak w tym, by nie stanowił dla regionu konkurencji, bądź nie był czynnikiem drenującym, lecz był „lokomotywą rozwoju”. Dla polityki rozwoju Wielkopolski nie jest istotne to, że Poznań rozwija się szybciej, bowiem jest to proces naturalny, lecz to, by na jego rozwoju korzystały pozostałe obszary Wielkopolski. Kluczowym instrumentem w tym zakresie jest budowanie powiązań gospodarczych i społecznych, a także poprawa dostępności komunikacyjnej, usług wyższego rzędu i nauki.

Rozwarstwienie wewnętrzne województwa jest poważnym wyzwaniem dla strategii. Nie można mu jednak sprostać bez budowy więzi i wzmacniania funkcji integrujących. W tej integracji kluczową rolę powinny odegrać ośrodki subregionalne, których poziom rozwoju i pozycja w sieci osadniczej nie jest wystarczająco wysoka. Bez znaczącego wzmocnienia nie powstaną skuteczne kanały transmisji, dyfuzji czynników rozwojowych na cały region. Niezależnie od tempa i poziomu rozwoju Poznania, powodzenie peryferyjnych obszarów Wielkopolski w dużym stopniu zależy także od rozwoju ośrodków subregionalnych.

9. ZRÓŻNICOWANIA WEWNĄTRZREGIONALNE

Województwo jest zróżnicowane wewnętrznie. Tradycyjny obraz Wielkopolski gospodarnej i zasobnej, w rzeczywistości dotyczy tylko jej środkowej części. Pozostałe subregiony znacznie odbiegają od tego obrazu. Ranga tego problemu rośnie wobec stwierdzonego w ostatnich latach wzrostu tych zróżnicowań.

Z drugiej jednak strony, metropolia poznańska, rozwijając się szybciej niż pozostała część Wielkopolski, jest istotnym czynnikiem rozwoju dla całego regionu. Bez tego procesu pozostała część Wielkopolski rozwijałaby się jeszcze wolniej.

Województwo wielkopolskie jest regionem rozległym o silnym zróżnicowaniu wewnętrznym. Zróżnicowanie to ma wiele wymiarów. Podstawowy wynika z układu metropolia poznańska – reszta regionu. Różnice ujawniają się we wszystkich parametrach makroekonomicznych oraz społecznych i ciągle rosną. W pewnym stopniu jest to zjawisko naturalne wynikające z faktu, że stolica regionu jest duża, jak na krajowe warunki, dynamiczną metropolią i koncentruje większą część sił wytwórczych, biznesowych, intelektualnych i usługowych województwa.

Dla oceny tego zróżnicowania ważniejsze jest jednak to, jaka jest pozycja metropolii poznańskiej wśród podobnych metropolii krajowych oraz, jaką pozycję pozametropolitalne podregiony Wielkopolski zajmują wśród podobnych podregionów w kraju. Z takiego porównania wynika, iż jest to zarówno w odniesieniu do metropolii, jak i podregionów metropolitalnych, pozycja przeciętna.

Drugi wymiar zróżnicowań, nakładający się na powyższy, wynika z czynników historycznych. Uwidacznia się on w układach północ - południe i wschód – zachód, a wynika przede wszystkim z historii dziewiętnastowiecznej. Różnie jest on definiowany. Dla potrzeb strategii przyjętej w 2000 roku stwierdzono, z pewnym, ale zamierzonym dla podkreślenia zjawiska uproszczeniem, że Wielkopolska to Polska w miniaturze z własną „ścianą wschodnią” oraz „popegeerowską” północą.

W strategii uchwalonej w 2005 roku problem ten rozwinęto. Uznano, iż jest on bardziej złożony. Badania Wielkopolskiego Biura Planowania Przestrzennego⁴ oraz analiza zróżnicowań wewnątrzregionalnych wykonana na potrzeby strategii przyjętej w 2005 roku⁵ wykazały, że na każdym z tych obszarów, niezależnie od tego, czy tradycyjnie uznawanym jako lokomotywa, czy obszar opóźniony w rozwoju, występują zarówno enklawy problemowe, jak i enklawy względnego „dobrobytu”, widoczne szczególnie w układzie gminnym, ale także wewnątrz tych jednostek, szczególnie w miastach. Podobną mozaikę zróżnicowań ilustrują ekspertyzy wykonane dla potrzeb niniejszej aktualizacji strategii.⁶

Inny wymiar zróżnicowań wynika z odległości od stolicy województwa. Z tego punktu widzenia szczególnie zmarginalizowane i ciężące do innych województw są: północna Wielkopolska i południowe peryferie województwa.

Z analizy zmienności wewnątrzregionalnej wynika, iż poszczególne części Wielkopolski różnią się znacznie. Zróżnicowanie to powinno być podstawą projektowania celów strategii i dostosowania ich do potrzeb poszczególnych terytoriów. Jednak sam fakt stwierdzenia występowania różnic nie wystarcza. Niezbędna jest identyfikacja czynników kształtujących te różnice. Należą do nich:

- metropolitalność i stopień powiązania z obszarem metropolitalnym,
- wiejski charakter obszaru,
- ranga ośrodka w systemie osadniczym oraz to, czy jest wyposażony w funkcje niezbędne do obsługi obszaru otaczającego,
- dostępność usług publicznych,
- dostępność komunikacyjna, w tym odległość od Poznania,
- stan środowiska przyrodniczego i kulturowego, przestrzeni rolniczej, stopień zagrożenia powodziowego, stan zasobów wodnych,
- występowanie zasobów naturalnych,
- występowanie funkcji schyłkowych, co wymaga restrukturyzacji, rewitalizacji, bądź odnowy,
- poziom zintegrowania społeczności lokalnej objawiający się między innymi aktywnością obywatelską,
- poziom rozwoju społeczności lokalnej objawiający się rozwojem gospodarki społecznej.

Wymienione wyżej czynniki na poszczególnych obszarach występują w różnych proporcjach. Poszczególne miejsca mają dobrą sytuację pod jednymi względami, a pod innymi niekorzystną. Wszystkie natomiast wymagają wsparcia ukierunkowanego na te problemy.

⁴ *Wielkopolska Zrównoważonego Rozwoju - 2003 r., Województwo Wielkopolskie Analiza Gmin - 2004 r.*

⁵ „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku”, „Zróżnicowania wewnątrzregionalne województwa wielkopolskiego”, Poznań, maj, 2005,

⁶ Wykaz ekspertyz zamieszczono w rozdziale II.

Tego typu obszary stanowią przedmiot interwencji zarówno w „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” (jako obszary funkcjonalne), jak i „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego. Regiony, miasta i obszary wiejskie” (jako Obszary Strategicznej Interwencji – OSI). W strategii będą one podstawą terytorialnego ukierunkowania celów. Ich zasięg natomiast wyznaczony powinien być w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

10. PODSUMOWANIE

Wprowadzenie Wielkopolski na ścieżkę trwałego i szybkiego wzrostu wymaga nie tylko inwestycji. Dużą wartość dodaną można uzyskać modernizując systemy funkcjonowania różnych sektorów. Jest to tym bardziej ważne, iż wiele znaczących efektów można uzyskać bez dużych nakładów przez działania organizacyjne i koordynacyjne, a przede wszystkim przez wspólne przedsięwzięcia różnych podmiotów w poszczególnych sektorach, przy znaczącym udziale samorządów terytorialnych. Różne sfery rzeczywistości społeczno-gospodarczej powinny być wewnętrznie zintegrowane. Realizacja zamierzeń w tym zakresie może dać znaczący efekt.

W najbliższych latach o konkurencyjności w znaczącym stopniu decydować będzie integracja działań samorządów, tworzenie zintegrowanych systemów w administracji publicznej, koordynacja realizacji polityk publicznych wdrażanych przez różne instytucje publiczne i niepubliczne, rozwój systemów kooperacyjnych w gospodarce, w tym klastrów, powiązania między nauką a gospodarką, integracja systemów informacyjnych i promocyjnych, a także systemów infrastrukturalnych. Powiązania powinny rosnąć nie tylko na poziomie regionalnym, ale również na poziomach subregionalnym i lokalnym.

Z analizy opisu stanu województwa, trendów rozwojowych oraz uwarunkowań wyłaniają się następujące wnioski:

- Nie stwierdza się istotnych zmian trendów rozwojowych województwa znacząco odmiennych od zidentyfikowanych podczas prac nad dokumentem przyjętym w 2005 roku.
- Województwo wielkopolskie, choć dotknięte jak wszystkie regiony globalnym kryzysem, stosunkowo łagodnie w porównaniu do innych odczuło jego skutki. W wielu dziedzinach obserwuje się powrót do stanu przed kryzysem.
- Nadal utrzymują się, a w wielu obszarach pogłębiają się zróżnicowania wewnątrz regionu grożące pod różnymi względami marginalizacją poszczególnych obszarów Wielkopolski. W wielu miejscach te negatywne zjawiska kumulują się, szczególnie na północnym i południowym krańcu regionu. Wymaga to lepszego niż dotąd dostosowania celów strategii do sytuacji w różnych miejscach, co umownie określa się terytorialnym ukierunkowaniem polityki rozwoju. Konieczna jest identyfikacja i typologia obszarów problemowych, by właściwie dobrać i zaadresować interwencję.
- Z problemem tym wiąże się wykorzystanie wewnętrznych powiązań funkcjonalnych, by ośrodki wzrostu i obszary problemowe, czy peryferyjne pod różnymi względami, odnosiły korzyści z wzajemnych powiązań.
- Nowego spojrzenia wymaga konkurencyjność regionu. Dziś najważniejszą kwestią jest odpowiedź na pytanie, na jakich podstawach ją budować. W pierwszych okresach transformacji budować ją było można na przewa-

gach komparatywnych (niższe koszty produkcji, tania siła robocza, niewykorzystany potencjał produkcyjny). Dziś proste rezerwy w dobie globalizacji i rosnącej konkurencji w tym wymiarze nie wystarczą. Obserwuje się już początki, pierwsze przykłady przenoszenia produkcji do krajów jeszcze tańszych. Dlatego w długiej perspektywie o konkurencyjności decydować będzie wartość dodana, na którą składają się innowacje i inteligentny rozwój⁷, potencjał naukowo-badawczy i akademicki, baza edukacyjna, potencjał i świadomość społeczna oraz odpowiedni stan środowiska.

- W obliczu dziejących się procesów społecznych ważnym wyzwaniem są też kompleksowe działania na rzecz rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego służące wyrównywaniu szans. Konieczna jest realizacja systemowych działań w obszarze edukacji, aktywnej polityki rynku pracy i aktywnej integracji. Ponadto dla podejmowania kompleksowych i synergicznych działań służących rozwojowi naszego regionu niezbędne będzie wzmocnienie roli i pozycji przedsiębiorczości społecznej, jej podmiotów i otoczenia. Pozwoli to na zintegrowanie działań podnoszących wydajność ekonomiczno-gospodarczą z działaniami na rzecz zwiększenia spójności społecznej naszego województwa.
- Budowanie strategii na stwierdzeniu o dobrym położeniu Wielkopolski w głównym korytarzu europejskim zachód-wschód dziś nie wystarcza. Jest to korzystne, lecz w niewielkim stopniu wykorzystane. Bez odpowiednich terenów inwestycyjnych, odpowiedniej infrastruktury logistycznej i transportu modalnego, umiędzynarodowienia gospodarki istnieje poważne zagrożenie, iż korytarze transportowe przecinające Wielkopolskę mogą sprzyjać szybkiemu „omijaniu” regionu.
- Poważnym wyzwaniem jest także budowanie odpowiedniej pozycji zarówno regionu, metropolii poznańskiej, jak i Poznania, w strukturze przestrzennej kraju. Ważne jest także utrwalanie pozytywnego wizerunku regionu.
- Na terenie województwa należy dążyć do rozbudowy infrastruktury technicznej, która pozwoli przedsiębiorcom na ulokowanie inwestycji w Wielkopolsce.
- W obliczu zmian klimatu i wyzwań globalnych, niezbędne jest nadanie strategii odpowiednio prośrodowiskowego charakteru. Wielkopolska ma w tym zakresie olbrzymi potencjał, od zdrowej produkcji rolnej przez „zielone technologie” i związane z nimi badania, po energię odnawialną i jądrową.
- Z dotychczasowych doświadczeń, ale także z doświadczeń innych regionów wynika, iż dla rozwoju ważne są nie tylko inwestycje, ale także budowa odpowiedniego klimatu, szczególnie w takich obszarach, jak innowacje.

Z punktu widzenia wyników projektu „Foresight regionalny dla Wielkopolski” z kolei istotne są:

- podejście systemowe oraz podejście popytowo-podażowe,
- konieczność rozwijania nowych obszarów innowacji: innowacji w sektorze publicznym, innowacji w sektorach tradycyjnych, innowacji związanych z poprawą jakości życia oraz innowacji społecznych,
- kluczowa rola przedsiębiorstw jako podmiotów wprowadzających innowacje na rynek,

⁷ Inteligentny, czyli oparty na edukacji, wiedzy, badaniach, technologiach informacyjnych i komunikacyjnych.

- istotne znaczenie zawierania długoterminowych partnerstw dla realizacji poszczególnych celów strategicznych,
- wzmacnianie specjalizacji gospodarczych subregionów.

Region dysponuje złożonym pakietem potencjałów rozwojowych zróżnicowanym pod względem rozmiarów i rozmieszczenia. Każdy obszar ma swą własną specyfikę i kombinację czynników endogenicznych. Ważny w tym zakresie jest bilans oddziaływań zewnętrznych (szanse i zagrożenia) i czynników wewnętrznych (silne i słabe strony), co jest domeną analizy SWOT.

IV ANALIZA SWOT

Podstawową techniką analizy strategicznej jest analiza SWOT. Ponieważ standardy, a przede wszystkim praktyka w tym zakresie, są różne, dla ułatwienia dyskusji i interpretacji wyników przyjęto następujące ustalenia:

- przyjmuje się wielosektorową analizę SWOT z liczbą sektorów ograniczoną do kilku najważniejszych,
- ograniczono liczbę elementów poszczególnych pól tabeli SWOT do najważniejszych, co oznacza, iż nie identyfikowano na przykład wszystkich mocnych stron, lecz tylko te o znaczeniu strategicznym,
- silne i słabe strony odnoszą się do wewnętrznych cech województwa lub sektora analizowanego,
- szanse i zagrożenia odnoszą się do właściwości otoczenia województwa oraz do cech innych sektorów, względem sektora analizowanego,
- słabe strony określonego sektora mogą być jednocześnie zagrożeniem dla innego, a silne strony – szansą, lub odwrotnie.

1. POTENCJAŁ WEWNĘTRZNY

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	
▪ korzystne położenie w przestrzeni europejskiej i krajowej ▪ stosunkowo gęsta sieć komunikacyjna ▪ wielofunkcyjna metropolia poznańska ▪ dobrze wykształcona, hierarchiczna sieć osadnicza ▪ potencjał ośrodków subregionalnych ▪ bogate dziedzictwo kulturowe, materialne i niematerialne ▪ konkurencyjny kompleks rolniczy ▪ stosunkowo zwarty system ekologiczny	▪ duży obszar województwa zagrożony marginalizacją przestrzenną, szczególnie północny i południowy kraniec regionu ▪ niewystarczające, wzajemnie korzystne, wewnętrzne i zewnętrzne powiązania funkcjonalne, szczególnie w układzie metropolia poznańska – otoczenie oraz metropolia – zewnętrzne ośrodki wzrostu ▪ niedostosowane do potrzeb funkcje średnich i małych miast ▪ niewystarczająca podaż odpowiednio przygotowanych terenów inwestycyjnych ▪ nieuporządkowane zarządzanie przestrzenią ▪ pogłębiające się dysproporcje między metropolią poznańską a resztą województwa ▪ obszary i miasta wymagające rewitalizacji ▪ postępująca, nieuporządkowana suburbanizacja ▪ duża powierzchnia terenów zdegradowanych

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I ENERGIA	
▪ duża różnorodność środowiska przyrodniczego i bogactwa zasobów przyrodniczych w regionie ▪ systematyczna poprawa stanu środowiska ▪ spadek poziomu emisji zanieczyszczeń ▪ duży odsetek terenów chronionych, w tym Natura 2000 ▪ tereny o dużych walorach środowiskowych tworzące zwartą sieć ekologiczną, ▪ walory naturalne i kulturowe jako potencjał turystyczny ▪ duże zasoby dla energii odnawialnej (biomasa, źródła termalne, wiatrowa) ▪ wzrost produkcji energii odnawialnej ▪ duże zasoby węgla brunatnego ▪ zwiększająca się świadomość ekologiczna samorządów, przedsiębiorców i mieszkańców województwa	▪ niewystarczająca wydajność infrastruktury zabezpieczającej środowisko ▪ występowanie miejsc degradacji środowiska ▪ niewystarczające zasoby wodne, niski poziom retencji oraz złe stosunki hydrologiczne w rzekach ▪ niski stopień lesistości oraz ograniczona różnorodność gatunkowa i genetyczna lasów ▪ postępująca chemizacja środowiska ▪ niski udział energii odnawialnej w bilansie energetycznym ▪ wysoka emisja komunikacyjna ▪ zły klimat akustyczny, szczególnie w miastach ▪ niewystarczająca energetyczna infrastruktura przesyłowa ▪ postępująca fragmentacja i zmniejszanie się drożności kompleksów przyrodniczych ▪ suburbanizacja oraz dewastacja walorów przyrodniczych i krajobrazowych ▪ największe w Polsce zwarte skupisko OSN⁸ z występującymi źródłami zanieczyszczeń pochodzenia rolniczego ▪ brak planów ochrony dla NATURA 2000

⁸ Obszary oraz wody powierzchniowe i podziemne wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszary szczególnie narażone, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć.

WIELKOPOLSKA 2020 – ANALIZA SWOT

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA I WYMIANY TOWAROWEJ	
▪ infrastruktura korytarzy TEN-T ▪ Port Lotniczy Poznań-Ławica i inna infrastruktura lotniskowa regionu ▪ infrastruktura logistyczna ▪ układ dróg wodnych sprzyjający rozwojowi transportu rzeczno i turystyki	▪ mimo wzrostu inwestycji utrzymująca się dekapitalizacja części infrastruktury komunikacyjnej, szczególnie kolejowej ▪ dysproporcje w rozmieszczeniu infrastruktury ▪ słabe powiązania komunikacyjne, szczególnie na kierunku północ-południe ▪ niewystarczający rozwój komunikacji zbiorowej ▪ bariery dla niepełnosprawnych ▪ niewystarczający rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego ▪ brak rozwiniętej infrastruktury transportu multimodalnego ▪ niewystarczające wykorzystanie dróg wodnych
GOSPODARKA I JEJ OTOCZENIE	
▪ wysoki w skali kraju poziom PKB per capita ▪ zróżnicowana i dynamiczna gospodarka, o dużym potencjale ▪ stosunkowo duża odporność na czynniki zewnętrzne ▪ duży potencjał i wysoka aktywność MSP ▪ duże zaangażowanie kapitału zagranicznego ▪ dobry klimat dla innowacji oraz aktywność samorządów w tym zakresie ▪ duży potencjał naukowo-badawczy ▪ stosunkowo wysoki udział sektorów kreatywnych ▪ stosunkowo wysoka atrakcyjność inwestycyjna ▪ wykwalifikowane zasoby i niskie koszty pracy ▪ Międzynarodowe Targi Poznańskie	▪ zróżnicowany wewnętrznie poziom PKB ▪ dysproporcje potencjału i aktywności gospodarczej poszczególnych części województwa ▪ niski stopień powiązań kooperacyjnych oraz powiązań nauki z gospodarką ▪ niewystarczająca trwałość MSP ▪ ograniczona oferta sfery B+R i jej powiązania z gospodarką ▪ niewystarczająca innowacyjność oraz mała liczba patentów i wynalazków ▪ przewaga absorpcji innowacji nad ich kreacją ▪ niewystarczająca infrastruktura badawcza ▪ niski poziom nakładów na badania i rozwój, szczególnie ze strony przedsiębiorstw ▪ niewystarczająca i rozproszona oferta otoczenia biznesu ▪ energochłonność i materiałochłonność ▪ ograniczona oferta instrumentów finansowych ▪ niski stopień wykorzystania technologii komunikacyjnych i innowacyjnych przez przedsiębiorstwa

WIELKOPOLSKA 2020 – ANALIZA SWOT

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
ROLNICTWO I OBSZARY WIEJSKIE	
▪ ponadprzeciętna w skali kraju wydajność gospodarstw rolnych ▪ dobra baza surowcowa i potencjał przetwórstwa środków spożywczych ▪ dobre warunki dla rolnictwa ekologicznego i wzrastający popyt na jego produkcję ▪ wysokie walory kulturowe i ekologiczne ▪ duży potencjał biomasy do produkcji energii ▪ duży potencjał dziedzictwa kulturowego wsi	▪ słabo rozwinięte funkcje pozarolnicze ▪ ukryte bezrobocie ▪ ograniczony dostęp do usług społecznych ▪ słaba dostępność komunikacyjna i niska mobilność mieszkańców ▪ niski poziom dochodów i wykształcenia ▪ deficyt wody dla rolnictwa oraz nieuporządkowana gospodarka wodna ▪ stosunkowo słabe gleby ▪ niska świadomość zasad funkcjonowania infrastruktury OZE ▪ niewystarczająca świadomość dziedzictwa kulturowego wsi
MIESZKAŃCY, KAPITAŁ INTELEKTUALNY I ZATRUDNIENIE	
▪ wysoki poziom skolaryzacji ▪ duża liczba studiujących ▪ stosunkowo dobra baza edukacyjna i akademicka ▪ duża, rosnąca aktywność zawodowa i ekonomiczna mieszkańców ▪ stosunkowo szybki wzrost liczby ludności ▪ dobrze rozwinięte szkolnictwo wyższe	▪ niski odsetek mieszkańców z wykształceniem wyższym ▪ niewystarczająca i niedostosowana do potrzeb oferta edukacyjna ▪ ekonomiczne bariery dostępu do edukacji ▪ wysoki poziom bezrobocia na znacznym obszarze województwa oraz duże zróżnicowanie przestrzenne ▪ niekorzystna pozycja kobiet, niepełnosprawnych i absolwentów na rynku pracy ▪ w wielu branżach deficyt pracowników o wysokich kwalifikacjach ▪ ograniczony dostęp do infrastruktury społeczeństwa informacyjnego ▪ niewystarczające wykorzystanie potencjału naukowo-badawczego ▪ niekorzystne procesy demograficzne – starzenie się społeczeństwa, migracje, mały przyrost naturalny ▪ mała mobilność przestrzenna i zawodowa mieszkańców ▪ patologie społeczne w wielu obszarach ▪ spadek populacji w wieku produkcyjnym a wzrost w wieku poprodukcyjnym

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
SFERA SPOŁECZNA	
▪ duży społeczny potencjał mieszkańców oraz organizacji pozarządowych ▪ relatywnie dobry stan sektora ekonomii społecznej pod względem liczby i aktywności podmiotów gospodarki społecznej ▪ stosunkowo niskie wskaźniki przestępczości ▪ wzrost więzi społecznych	▪ ubóstwo i zagrożenie wykluczeniem społecznym ▪ niewystarczająca infrastruktura społeczna i nierównomierny do niej dostęp ▪ wysokie wskaźniki zachorowalności, szczególnie na choroby cywilizacyjne ▪ zły stan infrastruktury mieszkalnictwa ▪ brak spójnej polityki prorodzinnej

2. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

SZANSE	ZAGROŻENIA
ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	
▪ inwestycje w infrastrukturę komunikacyjną ▪ wzrastająca ranga metropolii poznańskiej i ośrodków subregionalnych ▪ aktywizacja gospodarcza głównych korytarzy transportowych	▪ marginalizacja obszarów i ośrodków o niższej konkurencyjności ▪ antropopresja ▪ fragmentacja przestrzeni przyrodniczej
ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE I ENERGIA	
▪ zwiększający się popyt na usługi turystyczne i rekreacyjne ▪ zmniejszająca się emisja zanieczyszczeń ▪ systematyczna poprawa jakości wód powierzchniowych ▪ dobre warunki dla energii odnawialnej, konwencjonalnej i jądrowej	▪ zewnętrzne źródła zagrożeń dla środowiska ▪ urbanizacja i wzrastająca antropopresja ▪ utrata bioróżnorodności ▪ zmiany klimatu ▪ oddziaływania komunikacyjne ▪ intensyfikacja rolnictwa ▪ zmniejszanie się drożności korytarzy ekologicznych

WIELKOPOLSKA 2020 – ANALIZA SWOT

SZANSE	ZAGROŻENIA
INFRASTRUKTURA KOMUNIKACYJNA I WYMIANY TOWAROWEJ	
▪ inwestycje finansowane ze środków strukturalnych ▪ inwestycje w transport inteligentny i innowacyjny ▪ popyt na usługi komunikacyjne ▪ korzystny układ dróg śródlądowych ▪ popyt na usługi tranzytowe, szczególnie na kierunku wschód - zachód	▪ kumulacja braków w infrastrukturze ▪ utrzymywanie się barier formalnych dla inwestycji infrastrukturalnych ▪ konkurencja sąsiednich regionów pod względem funkcji tranzytowych ▪ żywiołowy rozwój motoryzacji indywidualnej kosztem przewozów zbiorowych ▪ inwestycje prywatne w infrastrukturę logistyczną i transportu intermodalnego ▪ brak lub zaniechanie inwestycji w infrastrukturę komunikacyjną zarządzaną na poziomie krajowym
GOSPODARKA I JEJ OTOCZENIE	
▪ wzrost udziału nakładów zewnętrznych (prywatnych i publicznych) ▪ integracja europejska zwiększająca popyt na towary i usługi ▪ postęp technologiczny ▪ inwestycje zewnętrzne ▪ rosnąca ranga zielonej gospodarki i przemysłu ekologicznego ▪ rosnąca przedsiębiorczość mieszkańców ▪ innowacje ▪ kooperacja i powiązania klastrowe ▪ poprawa stanu infrastruktury ▪ inteligentne specjalizacje regionalne	▪ marginalizacja kapitału rodzimego ▪ zły stan infrastruktury, szczególnie komunikacyjnej, środowiskowej i energetycznej ▪ niska aktywność zawodowa ▪ niedostosowana do potrzeb oferta edukacyjna ▪ zmniejszające się przewagi kosztów komparatywnych ▪ bariery finansowania przedsiębiorstw

WIELKOPOLSKA 2020 – ANALIZA SWOT

SZANSE	ZAGROŻENIA
ROLNICTWO I OBSZARY WIEJSKIE	
▪ rosnący popyt na zdrową żywność, produkty tradycyjne i regionalne ▪ rozwój przedsiębiorczości ▪ wzrost dostępności komunikacyjnej do rynków pracy ▪ rozwój infrastruktury informacyjnej ▪ preferencje dla zrównoważonego wzrostu ▪ wielofunkcyjny rozwój ośrodków lokalnych ▪ rozwój pozarolniczych funkcji na wsi ▪ wykorzystanie dla turystyki środowiska kulturowego ▪ innowacje w produkcji i przetwórstwie rolnym ▪ produkcja energii odnawialnej ▪ rozwój turystyki wiejskiej i agroturystyki	▪ zmiany klimatyczne ▪ procesy migracyjne ▪ starzenie się społeczeństwa ▪ utrzymujący się słaby dostęp do edukacji oraz usług społecznych ▪ depopulacja i drenaż zasobów pracy ▪ konkurencja rolnictwa innych krajów oraz produkcji niskiej jakości ▪ erozja gleb, zła gospodarka wodna
MIESZKAŃCY, KAPITAŁ INTELEKTUALNY I ZATRUDNIENIE	
▪ integracja europejska (otwarcie unijnego systemu edukacji) ▪ wzrost znaczenia polityki społecznej ▪ rozwój społeczeństwa informacyjnego ▪ rozwój gospodarki społecznej ▪ rozwój innowacyjnych form kształcenia	▪ drenaż wykwalifikowanych kadr ▪ marginalizacja grup o najniższym wykształceniu, upośledzonych pod względem społecznym, fizycznym i psychicznym ▪ wzrost patologii społecznych ▪ pogarszanie się stanu zdrowia mieszkańców ▪ marginalizacja rodzimej kultury

WIELKOPOLSKA 2020 – ANALIZA SWOT

SZANSE	ZAGROŻENIA
SFERA SPOŁECZNA	
▪ duży potencjał i aktywność sektora pozarządowego ▪ wzrost wykształcenia i zamożności mieszkańców ▪ innowacyjność, przedsiębiorczość i wyższe aspiracje mieszkańców ▪ integracja międzynarodowa oraz rozwój społeczeństwa informacyjnego ▪ wzrost tożsamości i integracji lokalnej ▪ perspektywy rozwoju gospodarki społecznej w kontekście unijnej i krajowej polityki rozwoju ekonomii społecznej	▪ marginalizacja grup o najniższym wykształceniu, upośledzonych pod względem ekonomicznym, społecznym i fizycznym ▪ liczne grupy i środowiska zagrożone wykluczeniem

Wyszczególnione w tabeli SWOT elementy - potencjały województwa (silne strony), bariery rozwoju (słabe strony) oraz wyzwania rozwojowe (szanse i zagrożenia) są punktem wyjścia do właściwego etapu analizy SWOT, czyli odpowiedzi na następujące pytania:

- Jaka jest relacja między silnymi i słabymi stronami? Co przeważa?
- Czy szanse są wystarczające do przeciwstawienia się zagrożeniom?
- Gdzie tkwią największe bariery? Wewnątrz województwa (słabe strony), czy w otoczeniu (zagrożenia)?

Ocenę potencjału Wielkopolski oraz możliwości jego wykorzystania dla rozwoju można ująć w postaci następujących wniosków:

- Z porównania silnych oraz słabych stron wynika, iż generalnie rzecz biorąc, cechy te są względnie równoważne.
- Choć nie ma obiektywnej metody ilościowego ujęcia tego porównania można stwierdzić, iż stopniowo zaczynają przeważać silne strony Wielkopolski nad jej stronami słabymi.
- Powyższy wniosek dotyczy całego województwa. Pewne elementy rzeczywistości (analizowane sektory) są równocześnie na jednych obszarach silną stroną, a na innych słabą, gdyż Wielkopolska jest mocno zróżnicowana. Najlepszym przykładem jest położenie województwa. Dla jednej jego części to silna strona, a dla innej słaba.
- Określenie, która cecha Wielkopolski jest silną lub słabą stroną jest rzeczą względną i zależy także od punktu odniesienia. To, co jest silną stroną województwa w skali krajowej, nie zawsze jest silną stroną w skali europejskiej, czy globalnej.
- W odniesieniu do uwarunkowań zewnętrznych należy stwierdzić, iż wobec globalnego kryzysu przewagę nad szansami zyskały zagrożenia zewnętrzne. Jest to wniosek nowy w porównaniu z analizą SWOT wykonaną dla strategii przyjętej w 2005 roku.

- Powyższe wnioski są przesłankami kierującymi strategię i jej cele na efektywne wykorzystanie przede wszystkim własnych zasobów oraz na budowę podstaw trwałego długoterminowego rozwoju.

Diagnoza stanu wykazuje, iż pomiędzy silnymi i słabymi stronami województwa istnieje zależność przyczynowo-skutkowa. Te dwie grupy cech rzeczywistości wzajemnie oddziałują na siebie. Słabości występują w znacznym stopniu dlatego, iż silne strony wystarczająco ich nie równoważą. Biorąc to pod uwagę należy stwierdzić, iż w dużej mierze problemy można rozwiązywać i usuwać zagrożenia przez wzmacnianie silnych stron województwa. Nie należy koncentrować wysiłków tylko na słabościach. Skupienie się tylko na takim podejściu jest mało efektywne. Wniosek ten jest bardzo ważny dla właściwej konstrukcji strategii i planowania na jej podstawie określonych działań.

V INTELIGENTNE SPECJALIZACJE REGIONALNE

Skok transformacyjny, jaki dokonała Wielkopolska, podobnie jak inne regiony kraju, nie jest już wystarczającą podstawą do dalszego, trwałego rozwoju. Restrukturyzacja, odbudowa infrastruktury, import technologii i know how to tylko rozwój, który określa się mianem dryfu, nie dający gwarancji utrzymania tempa w długim okresie.

W warunkach globalnej konkurencji oraz ciągle widocznego i groźnego kryzysu konieczny jest przede wszystkim rozwój kreatywny, nazywany również inteligentnym⁹. Nie jest to jednak problem jednej branży, ale mechanizm będący cechą całej gospodarki i nie tylko tej sfery.

Nastał czas na własne zasoby i inicjatywy oraz ich inteligentne wykorzystanie. Dla uruchomienia tego procesu konieczna jest identyfikacja własnych przewag konkurencyjnych, by na ich podstawie budować inteligentne specjalizacje regionalne (smart specialisation). Jest to ważne nie tylko dla przyspieszenia rozwoju regionu, jako całości, ale także dla pokonywania barier i różnic wewnętrznych. To przede wszystkim obszary problemowe, wymagające szczególnego wsparcia, potrzebują inteligentnego impulsu rozwojowego.

Identyfikacja dziedzin potencjalnej inteligentnej specjalizacji regionalnej jest także konieczna dla właściwej konstrukcji pola interwencji strategii rozwoju województwa wielkopolskiego na poziomie operacyjnym.

Z diagnozy stanu i analizy SWOT wyłania się szereg obszarów, w których w warunkach wielkopolskich można budować inteligentną specjalizację i na jej podstawie przewagi konkurencyjne i trwały wzrost. Dotyczą one wielu dziedzin, nie tylko gospodarki, bowiem tylko zintegrowane, wielosektorowe działanie gwarantuje sukces.

Mimo iż specjalizacje regionalne wynikają w dużym stopniu z mechanizmów rynkowych, strategia powinna je jednak wzmacniać. Dla ich umacniania niezbędne jest sieciowanie działań oraz innowacje. Bardzo ważna jest także współpraca nauki i sektora badawczego.

Specjalizacje, w tym te najbardziej innowacyjne, inteligentne, można wyróżniać na podstawie różnych kryteriów. Z punktu widzenia nakładów na działalność B+R najbardziej perspektywiczne są takie branże, jak produkcja pozostałego sprzętu transportowego, mebli, maszyn i urządzeń, pojazdów samochodowych, przyczep i naczep, chemikaliów i wyrobów chemicznych oraz napojów¹⁰. Z kolei z punktu widzenia sprzedaży produktów nowych i istotnie ulepszonych, perspektywiczne są produkcja urządzeń elektrycznych, wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych oraz pojazdów samochodowych, przyczep i naczep.

⁹ Inteligentny, czyli oparty na edukacji, wiedzy, badaniach, technologiach informacyjnych i komunikacyjnych.

¹⁰ Analiza potencjału naukowo-badawczego Wielkopolski z punktu widzenia możliwości budowy relacji z gospodarką oraz potencjalnego oddziaływania tych relacji na konkurencyjność regionu, Jacek Wajda, Poznań 2011 – ekspertyza wykonana na potrzeby aktualizacji strategii.

Można także zidentyfikować dyscypliny naukowe, które mają największe szanse na współpracę z gospodarką. Należą do nich takie, jak: mechanika i budowa maszyn, inżynieria materiałowa, informatyka, chemia, mające silny potencjał sektora B+R, zarówno intelektualny jak i infrastrukturalny, liczną i silną reprezentację jednostek gospodarczych, optymistyczne trendy rozwoju branż, pozytywne doświadczenia współpracy.

Specjalizację regionalną można także rozpatrywać jako mechanizm, abstrahując od określonej branży. Daje to najszersze pole dla innowacyjnego podejścia do rozwoju. Z tego punktu widzenia inteligentnymi specjalizacjami Wielkopolski, dającymi wartość dodaną, mogą być:

- Sieciowanie, mające kilka wymiarów, obejmujące przede wszystkim tworzenie powiązań między przedsiębiorstwami oraz powiązania przedsiębiorstw z otoczeniem. W tym obszarze tkwi duży potencjał innowacyjny.
- Interdyscyplinarność, polegająca na tworzeniu warunków dla kompleksowych rozwiązań technologicznych i organizacyjnych.
- Sektor żywnościowy, bazujący na potencjale rolnictwa oraz przetwórstwa rolnego, tworzący szerokie pole dla innowacji.
- Szeroko rozumiany zrównoważony rozwój, dający Wielkopolsce możliwości stania się „zielonym liderem” rozwijającym badania i technologie środowiskowe, badania i technologie dotyczące odnawialnych źródeł energii oraz produkcję urządzeń dla ochrony środowiska, a także rozwijającym produkcję energii ze źródeł niekonwencjonalnych.
- Edukacja, która rozwijana w innowacyjny sposób może tworzyć trwały fundament rozwoju.
- Silna gospodarka społeczna umożliwiająca odpowiedzialne gospodarowanie zasobami ludzkimi i włączanie społeczne.

Każda z wymienionych wyżej klasyfikacji identyfikuje inny pakiet potencjalnych specjalizacji regionalnych, prowadzi do wyróżnienia innych obszarów. Wbrew pozorom można je połączyć i usystematyzować, biorąc pod uwagę wyniki analizy diagnostycznej, w kilka spójnych dziedzin, których rozwój może zapewnić trwałą, szybki i inteligentny rozwój Wielkopolski.

Stosując takie podejście można stwierdzić, iż szanse na inteligentną specjalizację Wielkopolski tworzą:

Środowisko: W ramach zrównoważonego rozwoju duży potencjał tkwi w badaniach i technologiach środowiskowych, w produkcji urządzeń dla ochrony środowiska i alternatywnej energii oraz w racjonalnej gospodarce i produkcji energii odnawialnej.

Sektor żywnościowy: Potencjał rolniczy regionu wraz z dużym zapleczem naukowo-badawczym i potencjale przetwórstwa rolnego, przy innowacyjnym podejściu do tego sektora, daje szansę na jego przekształcenie w inteligentną specjalizację regionu.

Sektory kreatywne: Dużym potencjałem, choć dziś niewysokim, charakteryzują się branże o dużym, kreatywnym wkładzie jednostki, obejmujące działalność twórczą i kulturalną, w tym projektową (np. design), związane z prawami autorskimi i obróbką cyfrową.

Technologie: Duży potencjał naukowo-badawczy wymaga uaktywnienia w kierunku technologicznym, między innymi w takich branżach, jak mechanika i budowa maszyn, inżynieria materiałowa, informatyka, branża chemiczna oraz między innymi w takich dyscyplinach naukowych, jak optoelektronika, nano-

technologia, matematyka, fizyka, chemia, biologia, biotechnologia, biochemia i nauki rolnicze.

Proponowane wyżej obszary nie tworzą zamkniętej listy. Są propozycją dla dalszych poszukiwań docelowych specjalizacji w ramach sektorowego planowania strategicznego, na przykład w ramach Regionalnej Strategii Innowacji, bądź w ramach programowania operacyjnego dla perspektywy finansowej 2014 – 2020.

VI MODEL ROZWOJU

Identyfikacja zjawisk, trendów i uwarunkowań nie wystarcza do konstrukcji pola interwencji oraz określenia właściwego sposobu realizacji strategii. Strategia to sztuka wyboru przy ograniczonych środkach, a to pociąga za sobą decyzje o tym, kogo, w jakim zakresie, a przede wszystkim, w jakiej kolejności, skali i proporcjach wspierać. Choć są to decyzje operacyjne, właściwe dla programów, w strategii należy sformułować ogólne zasady postępowania w tym zakresie.

Dla prawidłowej konstrukcji strategii i sformułowania jej zapisów niezbędne jest zatem zdefiniowanie i przyjęcie odpowiedniego modelu rozwoju/polityki, zwanego przez innych wzorcem lub paradygmatem, i przyjęcie odpowiedniej polityki realizacji. Przede wszystkim takiej, która nie dzieli potencjalnych beneficjentów w wyścigu po wsparcie, lecz łączy wokół wspólnych celów.

Dotychczas problem ten próbowano rozwiązywać odpowiadając na pytanie, czy wspierać zagrożonych marginalizacją, czy „lokomotywy wzrostu”, czy stawiać na efektywność, czy na wyrównywanie różnic. Nieporozumienie powstaje wtedy, gdy zakłada się, że wspieranie lokomotyw wzrostu jest sprzeczne ze wspieraniem obszarów opóźnionych, że wspieranie jednego elementu szkodzi drugiemu.

Obecnie dokonuje się gruntowna zmiana sposobu myślenia o rozwoju. Modyfikacji ulega filozofia tego zagadnienia. Coraz bardziej powszechne staje się podejście zaproponowane przez OECD, polegające na tym, iż:

- W odniesieniu do celów:
 - o Należy preferować podejście terytorialne i wielosektorowe, w odróżnieniu do podejścia sektorowego, w celu uniknięcia nakładających się różnorodnych nieskoordynowanych działań.
 - o Działania wyrównawcze należy dopasować do potencjałów danych terytoriów. W przeciwnym przypadku następuje rozpraszanie środków i pojawiają się efekty przeciwne do zamierzonych.
- W odniesieniu do jednostek/obszarów interwencji: Działania należy dopasować do układów funkcjonalnych przy uwzględnieniu ich typów. Oparcie się na granicach administracyjnych pomija wiele ważnych aspektów, jak na przykład relacje miasto-wieś.
- W odniesieniu do wymiaru terytorialnego: Jednostek/obszarów interwencji nie należy traktować homogenicznie, konieczne jest uwzględnianie ich zróżnicowań wewnętrznych.
- W odniesieniu do narzędzi interwencji: Rozwijać instrumenty zarówno „miękkie”, jak i „twarde”. Oparcie pomocy tylko na subsydiach nie daje dobrych efektów.
- W odniesieniu do aktorów rozwoju: Angażować wszystkie szczeble zarządzania, nie ograniczać się do układu rząd-samorząd regionalny.

Z powyższego wynika, iż problem ten jest złożony. Należy założyć, że efektywny rozwój, obejmujący cały obszar województwa, to nie dylemat, kogo wspierać, a kogo nie. Wspierać należy wszystkich, wszystkie potencjały rozwojowe. Wspierać tak, by te dwa sposoby wsparcia wzajemnie się uzupełniały.

W dyskusji o paradygmacie (wzorcu) rozwoju należy odnieść się także do stworzonej obecnie na poziomie krajowym koncepcji rozwoju polaryzacyjno-dyfuzyjnego. Chodzi w niej o to, aby tak wspierać bieguny wzrostu, by w jak naj-

większym stopniu wpływały na otoczenie, czyli były źródłem czynników rozwoju dla pozostałych obszarów.

Na poziomie regionalnym warto rozszerzyć rozumienie tego modelu. Nie można zakładać, że wspieranie biegunów wzrostu wystarczy, by pojawiła się dyfuzja na obszary je otaczające. Ważne jest równoczesne wzmacnianie zdolności do odbioru tej dyfuzji, czyli korzystania z niej. Obszary otaczające należy z jednej strony wyposażać w zdolności do absorbowania czynników rozwojowych z zewnątrz, a z drugiej w zdolności do wykorzystywania potencjałów własnych.

Zgodnie z powyższym należy rekomendować regionalny model rozwoju zakładający rozwój dyfuzyjno-absorpcyjny, w odróżnieniu od krajowego modelu polaryzacyjno-dyfuzyjnego, zakładający wzajemnie korzystne relacje między biegunami wzrostu a ich otoczeniami.

Spolaryzowana przestrzeń powinna rozwijać się w wyniku wzajemnie korzystnych oddziaływań biegunów i otoczenia, czyli w wyniku dyfuzji rozwoju z biegunów na otoczenie, ale równocześnie dzięki wzrastającym zdolnościom otoczenia do wchłaniania korzystnego oddziaływania czynników zewnętrznych. Poszczególne obszary należy widzieć jako układy funkcjonalne. Dyfuzja i absorpcja powinny być równoważnymi czynnikami rozwoju. Ponadto, model ten powinien być dynamiczny, co oznacza, że przestrzeń regionu to nie obszar administracyjny, ale wzajemnie powiązane ze sobą potencjały i zachodzące między nimi procesy.

Podstawowe założenia modelu rozwoju Wielkopolski do 2020 roku są następujące:

- Ośrodki wzrostu/koncentracji potencjału nie powinny rozwijać się kosztem otoczenia, lecz korzystnie na nie oddziaływać.
- Obszary opóźnione w rozwoju powinny być wspierane w zakresie wzmacniania ich wewnętrznych potencjałów oraz zdolności do kreowania i absorpcji innowacji. Wsparcie nie może być „premią za biedę”.
- Należy stosować zasadę, że ośrodki wzrostu wspierane są przez władzę publiczną przede wszystkim w zakresie, w jakim są w stanie korzystnie oddziaływać na otoczenie, a otoczenie jest wspierane w zakresie, w jakim wzmacnia to jego zdolności do absorbowania czynników rozwojowych z zewnątrz.
- Przestrzeń spolaryzowana/zróżnicowana jest stanem obiektywnym. Nie można zlikwidować nierówności, bowiem dokonać tego można tylko przez hamowanie rozwoju tych, którzy rozwijają się najszybciej.
- Istotne nie jest to, że jakiś obszar rozwija się szybciej niż inne obszary, ale to, że nawet najwolniej rozwijający się obszar nie powinien rozwijać się zbyt wolno.
- Przestrzeń powinna być spójna, czyli powiązana wzajemnie korzystnymi relacjami, co nazywane jest także „usieciowieniem”. Jest to ważne źródło synergii.
- Każdemu mieszkańcowi Wielkopolski należy zapewnić odpowiedni standard dostępu do usług publicznych, edukacji i rynku pracy oraz warunki samoorganizacji, jeśli nie w miejscu zamieszkania, to w innym, lecz pod warunkiem zapewnienia odpowiednich warunków do mobilności przestrzennej.
- Każdemu mieszkańcowi Wielkopolski należy zapewnić równy dostęp do wsparcia w sytuacjach kryzysowych.

- Najbardziej efektywne wspieranie rozwoju województwa jest wtedy, gdy wspierane są powiązania funkcjonalne lokomotyw rozwoju z obszarami borykającymi się z problemami.

Zarówno formułowanie zapisów strategii, jak i jej realizacja, wymagają respektowania następujących zasad:

- Solidarności - zarówno na poziomach lokalnym, regionalnym, krajowym i globalnym, jak i między obecnym a przyszłymi pokoleniami (dotyczy to szczególnie zasobów przyrodniczych).
- Odpowiedzialności – wybory dokonywane dzisiaj nie mogą ograniczyć swobody wszystkich uczestników życia społeczno-ekonomicznego w przyszłości.
- Współuczestnictwa – zaangażowanie wszystkich uczestników życia społeczno – gospodarczego w regionie.

Konkludując, rozwój Wielkopolski do 2020 roku powinien być zrównoważony, a jego filarami następujące zasady:

- Efektywność ekonomiczna – zysk dla zbiorowości uwzględniający koszty społeczne i środowiskowe.
- Troska o środowisko - ochrona naturalnych zasobów, racjonalna gospodarka oraz zminimalizowanie negatywnego oddziaływania jego otoczenia.
- Równowaga społeczna - tworzenie warunków do rozwoju demograficznego, prowadzącego przynajmniej do zastępowalności pokoleń, oraz tworzenie miejsc pracy i aktywne działania w celu podnoszenia jakości życia.
- Równowaga funkcjonalna – polegająca na wzajemnie korzystnych relacjach biegunów wzrostu i obszarów ich otaczających.

VII WIZJA ROZWOJU

Punktem wyjścia przy ustalaniu planu strategicznego jest opracowanie wizji rozwoju województwa. Wizja to wyobrażenie o przyszłości regionu, w sposób syntetyczny opisujące jego docelowy obraz.

W strategii przyjętej w 2005 roku stwierdza się, iż Wielkopolska powinna być regionem:

- zintegrowanym,
- konkurencyjnym.

Sformułowanie takiej postaci wizji rozwoju poprzedziło kilka etapów ustaleń. Punktem wyjścia była odpowiedź na następujące pytania:

- Od jakich czynników zależeć będzie przyszłość Wielkopolski?
- Jak należy reagować na czynniki wewnętrzne i zewnętrzne, by rozwój był najbardziej efektywny?

Na podstawie analiz oraz w wyniku dyskusji sformułowano hipotezę roboczą, iż najważniejszymi determinantami rozwoju będą skutki:

- integracji europejskiej,
- globalizacji gospodarki i społeczeństwa,
- ewentualnych zmian modelu funkcjonowania państwa w kierunku jego decentralizacji i ograniczania zakresu kompetencji.

Obecna sytuacja zmusza do weryfikacji przyjętego obrazu Wielkopolski w perspektywie 2020 roku. Choć przytoczone wyżej pytania są nadal aktualne, to dziś należy nieco inaczej na nie odpowiedzieć i zwrócić uwagę na to, iż:

- Dzisiejsze wyobrażenie o integracji europejskiej jest inne. Osiem lat członkostwa w Unii Europejskiej jest źródłem większych doświadczeń niż w 2005 roku i może być podstawą innych wniosków. Wówczas było perspektywą, a obecnie jest realnym, ugruntowanym stanem.
- Innego wymiaru nabrało znaczenie globalnego wymiaru uwarunkowań zewnętrznych, szczególnie w konsekwencji kryzysu finansowego.

Należy przede wszystkim bardziej szczegółowo sformułować wizję województwa w 2020 roku. Użycie, poniekąd słusznych określeń – zintegrowany i konkurencyjny region – to jednak za mało. Należy rozszerzyć definicję wizji i mocniej akcentować kwestie środowiskowe, społeczne oraz uzupełnić wizję o postulat dostępności każdego miejsca Wielkopolski - komunikacyjnej, gospodarczej i społecznej. Bardzo ważnym aspektem, który w sformułowanej wizji powinien być widoczny, są innowacje, kreatywne elementy gospodarki, na przykład takie, jak design oraz gospodarka społeczna.

Wielkopolska to region o złożonej strukturze wewnętrznej i o skomplikowanym układzie potencjałów oraz problemów rozwojowych. Przyspieszenie jej rozwoju powinno być budowane na podstawie współdziałania, łączenia i wspólnego wykorzystywania tych potencjałów. Wizja, czyli obraz docelowego stanu województwa w perspektywie 2020 roku nie powinien być statyczny, powinien być przede wszystkim opisem zbioru pożądanych procesów, które stworzą podstawy trwałego, szybkiego i zrównoważonego rozwoju.

W związku z powyższym wizja rozwoju Wielkopolski powinna brzmieć:

Wielkopolska 2020 roku – w wyniku stopniowego osiągnięcia celów strategii ma być regionem inteligentnym¹¹, innowacyjnym i spójnym, gdzie:

- efektywnie wykorzystywany jest potencjał wewnętrzny,
- podmioty rozwoju ściśle współpracują, co skutkować powinno wartością dodaną,
- istnieje klimat dla innowacji we wszystkich sferach funkcjonowania regionu,
- konkurencyjność budowana jest na wzajemnie korzystnych powiązaniach funkcjonalnych między ośrodkami wzrostu a ich otoczeniem, co generuje korzystne procesy dyfuzyjne i absorpcyjne,
- priorytetem i fundamentem rozwoju jest edukacja oraz budowa na jej podstawie kreatywnych kapitałów, intelektualnego i innowacyjnego,
- jednym z głównych priorytetów jest zielony aspekt rozwoju,
- mieszkańcy wykazują wysoką aktywność zawodową, gospodarczą i społeczną,
- gospodarka i życie społeczne są otwarte na świat, co wzmacnia ich konkurencyjność,
- wszystkie aspekty rozwoju uwzględniają zasadę włączenia społecznego,
- każdy mieszkaniec ma dostęp do podstawowych standardów usług społecznych,
- przestrzeń województwa pozbawiona jest barier dla mobilności mieszkańców,
- sytuacja demograficzna sprzyja zastępowalności pokoleniowej,
- polityka kieruje się większą otwartością na nowe i nowych,
- istotny wpływ na rozwój regionu wywiera sprawowane w stylu koncyliacyjnym zdecydowane przywództwo regionalne.

¹¹ Inteligentny, czyli oparty na edukacji, wiedzy, badaniach, technologiach informacyjnych i komunikacyjnych.

VIII MISJA WOJEWÓDZTWA

Zgodnie ze strategią przyjętą w 2005 roku misja województwa jest pochodną kilku ustaleń. Z jednej strony wynika z diagnozy i identyfikacji problemów oraz potencjałów, z drugiej, z ustalenia podmiotowego i przedmiotowego zakresu strategii. Misja, to, ujmując rzecz w uproszczeniu, opis dążeń podmiotu strategii, czyli Samorządu Województwa, do realizacji celów strategii.

W dokumencie przyjętym w 2005 roku ustalono, iż przez cele wizję rozwoju osiągać będą podmioty publiczne, do których należą:

- samorządy,
- administracja rządowa,
- fundusze celowe,
- Unia Europejska,
- międzynarodowe instytucje finansowe,
- inne podmioty publiczne i organizacje pozarządowe.

Szczególne miejsce wśród tych podmiotów strategia przypisuje samorządowi województwa, który ma pełnić rolę ogniwa spajającego. W związku z tym misję województwa należy rozumieć następująco:

- Skupienie wszystkich podmiotów publicznych działających na rzecz wzrostu konkurencyjności regionu i poprawy warunków i jakości życia mieszkańców
- Uzyskanie efektu synergii przez stworzenie i wdrożenie spójnej koncepcji wykorzystania środków publicznych

Biorąc pod uwagę dotychczasowe doświadczenia, plany budowy nowego modelu zarządzania rozwojem, a także potrzebę większej operacyjności aktualizowanej strategii doprecyzowano powyższy zapis i uzupełniono go o następujący punkt:

- Wykorzystanie własnych instrumentów dla uzyskania efektu dźwigni.

Samorząd województwa, będąc podmiotem misji, przez własną interwencję powinien generować odpowiednie, zgodne ze strategią, zachowania innych podmiotów publicznych. Do dyspozycji są zarówno środki twarde – inwestycyjne, jak i miękkie - oddziaływanie na partnerów rozwoju.

Wobec powyższego misją Samorządu Województwa jest:

- Skupienie wszystkich podmiotów działających na rzecz wzrostu konkurencyjności regionu, poprawy warunków życia mieszkańców oraz odsunięcia perspektywy zapaści demograficznej.
- Uzyskanie efektu synergii przez stworzenie spójnej koncepcji wykorzystania środków publicznych.
- Wykorzystanie własnych instrumentów dla uzyskania efektu dźwigni.

Należy w tym miejscu podkreślić, iż o ile podmiotami strategii (realizatorami) są wszystkie wymienione wyżej podmioty, o tyle podmiotem misji jest tylko Samorząd Województwa.

IX CELE STRATEGII

Sformułowanie i konstrukcję struktury celów dokumentu przyjętego w 2005 roku poprzedziło dokonanie następujących ustaleń:

- cele sformułowane są w układzie hierarchicznym, w podziale na generalny, strategiczne, operacyjne, oraz w układzie horyzontalnym,
- definicja celów określa stany docelowe, procesy lub działania, jakie do realizacji celów mają doprowadzić,
- cele sformułowano tylko dla interwencji publicznej obejmującej przede wszystkim:
 - o wewnątrrzregionalną politykę województwa,
 - o polityki lokalne realizowane przez samorządy lokalne,
 - o politykę regionalną państwa,
 - o polityki spójności i strukturalną Unii Europejskiej,
 - o polityki innych podmiotów międzynarodowych przeznaczających środki na rozwój polskich regionów, a w tym polityki międzynarodowych instytucji finansowych,
 - o polityki innych podmiotów publicznych (w tym organizacji pozarządowych, pożytku publicznego, fundacji i funduszy celowych).

Obszary interwencji celów niższego poziomu nie muszą obejmować całości obszaru interwencji poziomu wyższego. Koncentrują się jedynie na ich najważniejszych częściach, które powinny być realizowane w pierwszej kolejności.

Strategia nie mówi o tym, które cele realizowane powinny być w pierwszej kolejności, w jakim tempie powinny być osiąganе, a przede wszystkim, jakie środki na osiągnięcie poszczególnych celów należy przeznaczyć. Tego rodzaju ustalenia są domeną programów, jakie na podstawie strategii będą opracowywane.

Strategia nie formułuje celów zależnych od legislacyjnej oraz makroekonomicznej polityki państwa oraz Unii Europejskiej. Stwierdzenie to jest ważne dla ewaluacji ewentualnych efektów realizacji strategii, bowiem należy pamiętać, iż znacznie większym źródłem czynników rozwoju jest sfera regulacyjna. Środki publiczne stanowią jedynie uzupełnienie tych działań.

W zaktualizowanej strategii przyjęto następujące, nieco zmodyfikowane zasady formułowania celów i konstrukcji ich struktury. Wynika to między innymi z postępu, jaki dokonał się w standaryzacji różnych elementów dokumentów strategicznych:

- Nie ma już potrzeby wyznaczania celów o różnej perspektywie czasowej. Taki obowiązek wynikał z zapisów ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, która zobowiązywała, w sytuacji, gdy strategia wojewódzka wykracza poza horyzont średniookresowej strategii rozwoju kraju, do wyznaczenia okresu temu dokumentowi odpowiadającego. Stąd cele strategiczne w strategii przyjętej w 2005 roku dotyczyły 2020 roku, a cele operacyjne roku 2013. Ponieważ aktualizacja średniookresowej strategii rozwoju kraju wydłuży jej perspektywę do 2020 roku, taki obowiązek jest już nieaktualny. Wszystkie cele aktualizowanej strategii mają perspektywę czasową do 2020 roku.
- W zaktualizowanej strategii utrzymano hierarchiczny układ celów i zaktualizowano nazewnictwo. Cele tworzą układ składający się z trzech poziomów – cel generalny - cele strategiczne - cele operacyjne, wszystkie

z perspektywą do 2020 roku, różniące się jedynie szczegółowością przedmiotu interwencji.

- Zrezygnowano z wcześniej stosowanej zasady, iż strategia nie określa konkretnych branż, lub obszarów, jakie należy wesprzeć. Strategia może wskazywać strategiczne sektory gospodarki oraz obszary strategicznej interwencji, między innymi w ramach obowiązku terytorialnego ukierunkowania celów w niej zawartych.
- Poszczególnym celom operacyjnym przypisano przykładowe, indykatywne kierunki działań, które mają prowadzić do ich osiągnięcia. Należy ponadto zaznaczyć, iż część kierunków działań realizuje równocześnie różne cele operacyjne.

Ponadto, utrzymano następujące zasady definiowania celów:

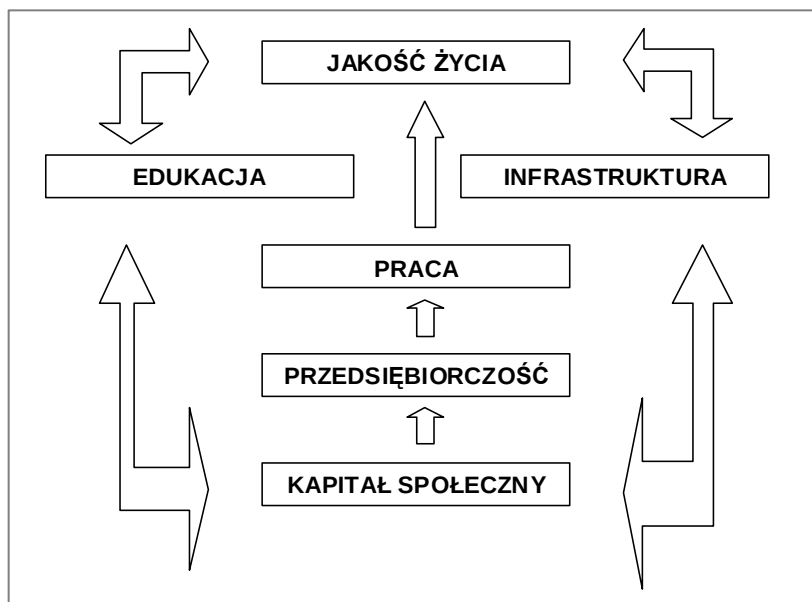
- Definicja celów wyraża bądź opis stanów docelowych, bądź określa procesy i działania, jakie do realizacji celów mają doprowadzić.
- Obszary interwencji celów niższego poziomu nie obejmują całości obszaru interwencji poziomu wyższego. Koncentrują się jedynie na ich najważniejszych częściach. Na przykład, jeśli cele operacyjne pomijają określony aspekt realizacji celu strategicznego, nie oznacza to, iż ten aspekt nie jest zgodny ze strategią. Oznacza natomiast, iż z punktu widzenia strategii jest on drugorzędny.

Uzyskanie jak największej efektywności celów określonych w strategii wymaga sformułowania wspólnej dla nich płaszczyzny. Poszczególne cele nie mogą być autonomiczne, lecz muszą realizować wspólny cel nadrzędny, a ich łączna realizacja winna być źródłem synergii, czyli efektu dodatkowego.

Cele horyzontalne, jakie sformułowano w strategii przyjętej w 2005 roku przemianowano na zasady horyzontalne. Natomiast to określenie, jako dodatkowe, zarezerwowano dla celów operacyjnych, skierowanych do całego obszaru województwa, w odróżnieniu do celów, kierowanych do określonych typów obszarów (na przykład problemowych).

1. CEL GENERALNY:

Punktem wyjścia do sformułowania celu nadrzędnego strategii przyjętej w 2005 roku, było, podobnie jak w poprzednio obowiązującym dokumencie, określenie hierarchii priorytetowych obszarów rozwoju. Zaliczono do nich: kapitał społeczny, przedsiębiorczość, pracę, edukację, infrastrukturę oraz jakość życia. Relacje między tymi obszarami ilustruje następujący schemat:

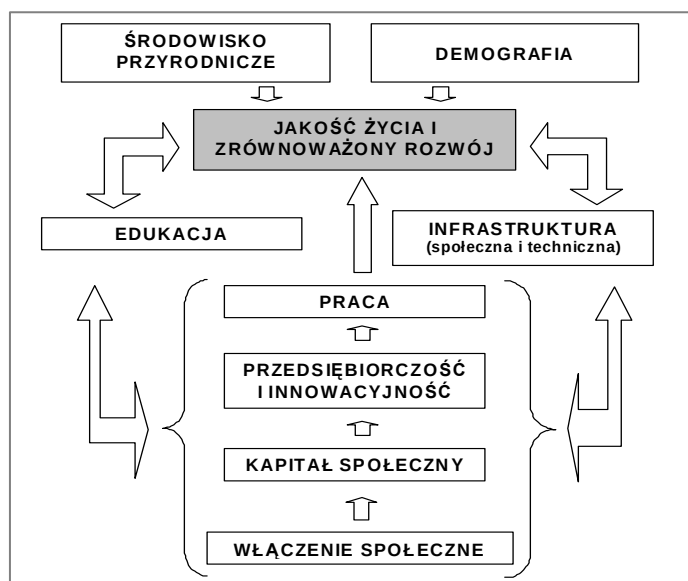

Z przedstawionej wyżej hierarchii wynika, iż podstawowym celem jest poprawa jakości życia. Służy temu praca, dająca dochody pozwalające realizować cele, zarówno materialne, jak i duchowe, oraz przedsiębiorczość, która jest źródłem pracy. Realizacja celów wymaga zarówno odpowiedniej edukacji, jak i infrastruktury.

Tak określony model konstrukcji drzewa celów strategii, oraz wzajemnej relacji między poszczególnymi elementami, choć w swej istocie nadal słuszny, wymaga jednak doprecyzowania i uzupełnienia:

- o środowisko przyrodnicze oraz demografię, jako dwa podstawowe uwarunkowania,
- jakości życia o zrównoważony rozwój, który powinien być jej integralną częścią,
- przedsiębiorczości o innowacyjność, bowiem powinna to być jej główna cecha,
- o włączenie społeczne jako warunek budowania kapitału społecznego.

Po uwzględnieniu powyższych zmian zmodyfikowany kształt schematu struktury logicznej celów przedstawia się następująco:

Choć pomiędzy poszczególnymi obszarami priorytetowymi zachodzą relacje zwrotne, najwyżej sytuuje się „jakość życia i zrównoważony rozwój”. Realizacja strategii we wszystkich obszarach, takich jak przedsiębiorczość i innowacyjność, praca, edukacja, czy infrastruktura, powinna być podporządkowana polepszeniu warunków życia mieszkańców w warunkach zrównoważonego rozwoju, uwzględniająca środowisko przyrodnicze oraz demografię.

Uwzględniając powyższe założenia **cel generalny strategii** brzmi następująco:

Efektywne wykorzystanie potencjałów rozwojowych na rzecz wzrostu konkurencyjności województwa, służące poprawie jakości życia mieszkańców w warunkach zrównoważonego rozwoju

Miarami osiągnięcia celu będą przede wszystkim następujące wskaźniki:

WSKAŹNIK	MIARA	ŹRÓDŁO
PKB per capita	zł na mieszkańca	GUS
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata ¹²	%	GUS
Stopa bezrobocia wg BAEL	%	GUS
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca	zł	GUS
Nakłady na działalność badawczo – rozwojową w relacji do PKB	%	GUS
Udział ludności w wieku 15 – 64 ¹³ lat z wyższym wykształceniem w ogólnej liczbie ludności w tym wieku	%	GUS

¹² W trakcie realizacji strategii konieczne będzie uwzględnienie efektów zmiany wieku emerytalnego.

¹³ Jak wyżej.

2. CELE STRATEGICZNE I OPERACYJNE

Na potrzeby realizacji zaktualizowanej strategii proponuje się następujące cele strategiczne, które realizowane będą przez cele operacyjne.

Cel generalny:

Efektywne wykorzystanie potencjałów rozwojowych na rzecz wzrostu konkurencyjności województwa służące poprawie jakości życia mieszkańców w warunkach zrównoważonego rozwoju

Cel strategiczny 1

Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej regionu

Cel strategiczny 2

Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami

Cel strategiczny 3

Lepsze zarządzanie energią

Cel strategiczny 4

Zwiększanie konkurencyjności metropolii poznańskiej i innych ośrodków wzrostu w województwie

Cel strategiczny 5

Zwiększenie spójności województwa

Cel strategiczny 6

Wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu

Cel strategiczny 7

Wzrost kompetencji mieszkańców i zatrudnienia

Cel strategiczny 8

Zwiększanie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa

Cel strategiczny 9

Wzrost bezpieczeństwa i sprawności zarządzania regionem

Cel strategiczny 1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej regionu

Dostępność komunikacyjna regionu oraz spójność wewnętrzna są jednym z podstawowych warunków wzmacniania jego konkurencyjności. Poprawa sytuacji w tym zakresie nie jest jednak celem samym w sobie, bowiem infrastruktura komunikacyjna jest tylko narzędziem osiągania wzrostu konkurencyjności i poprawy dostępności. Niezbędnym działaniem w tym zakresie powinno być poprawianie jakości połączeń z głównymi korytarzami transportowymi, między Poznaniem a ośrodkami subregionalnymi i obszarami wiejskimi w celu aktywizacji i wykorzystania ich potencjałów. Wraz z modernizacją dróg konieczna jest także modernizacja transportu w kierunku jego inteligentnego, bardziej przyjaznego środowisku, charakteru.

Modernizacja infrastruktury transportowej przyniesie efekty, jeśli równocześnie podejmowane będą zintegrowane działania w pozostałych obszarach. Rozwój systemu infrastruktury transportowej Wielkopolski w coraz większym stopniu będzie zależeć także od integracji w funkcjonalną całość, a nie tylko od zagęszczania w przestrzeni społecznej i geograficznej. Ważna jest także zmiana proporcji między poszczególnymi rodzajami transportu - wzrost transportu zbiorowego zamiast indywidualnego, wzrost udziału transportu szynowego zamiast drogowego, a także względne zwiększenie roli transportu lotniczego oraz wodnego.

Częściowo braki infrastruktury transportowej może rekompensować infrastruktura informatyczna. W wielu aspektach sprawny i wydajny Internet może lepiej i efektywniej poprawiać dostępność terytorialną niż infrastruktura drogowa. Rozwój łączności osłabia popyt na transport. Obrót gospodarczy i korzystanie z usług mogą odbywać się także „na odległość”.

Jeśli infrastruktura komunikacyjna ma pełnić swoje regionotwórcze funkcje, musi być ściśle powiązana z gospodarką regionu. Dlatego potrzebna jest uzupełniająca infrastruktura logistyczna i handlowa niezbędna dla wymiany towarów, usług i osób. Bez tego inwestowanie w infrastrukturę może prowadzić do drenażu potencjału regionu i wywołać efekty „tunelowe”.

Miarami osiągnięcia celu będą przede wszystkim następujące wskaźniki:

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Drogi publiczne o nawierzchni twardej na 100 km ²	km	GUS
Drogi publiczne o nawierzchni twardej na 10 tys. ludności	km	GUS
Długość czynnych linii kolejowych na 10 tys. mieszkańców	km	GUS

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Ruch pasażerów w portach lotniczych (przyjazdy, wyjazdy, tranzyt)	liczba	GUS
Odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu	%	GUS
Przedsiębiorstwa posiadające dostęp do Internetu	% ogółu	GUS
Linie komunikacji miejskiej	km	GUS

Cel ten realizowany będzie przez następujące cele operacyjne:

Cel strategiczny 1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej regionu

Cel operacyjny 1.1. Zwiększenie spójności sieci drogowej

Cel operacyjny 1.2. Wzrost różnorodności oraz upowszechnianie efektywnych form transportu

Cel operacyjny 1.3. Rozbudowa infrastruktury na rzecz społeczeństwa informacyjnego

Cel operacyjny 1.4. Lepsze wykorzystanie dróg wodnych

Cel operacyjny 1.5. Rozwój transportu zbiorowego

Cel operacyjny 1.6. Rozwój komunikacji lotniczej

Cel operacyjny 1.1. Zwiększenie spójności sieci drogowej

Infrastruktura drogowa jest podstawowym czynnikiem integrującym przestrzeń regionu, zarówno w ujęciu wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Zapewnia sprawne funkcjonowanie wszystkich sektorów oraz jest podstawowym źródłem konkurencyjności. Tworzy swoisty krwioobieg dla regionu i jego gospodarki.

Zły stan infrastruktury drogowej i brak spójności sieci, a także tzw. „wąskie gardła” obniżają atrakcyjność inwestycyjną poszczególnych obszarów regionu i przyczyniają się do zmniejszania ich potencjałów rozwojowych. Dlatego tak ważne jest zapewnienie spójności i rozwój sieci drogowej, zwłaszcza o kierunku północ-południe, w układach stolica regionu – ośrodki subregionalne¹⁴ oraz ośrodki

¹⁴ W tym ośrodek regionalny Kalisz - Ostrów Wielkopolski

subregionalne¹⁵ - ich otoczenia. Ważne dla rozwoju są także inwestycje w układy drogowe miast oraz w ich obwodnice.

Ze względu na dużą powierzchnię województwa oraz znaczne oddalenie od stolicy regionu, szczególnego wsparcia w zakresie dostępności komunikacyjnej wymagają peryferyjne obszary regionu. Z tego względu kluczową pozycję zajmuje droga krajowa nr 11. Choć jej modernizacja nie leży w kompetencji Samorządu Województwa, ważny jest odpowiedni lobbing na rzecz inwestycji w tym zakresie, a także zwiększenie rangi zarówno w sieci krajowej, jak i europejskiej. Ważne jest również wyrażanie potrzeb województwa w planach zagospodarowania przestrzennego.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Modernizacja podstawowej sieci drogowej, budowa nowych odcinków tworzących i organizujących system oraz scalających i wiążących go z systemami zewnętrznymi.
- Wzmocnienie lokalnej sieci dróg, szczególnie na obszarach o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego.
- Modernizacja i rozwój systemów drogowych wraz z budową obwodnic, w tym obwodnic śródmiejskich.
- Poprawa bezpieczeństwa na drogach poprzez przebudowę miejsc niebezpiecznych oraz wsparcie podmiotów działających w strefie ratownictwa drogowego.
- Budowa spójnego systemu dróg rowerowych i infrastruktury im towarzyszącej.
- Upowszechnianie zasady inwestowania w drogi przed zabudową terenu.
- Podejmowanie inicjatyw, działań lobbingowych na rzecz dostosowania krajowej polityki transportowej, w zakresie transportu drogowego, i wynikających z niej inwestycji do potrzeb Wielkopolski.

Kreowanie rozwoju społeczno-gospodarczego należące do kompetencji wojewódzkich władz samorządowych polega na realizacji zadań, zarówno tych, które wynikają bezpośrednio z ich kompetencji, jak i poprzez wpływanie na gremia odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań krajowych. Dlatego też realizując zadania „twarde”, wymienione wyżej, nie należy zapominać o możliwościach „miękkiego” oddziaływania. Jest to szczególnie ważne w przypadku infrastruktury drogowej, której rozwój w dużej mierze, w przypadku autostrad, dróg ekspresowych i krajowych, leży w kompetencjach administracji rządowej. Dlatego kierunki działań wymienione wyżej należy uzupełnić o postulaty działań krajowych obejmujących:

- modernizację podstawowej sieci drogowej, budowę nowych odcinków dróg tworzących i organizujących system oraz scalających i wiążących go z systemem zewnętrznym,
- modernizację i rozwój systemów drogowych wraz z budową obwodnic.

Bez równoległych działań krajowych nie ma możliwości uzyskania środkami regionalnymi większego poziomu spójności województwa i zapobieżenia dezintegracji jego przestrzeni, szczególnie w układzie północ-południe. Dlatego niezbędnym

¹⁵ W tym ośrodek regionalny Kalisz - Ostrów Wielkopolski

na jest odpowiednia pozycja w planach krajowych drogi krajowej nr 11, w jej docelowej postaci – S 11, a także pozostałych dróg krajowych, w tym - nr 5, 10, 11, 12, 15 i 25 oraz pilne dokończenie modernizacji S5.

Cel operacyjny 1.2. Wzrost różnorodności oraz upowszechnianie efektywnych form transportu

Poprawa stanu infrastruktury poszczególnych rodzajów transportu nie wystarcza do poprawy zarządzania przepływem towarów i osób. Wymaga także działań na rzecz łączenia różnych ich typów. Działania podmiotów zarządzających drogami oraz sieciami transportu szynowego, polegające na wzajemnym uzgadnianiu i koordynacji, powinny doprowadzić do zbudowania spójnych Inteligentnych Systemów Transportowych, co przyczyni się do ułatwienia planowania i realizacji podróży, a także lepszego wykorzystania istniejącej infrastruktury oraz przyspieszenia wzrostu efektywności gospodarki regionu i jej konkurencyjności. Podejmowane działania zwiększą przepustowość systemu oraz obniżą nakłady na podstawową infrastrukturę.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Wsparcie rozwoju transportu multimodalnego.
- Rozwój systemów zarządzania i sterowania ruchem (ITS).
- Rozwój telematiki integrującej transport oraz jego użytkowników.
- Rozwój intermodalnego systemu logistycznego regionu, a także wsparcie logistyki, jako efektywnego narzędzia zarządzania przepływem towarów.
- Rozwój systemów zarządzania transportem publicznym.
- Promocja innowacyjnych i ekologicznych paliw, a także promowanie ekologicznie czystych i energooszczędnych pojazdów drogowych.
- Wspieranie działań na rzecz zabezpieczenie terenów oraz prowadzenia prac przygotowawczych dla funkcjonowania Kolei Dużych Prędkości.
- Podejmowanie inicjatyw, działań lobbujących na rzecz dostosowania krajowej polityki inwestycyjnej na liniach kolejowych do potrzeb Wielkopolski.

Cel operacyjny 1.3. Rozbudowa infrastruktury na rzecz społeczeństwa informacyjnego

Wzrost konkurencyjności gospodarki regionu, rozwój w kierunku społeczeństwa wiedzy, konieczność poprawy sprawności zarządzania rozwojem, w tym zarządzania bezpieczeństwem, wymagają odpowiedniej infrastruktury, co skutkuje zwiększeniem dostępu do sieci informatycznej i wykorzystania technik informatycznych w gospodarce, sektorze publicznym, edukacji, nauce i sferze społecznej, oraz ograniczeniem wykluczenia cyfrowego dużych grup społecznych. Ważnym aspektem jest także dostęp obywateli województwa do dóbr zawartych w globalnych systemach przesyłu informacji. Ponadto, inwestowanie w tego rodzaju infra-

strukturę jest niezbędnym warunkiem osiągania wszystkich pozostałych celów strategii.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Kontynuacja rozbudowy sieci szerokopasmowych i infrastruktury dostępowej.
- Wsparcie inwestycji w urządzenia odbioru, przetwarzania i przesyłu informacji.
- Rozwój infrastruktury połączeń bezprzewodowych.
- Rozwój platform zarządzania siecią informatyczną oraz systemów obsługi użytkowników sieci.
- Rozbudowa infrastruktury baz danych, systemów i portali informacyjnych, edukacyjnych i promocyjnych, w tym budowa infrastruktury informacji przestrzennej.
- Budowa infrastruktury e-usług.

Cel operacyjny 1.4. Lepsze wykorzystanie dróg wodnych

Transport wodny jest nadal niewykorzystaną w Wielkopolsce formą transportu. Jego rozwój przyczynić się może do odciążenia transportu drogowego i kolejowego, a przez to do poprawy stanu środowiska. Przez działania promujące wykorzystanie szlaków wodnych na cele turystyczne i rozbudowę ich infrastruktury można doprowadzić do aktywizacji obszarów do nich przylegających, a przez działania rewitalizacyjne i modernizacyjne oraz włączenie systemu dróg Wielkopolski w system europejski zwiększyć wymianę handlową z innymi regionami.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Modernizacja wielkopolskich odcinków Noteci i Warty dla potrzeb transportu towarów.
- Rewitalizacja „Wielkiej Pętli Wielkopolski” na potrzeby turystyki.
- Budowa i modernizacja terminali przeładunkowych integrujących transport wodny z innymi formami przewozu towarów oraz promocja tego rodzaju rozwiązań.
- Wsparcie przedsięwzięć z zakresu turystyki wodnej także poza głównymi szlakami wodnymi Wielkopolski, w celu wykorzystania potencjału rzek i jezior.

Cel operacyjny 1.5. Rozwój transportu zbiorowego

Dla sprawnego funkcjonowania regionu niezbędne są odpowiednie systemy przemieszczania się mieszkańców, zarówno w obrębie miast, jak i na pozostałym obszarze. Rozwój transportu zbiorowego jest ważną alternatywą dla transportu indywidualnego. Jest ważnym czynnikiem poprawiającym stan środowiska, usprawniającym rynek pracy i zwiększającym dostęp mieszkańców do usług, w tym edu-

kacji, zwiększa spójność regionu oraz zmniejsza zakres marginalizacji poszczególnych jego części oraz grup mieszkańców.

Realizacja tego celu powinna uwzględniać zapisy „Zielonej księgi - W kierunku nowej kultury mobilności w mieście” oraz celów zawartych w „Karcie Lipskiej”.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Preferencje dla transportu szynowego.
- Modernizacja regionalnej sieci kolejowej oraz wzmocnienie jej integracji z pozostałymi środkami komunikacji zbiorowej.
- Modernizacja systemu regionalnych przewozów pasażerskich.
- Promocja transportu zbiorowego w miastach przez tworzenie ułatwień dla transportu zbiorowego (wydzielanie odrębnych pasów ruchu, budowa parkingów „park and ride”, „park and bike” itp.).
- Rozwój i promocja kolei metropolitalnej - zwiększenie częstotliwości i skrócenie czasu przejazdów, rozbudowa sieci przystanków i punktów przesiadkowych.
- Zintegrowanie systemów taryfowo – biletowych.
- Promocja ekologicznych form transportu zbiorowego.
- Upowszechnienie i wdrożenie zasady inwestowania w systemy transportu przed inwestycjami w zabudowę.
- Podejmowanie inicjatyw, działań lobbingowych na rzecz dostosowania krajowej polityki transportowej, w zakresie transportu zbiorowego, i wynikających z niej inwestycji do potrzeb Wielkopolski.

Cel operacyjny 1.6. Rozwój komunikacji lotniczej

Transport lotniczy jest podstawowym elementem infrastruktury komunikacyjnej regionu. W znacznym stopniu przyczynia się do rozwoju Wielkopolski i poziomu jej konkurencyjności, szczególnie w wymiarach międzynarodowym i globalnym. Komunikacja lotnicza, będąc formą szybkiego przemieszczania się osób i towarów, w dużym stopniu przyczynia się do napływu kapitału inwestycyjnego, który tworzy miejsca pracy.

Niewystarczający rozwój w tym zakresie stanowi istotną barierę dla kluczowych inwestycji zagranicznych, ogranicza kontakty biznesowe oraz turystykę.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Kontynuacja rozbudowy Portu Lotniczego Poznań-Ławica oraz dalsza rozbudowa siatki połączeń międzynarodowych i krajowych.
- Wsparcie niszowych, specyficznych form transportu lotniczego na pozostałych, istniejących w regionie lotniskach i lądowiskach, zwłaszcza w segmencie general aviation.
- Rozwój infrastruktury komunikacyjnej ułatwiającej dostęp do lotnisk.
- Zapewnienie intermodalności transportu lotniczego z innymi środkami transportu.

- Wspieranie działań zabezpieczających możliwość budowy w przyszłości nowego regionalnego portu lotniczego i/lub przeznaczenia na ten cel lotniska już istniejącego.

Cel strategiczny 2. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami

Utrzymanie obecnego stanu środowiska na poziomie gwarantującym następnym pokoleniom korzystanie z niego w stopniu równym, w jakim korzystają obecne pokolenia, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, jest podstawowym warunkiem rozwoju regionu. Szczęólnego znaczenia nabiera korzystanie z zasobów w sposób racjonalny, przy minimalizowaniu negatywnego wpływu działalności gospodarczej na środowisko. Znaczenie tego celu jest szczególnie ważne wobec skali zagrożeń klimatycznych.

Mimo dużego postępu mierzonego podstawowymi parametrami stanu środowiska, zaległości w regionie w tym zakresie są nadal znaczne. Ochrona środowiska nabiera szczególnego znaczenia w kontekście globalnych wyzwań klimatycznych, ale także w kontekście polskich zobowiązań akcesyjnych i innych międzynarodowych, które nadal w różnym stopniu nie są wypełniane.

Miarami osiągnięcia celu będą przede wszystkim następujące wskaźniki:

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Obszary chronione	% powierzchni województwa	GUS
Lesistość	% powierzchni województwa	GUS
Grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji	ha	GUS
Zanieczyszczenia gazowe (bez CO ₂) zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w % zanieczyszczeń wytworzonych zakładów szczególnie uciążliwych	%	GUS
Emisja CO ₂ do atmosfery z zakładów szczególnie uciążliwych	t	GUS
Zanieczyszczenia pyłowe zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w % zanieczyszczeń wytworzonych zakładów szczególnie uciążliwych	%	GUS
Zmieszane odpady komunalne zdeponowane na składowiskach	% ogółu zmieszanych odpadów komunalnych	GUS

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności	hm ³	GUS
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków	% ogółu mieszkańców	GUS
Pojemność obiektów małej retencji wodnej	dam ³	GUS

Cel ten realizowany będzie przez następujące cele operacyjne:

Cel strategiczny 2. Poprawa stanu środowiska

Cel operacyjny 2.1. Wsparcie ochrony przyrody

Cel operacyjny 2.2. Ochrona krajobrazu

Cel operacyjny 2.3. Ochrona zasobów leśnych i ich racjonalne wykorzystanie

Cel operacyjny 2.4. Wykorzystanie, racjonalizacja gospodarki zasobami kopalin oraz ograniczanie skutków ich eksploatacji

Cel operacyjny 2.5. Ograniczanie emisji substancji do atmosfery

Cel operacyjny 2.6. Uporządkowanie gospodarki odpadami

Cel operacyjny 2.7. Poprawa gospodarki wodno – ściekowej

Cel operacyjny 2.8. Ochrona zasobów wodnych i wzrost bezpieczeństwa powodziowego

Cel operacyjny 2.9. Poprawa przyrodniczych warunków dla rolnictwa

Cel operacyjny 2.10. Promocja postaw ekologicznych

Cel operacyjny 2.11. Zintegrowany system zarządzania środowiskiem przyrodniczym

Cel operacyjny 2.12. Poprawa stanu akustycznego województwa

Cel operacyjny 2.1. Wsparcie ochrony przyrody

Zasoby środowiska przyrodniczego są jednym z najważniejszych potencjałów rozwojowych województwa. Ich ochrona wynika zarówno z prawa polskiego, jak i zobowiązań międzynarodowych, w tym wspólnotowych, wynikających przede wszystkim z podpisanej przez Polskę w 1996 roku *Konwencji o różnorodności biologicznej* oraz z *Dyrektywy Rady 79/409/EWG w sprawie ochrony dzikiego ptactwa*.

twa i Dyrektywy Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Osłabianie negatywnego wpływu działalności człowieka na ekosystemy: usuwanie przyczyn i skutków eutrofizacji, odwadniania ekosystemów, postępującej antropogenizacji flory i fauny, w tym w wyniku suburbanizacji.
- Ochrona siedlisk i gatunków rodzimych przed inwazyjnymi gatunkami obcymi oraz genetycznie modyfikowanymi.
- Ograniczanie nadmiernej eksploatacji gatunków dziko żyjących, ochrona stanowisk rozrodu, tras migracyjnych i obszarów żerowania.
- Ograniczanie likwidacji ekosystemów, ich odtwarzanie, przeciwdziałanie ich fragmentacji oraz przywracanie i utrzymywanie drożności korytarzy ekologicznych.
- Racjonalizacja i wzmocnienie instytucjonalnego i infrastrukturalnego systemu ochrony przyrody.
- Prowadzenie inwentaryzacji przyrodniczej, tworzenie planów ochrony przyrody, w tym Priorytetowych Ram Działania dla obszarów Natura 2000 oraz wsparcie badań z zakresu różnorodności biologicznej.
- Ochrona i tworzenie siedlisk wilgotnych.
- Wsparcie działania oraz doposażanie podmiotów biorących udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów oraz innych klęsk i zdarzeń powodujących zagrożenia dla środowiska.

Cel operacyjny 2.2. Ochrona krajobrazu

Obowiązki dotyczące ochrony krajobrazu wynikają z ratyfikacji *Europejskiej Konwencji Krajobrazowej*. Realizacja tego celu jest przede wszystkim domeną planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

Cel ten w ramach gospodarki przestrzennej powinien być realizowany przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Identyfikacja i ocena krajobrazów oraz określenie przyczyn i kierunków ich zmian, także przez sformułowanie zaleceń w planie wojewódzkim.
- Zachęcanie samorządów lokalnych do uwzględnienia kwestii krajobrazowych w odpowiednich dokumentach gminnych.
- Zrównoważone użytkowanie przestrzeni, ograniczanie przekształcania terenów cennych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym, także nieobjętych ochroną prawną, w tym likwidacji zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, prac zmieniających znacząco rzeźbę terenu, likwidowania i przekształcania zbiorników wodnych oraz obszarów wodno-błotnych.
- Rekultywacja obszarów zdegradowanych.

Cel operacyjny 2.3. Ochrona zasobów leśnych i racjonalne ich wykorzystanie

W klimatyczno-geograficznej strefie położenia Polski lasy są najbardziej naturalną formacją przyrodniczą. Stanowią niezbędny czynnik równowagi ekologicznej, ciągłości życia, różnorodności krajobrazu, a także neutralizacji zanieczyszczeń, przez co przeciwdziałają degradacji środowiska. Zachowanie lasów jest nieodzownym warunkiem ograniczania erozji gleby, zachowania zasobów wodnych i regulacji stosunków wodnych oraz ochrony krajobrazu. Lasy są formą użytkowania gruntów zapewniającą produkcję biologiczną o wartości rynkowej oraz dobrem ogólnospołecznym kształtującym jakość życia człowieka. Ekosystemy leśne stanowią w Wielkopolsce najcenniejszy i najliczniej reprezentowany składnik wszystkich form ochrony przyrody. Lasy są odnawialnym źródłem surowca drzewnego, warunkującym rozwój cywilizacyjny bez szkody dla środowiska. Zrównoważony i wielofunkcyjny rozwój lasów umożliwia współistnienie i pogodzenie wszystkich funkcji lasu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Porządkowanie stosunków wodnych i zwiększanie małej retencji (naturalnej i sztucznej).
- Zwiększanie lesistości oraz wprowadzanie zadrzewień do przestrzeni rolniczej i miejskiej jako substytutu lasu.
- Realizowanie przebudowy drzewostanów o składzie gatunkowym niezgodnym z siedliskiem oraz wspieranie przystosowania różnorodności biologicznej w lasach do zmian klimatycznych.
- Poprawa zdrowotności lasów, przeciwdziałanie chorobom i szkodnikom.
- Racjonalizacja gospodarki leśnej.
- Przeciwdziałanie oraz minimalizacja negatywnych skutków oddziaływania ekstremalnych zjawisk przyrodniczych.
- Ograniczanie fragmentacji powierzchni leśnych inwestycjami liniowymi.
- Przeciwdziałanie otaczaniu powierzchni leśnych zwartą zabudową oraz drogami o dużym natężeniu ruchu.
- Promocja wielofunkcyjnej gospodarki leśnej w zakresie funkcji ekologicznych, socjalnych i gospodarczych.
- Doskonalenie gospodarki łowieckiej.
- Ekonomiczne i przyrodnicze doskonalenie lasów prywatnych.
- Odtwarzanie potencjalnych zbiorowisk w Obszarach Natura 2000.
- Rozbudowa infrastruktury drogowej zwiększającej dostępność lasu oraz gospodarczej i turystycznej.
- Promocja edukacji leśnej.
- Minimalizowanie szkód wyrządzanych przez zwierzyńę.
- Ochrona lasów przed pożarami, w tym wykorzystanie społecznego potencjału Ochotniczych Straży Pożarnych.
- Ograniczenie presji turystycznej w lasach objętych ochroną przyrody.

Proponowane wyżej kierunki działań uwzględnia także Regionalny Program Operacyjny Polityki Leśnej Państwa dla Wielkopolski.

Cel operacyjny 2.4. Wykorzystanie, racjonalizacja gospodarki zasobami kopalin oraz ograniczanie skutków ich eksploatacji

Eksploatacja kopalin powinna odbywać się przy minimalizacji konfliktów z ochroną środowiska, działalnością gospodarczą i rolniczą oraz z funkcjami mieszkalnymi. Celem jest uzyskanie równowagi między tymi funkcjami, z preferencjami dla wymogów środowiskowych. Z tego punktu widzenia konieczna jest z jednej strony ochrona kluczowych złóż, a z drugiej ochrona kluczowych obszarów, w tym rolniczych, przed eksploatacją kopalin. Dla Wielkopolski szczególnie niekorzystna może być decyzja o eksploatacji kolejnych złóż węgla brunatnego, poza subregionem konińskim.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Wsparcie rozpoznawania występowania złóż kopalin.
- Ochrona przed zabudową kluczowych złóż kopalin w regionie.
- Ograniczanie eksploatacji na obszarach chronionych oraz na terenach o wysokiej kulturze rolnej.
- Rekultywacja i zagospodarowanie terenów poeksploatacyjnych oraz ograniczanie negatywnych skutków prac geologicznych i eksploatacji kopalin.
- Wsparcie eksploatacji i wykorzystania źródeł geotermalnych.
- Lepsze wykorzystanie surowców mineralnych dla medycyny, zdrowia i rekreacji.

Cel operacyjny 2.5. Ograniczanie emisji substancji do atmosfery

Emisja zanieczyszczeń do atmosfery, między innymi takich substancji, jak: CO₂, SO₂, NO₂, pył drobny, benzo(a)piren (BaP) oraz ozon wpływa negatywnie na zdrowie ludności oraz środowisko przyrodnicze. Ponadto ograniczenie emisji do atmosfery jest podstawową metodą przeciwdziałania ociepleniu klimatu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Eliminacja emisji niskiej.
- Modernizacja układów technologicznych ciepłowni i elektrociepłowni, a także indywidualnych źródeł ciepła, przez m.in. instalowanie urządzeń do redukcji zanieczyszczeń powietrza oraz stosowanie paliw niskoemisyjnych.
- Centralizacja systemów grzewczych.
- Promocja niskoemisyjnych form transportu.
- Uwzględnianie ochrony powietrza w planach zagospodarowania przestrzennego.

Cel operacyjny 2.6. Uporządkowanie gospodarki odpadami

Zbiórka odpadów oraz ich zagospodarowanie w województwie nadal nie spełnia szeregu standardów w tym zakresie, szczególnie w kontekście *Dyrektywy PE i Rady 2008/98/WE w sprawie odpadów oraz uchylającej niektóre dyrektywy*. W perspektywie 2020 roku należy dążyć, by Wielkopolska stała się liderem w gospodarce recykulacyjnej, z wysokim stopniem odzysku materiałów, surowców i energii.

Dla realizacji tego celu przyjmuje się następujące kierunki działań będące jednocześnie celami głównymi „Planu gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012 – 2017”:

- Gospodarowanie odpadami w województwie wykorzystujące regionalne i zastępcze instalacje do przetwarzania odpadów.
- Zamknięcie wszystkich składowisk odpadów nie spełniających wymagań przepisów prawnych.
- Zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska.
- Selektywne zbieranie odpadów ulegających biodegradacji i w konsekwencji ograniczenie składowania tych odpadów.
- Zwiększenie ilości zbieranych selektywnie odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych.
- Wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów.
- Zwiększenie świadomości ekologicznej społeczeństwa w zakresie kompleksowych i racjonalnych metod gospodarowania odpadami.

Cel operacyjny 2.7. Poprawa gospodarki wodno – ściekowej

W perspektywie do 2020 roku powinno w zasadzie zakończyć się porządkowanie tej sfery. Wielkopolski system gospodarki wodno-ściekowej nadal odbiega od wymogów *Dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 19 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych*. Polska wynegocjowała okres przejściowy na wprowadzenie przepisów ww. dyrektywy do końca 2015 r. Dlatego konieczne jest realizowanie inwestycji w zakresie gospodarki ściekowej w taki sposób, aby wywiązać się ze zobowiązań określonych w negocjacjach oraz z terminów zapisanych w Traktacie Akcesyjnym.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Kontynuacja wyposażania aglomeracji w oczyszczalnie ścieków.
- Budowa, rozbudowa oraz modernizacja sieci kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków.
- Wyposażanie terenów o zabudowie rozproszonej w indywidualne, ekologiczne systemy oczyszczania ścieków.

- Poprawa gospodarki wodno-ściekowej na obszarach wiejskich.
- Poprawa gospodarki osadami ściekowymi i większe ich wykorzystanie w biogazowniach.
- Upowszechnianie zasady inwestowania w systemy kanalizacyjne przed inwestycjami w zabudowę.
- Budowa, rozbudowa oraz modernizacja sieci wodociągowej, ujęć i stacji uzdatniania wody.
- Rozbudowa infrastruktury gospodarki wodno-ściekowej w zakładach przemysłowych.
- Wdrażanie nowoczesnych technologii służących oszczędzaniu wody oraz powtórnemu wykorzystaniu wód zużytych.
- Budowa instalacji, retencja oraz racjonalna gospodarka wodami opadowymi.

Cel operacyjny 2.8. Ochrona zasobów wodnych i wzrost bezpieczeństwa powodziowego

Wielkopolska należy do regionów o specyficznych warunkach hydrologicznych. Podstawowymi problemami w tym zakresie są deficyt wody oraz nierówne reżimy hydrologiczne rzek charakteryzujące się zarówno powodziami, jak i częstymi niżówkami. Sytuację w tym zakresie potęguje niski poziom retencji sztucznej. Wymaga to radykalnych działań zwiększających zasoby bilansowe regionu oraz likwidujących zagrożenia wynikające ze stanów ekstremalnych.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Zwiększenie skali sztucznej retencji, zarówno retencji małej poprawiającej zaopatrzenie rolnictwa w wodę, jak i retencji dużej na głównych ciekach wodnych. W tym zakresie priorytetową inwestycją dla Wielkopolski jest zbiornik retencyjny Wielowieś Klasztor na Prośnie.
- Modernizacja i rozbudowa budowli hydrotechnicznych zabezpieczających przed zbyt wysokimi stanami powodziowymi oraz łagodzących ich skutki – rozbudowa systemów wałów i polderów.
- Wzrost retencji korytowej przez konserwację międzywali bądź teras zalewowych rzek.
- Prace melioracyjne porządkujące stosunki wodne, ograniczające stany ekstremalne.
- Odnowa i ochrona ekosystemów wilgotnych.
- Zadrzewienia i zalesienia.
- Ochrona wód przed zanieczyszczeniami rolniczymi.
- Ilościowa ochrona wód podziemnych oraz ochrona przed zanieczyszczeniami.
- Renaturalizacja cieków wodnych (w tym odbudowa zdegradowanych środowisk wodnych).
- „Oddawanie” rzekom terenów zalewowych.
- Racjonalna gospodarka wodami opadowymi.

- Wsparcie działalności oraz doposażanie jednostek straży pożarnej w sprzęt służący do usuwania skutków powodzi i podtopień.

Cel operacyjny 2.9. Poprawa przyrodniczych warunków dla rolnictwa

Istotnym elementem ochrony przyrody i bioróżnorodności jest środowisko rolnicze. Z jednej strony jego stan zależy od sposobu, w jaki jest prowadzona gospodarka rolna, z drugiej natomiast, jakość przestrzeni rolniczej wpływa bezpośrednio na jakość rolnictwa. Utrzymanie i poprawa przyrodniczych walorów przestrzeni rolniczej Wielkopolski jest szczególnie ważna, bowiem region ten jest liderem w produkcji rolnej, przy stosunkowo przeciętnych warunkach uprawy.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Promocja programów rolnośrodowiskowych.
- Wsparcie ekologicznej produkcji rolnej oraz odnowy tradycyjnych, regionalnych ras zwierząt i odmian roślin.
- Ograniczanie erozji gleb.
- Wprowadzanie zadrzewień do przestrzeni rolniczej, zwłaszcza wzdłuż jezior i rzek, mających na celu zabezpieczenie antyerozyjne dla gleb rolniczych i zabezpieczenie przed spływem do wód powierzchniowych substancji biogennych oraz jako refugia dla zwierząt.
- Budowa i konserwacja oraz właściwa eksploatacja urządzeń melioracyjnych.
- Wsparcie edukacji rolniczej i promocja wysokiej jakości żywności oraz produktów tradycyjnych i regionalnych.

Cel operacyjny 2.10. Promocja postaw ekologicznych

Edukacja i kształtowanie postaw ekologicznych jest równie efektywnym instrumentem poprawy stanu środowiska, jak inwestycje w infrastrukturę.

Postawa proekologiczna, skutkująca konkretnymi działaniami na rzecz ochrony środowiska, jest efektem nabycia wiedzy i wrażliwości ekologicznej człowieka, skutkujących działaniami na rzecz ochrony środowiska. Dlatego ważne jest, by kształtowanie postaw ekologicznych zacząć od najmłodszych lat życia. Choć powszechnie deklaruje się dbałość o środowisko, to nadal wiele jest do zrobienia w tej dziedzinie.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Wspieranie i promocja inicjatyw społecznych w sferze ochrony środowiska przyrodniczego.
- Upowszechnienie współpracy w relacji biznes – nauka – administracja publiczna - społeczeństwo, w zakresie użytkowania i ochrony zasobów środowiska przyrodniczego.
- Popularyzowanie postaw ekologicznych.

- Programy i akcje proekologiczne, także wśród przedsiębiorców.
- Wspieranie działań sprzyjających poprawie stanu środowiska przyrodniczego podejmowanych przez instytucje publiczne, prywatnych przedsiębiorców oraz zwykłych obywateli.
- Promocja i wdrażanie programów odpowiedzialności społecznej i ekologicznej przedsiębiorców

Cel operacyjny 2.11. Zintegrowany system zarządzania środowiskiem przyrodniczym

Podstawą skutecznego zarządzania środowiskiem przyrodniczym jest dostęp do aktualnych informacji. Organom decyzyjnym potrzebne są rzetelne informacje jakościowe oraz ilościowe o zasobach przyrodniczych, ich stanie oraz rozmieszczeniu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Przeciwdziałanie i zapobieganie zagrożeniom i katastrofom naturalnym i/lub wywołanym działalnością człowieka.
- Integracja źródeł i systemów informacji o stanie środowiska przyrodniczego.
- Rozpowszechnianie systemów zarządzania i monitoringu środowiskowego raz nowych, innowacyjnych metod oceny stanu środowiska.
- Podniesienie poziomu wiedzy oraz umiejętności osób zaangażowanych w zarządzanie ochroną środowiska.
- Rozwój systemu monitorowania i reagowania na zagrożenia przyrodnicze.
- Kontrola wymagań prawnych w zakresie środowiska.
- Rozwój systemów zapobiegania i likwidowania poważnych awarii.

Cel operacyjny 2.12. Poprawa stanu akustycznego województwa

Z roku na rok narasta problem uciążliwości powodowanej hałasem pochodzącym z komunikacji, przemysłu i innych źródeł. Na kształtowanie się klimatu akustycznego województwa mają wpływ przede wszystkim pojazdy poruszające się po trasach komunikacyjnych (samochody, pociągi), samoloty korzystające z cywilnych portów lotniczych i lądowisk oraz lotnisk wojskowych, zakłady przemysłowe. Najbardziej uciążliwy, obejmujący swym oddziaływaniem największą liczbę ludności, jest hałas komunikacyjny, który pomimo postępu technologicznego wciąż narasta. Przede wszystkim zwiększa się liczba pojazdów samochodowych oraz ciągników, co negatywnie wpływa na jakość środowiska w Wielkopolsce. Dużym źródłem hałasu jest także lotnictwo.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Promocja technologii eliminujących lub ograniczających hałas, gdzie jest on ponadnormatywny.
- Monitorowanie środowiska akustycznego oraz stworzenie mapy akustycznej województwa.

- Uwzględnianie aspektów akustycznych w planach przestrzennych oraz w decyzjach lokalizacyjnych.
- Doskonalenie oraz wprowadzanie nowych, innowacyjnych metod oceny stanu środowiska.

Cel strategiczny 3. Lepsze zarządzanie energią

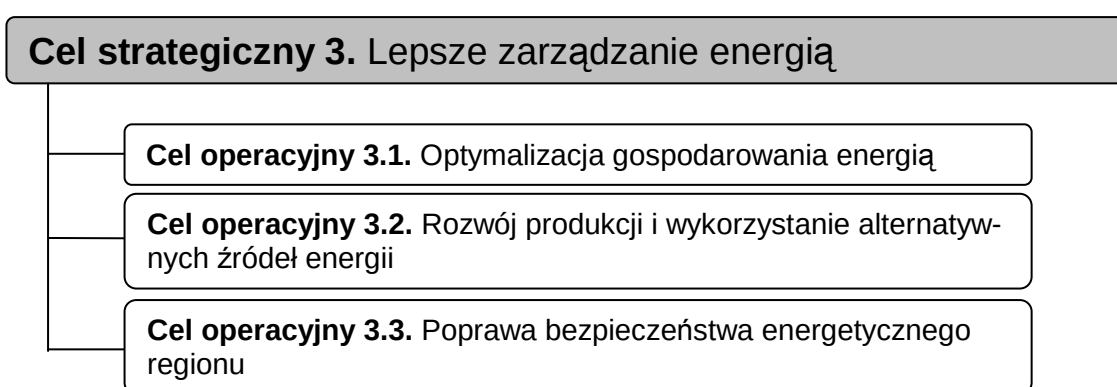
Zarówno system elektroenergetyczny, jak i gazowniczy na obszarze Wielkopolski czekają w najbliższych latach zmiany. Wynikają one głównie z konieczności dostosowania ich do wymagań stawianych przez takie dokumenty, jak: *Europejska Polityka Energetyczna* oraz *Polityka energetyczna Polski do 2030 roku*.

Dzięki nowoczesnym systemom energetycznym region osiągnie szybszy, bardziej efektywny rozwój gospodarczy oraz społeczny i będzie wpływał mniej negatywnie na środowisko. Ponadto, odpowiednia infrastruktura energetyczna i dywersyfikacja źródeł energii zwiększa bezpieczeństwo Wielkopolski w tym zakresie.

Miarami osiągnięcia celu będą przede wszystkim następujące wskaźniki:

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Zużycie energii elektrycznej	GWh	GUS
Produkcja energii elektrycznej z OZE	GWh	GUS
Ludność korzystająca z gazu sieciowego	% ogółu mieszkańców	GUS
Zużycie gazu	tys. m ³	GUS

Cel ten realizowany będzie przez następujące cele operacyjne:

Cel operacyjny 3.1. Optymalizacja gospodarowania energią

Optymalna gospodarka energią skutkująca poprawą efektywności energetycznej powinna obejmować działania zarówno na etapie produkcji, dystrybucji, jak i jej odbioru.

Mimo spadku udziału produkcji energii w PKB Wielkopolska, podobnie jak cały kraj, jest regionem mało efektywnym, jeśli chodzi o zużycie energii. Szczególnie wiele do zrobienia jest w sektorze komunalnym, w tym w gospodarstwach domowych.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Rozwój wysokosprawnej kogeneracji.
- Modernizacja sieci przesyłowych.
- Obniżanie energochłonności.
- Termomodernizacja istniejących budynków oraz promocja energooszczędności w budownictwie.
- Rozwój scentralizowanych lokalnie systemów ciepłowniczych.
- Wspieranie edukacji ekologicznej w zakresie produkcji różnego rodzaju energii.
- Promocja efektywności energetycznej, w tym promocja urządzeń i technologii energooszczędnych.
- Poprawa efektywności energetyki konwencjonalnej, w tym opartej na węglu brunatnym

Cel operacyjny 3.2. Rozwój produkcji i wykorzystanie alternatywnych źródeł energii

Wytwarzanie energii ze źródeł odnawialnych z jednej strony ogranicza emisję gazów do atmosfery, a z drugiej przyczynia się do dywersyfikacji źródeł energii, co zwiększa bezpieczeństwo energetyczne regionu. Rozwój tego sektora ma w Wielkopolsce dobre perspektywy, bowiem panują tutaj dobre warunki przede wszystkim dla rozwoju energetyki wiatrowej, geotermalnej oraz na bazie biomasy. Projekt *Strategii wzrostu efektywności energetycznej i rozwoju odnawialnych źródeł energii w Wielkopolsce na lata 2012-2020* zakłada, że w 2020 roku Wielkopolska osiągnie wyższy poziom udziału energii ze źródeł odnawialnych w energii finalnej.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Budowa nowych instalacji energetycznych wykorzystujących odnawialne źródła energii.
- Wzmocnienie potencjału badawczo-rozwojowego na rzecz odnawialnych źródeł energii.
- Rozwój współpracy sektora naukowego z sektorem przedsiębiorstw dla wdrożenia innowacyjnych rozwiązań energetycznych.
- Zwiększenie wykorzystania biomasy do produkcji energii.
- Wzmocnienie działań edukacyjnych i promocyjnych w rozwoju odnawialnych źródeł energii.
- Promocja odnawialnych źródeł energii wśród przedsiębiorców.
- Wykorzystanie energii geotermalnej, wiatrowej i słonecznej.

Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa energetycznego regionu

Infrastruktura energetyczna w regionie jest w niezadowalającym stanie zarówno pod względem jakościowym, jak i ilościowym, co może spowodować zagrożenia dostaw energii i paliw. W tym celu należy podjąć działania mające zagwarantować właściwą infrastrukturę, dostawę energii i wystarczającą moc wytwórczą w elektrowniach.

W przyszłości nie można wykluczyć rozwoju energetyki jądrowej. W związku z tym należy podjąć działania tworzące warunki dla rozwoju tego sektora.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Zapewnienie nieprzerwanej produkcji i dostaw energii zaspokajającej potrzeby regionu.
- Wsparcie działań wykorzystujących lokalne zasoby energii.
- Rozbudowa sieci dystrybucyjnej gazu ziemnego.
- Wsparcie inwestycji zapewniających bezpieczeństwo energetyczne i rozwój regionu, w tym rozbudowa sieci przesyłowych.
- Tworzenie warunków dla rozwoju energetyki jądrowej.
- Rozwój energetyki konwencjonalnej, w tym opartej na węglu brunatnym.

Cel strategiczny 4. Zwiększanie konkurencyjności metropolii poznańskiej i innych ośrodków wzrostu w województwie

Potencjał rozwojowy Wielkopolski skoncentrowany jest przede wszystkim w miastach. Tworzą one uporządkowaną przestrzennie, hierarchiczną strukturę. Najwyższym ogniwem tego układu jest Poznań z jego otoczeniem funkcjonalnym, czyli Poznański Obszar Metropolitalny. Kolejny poziom, to średnie miasta o wielkości ponad 50 tysięcy mieszkańców, a najniższy - pozostałe ośrodki pełniące funkcje lokalne.

Wykorzystanie potencjału największych miast regionu wymaga odpowiedniego ich kształtowania, przede wszystkim w aspekcie funkcji, jakie pełnią względem otaczającego je obszaru.

Przestrzennie zrównoważony rozwój Wielkopolski, spójny pod względem terytorialnym, wymaga wzmocnienia tych ośrodków miejskich, by stały się jeszcze większymi źródłami czynników rozwojowych, korzystnie wpływały na otoczenie, a zarazem z powodzeniem konkurowały z innymi ośrodkami.

Dla rozwoju województwa znaczenie mają nie tylko powiązania funkcjonalne miast z ich otoczeniami. W miastach koncentrują się także problemy wewnętrzne wynikające z różnych czynników.

Miarami osiągnięcia celu będą przede wszystkim następujące wskaźniki:

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
PKB per capita, w podziale na podregiony NUTS 3	zł na mieszkańca	GUS
Pracujący w podziale na: Poznań, metropolia poznańska, ośrodek regionalny, ośrodki subregionalne,	liczba	GUS
Bezrobotni zarejestrowani w podziale na: Poznań, metropolia poznańska, ośrodek regionalny, ośrodki subregionalne,	liczba	GUS
Podmioty gospodarki narodowej na 10 000 mieszkańców w podziale na: Poznań, metropolia poznańska, ośrodek regionalny, ośrodki subregionalne,	liczba	GUS
Ludność w podziale na: Poznań, metropolia poznańska, ośrodek regionalny, ośrodki subregionalne,	liczba	GUS
Ludność według ekonomicznych grup ludności	liczba	GUS

Cel ten realizowany będzie przez następujące cele operacyjne:

Cel strategiczny 4. Zwiększanie konkurencyjności metropolii poznańskiej i innych ośrodków wzrostu w województwie

Cel operacyjny 4.1. Rozwój metropolii poznańskiej

Cel operacyjny 4.2. Wzmocnienie biegunów wzrostu w subregionach

Cel operacyjny 4.1. Rozwój metropolii poznańskiej

Metropolia poznańska jest głównym elementem struktury przestrzennej Wielkopolski. Skupia największą część jej potencjału oraz jest ważnym źródłem konkurencyjności województwa wielkopolskiego.

Według klasyfikacji ESPON (European Spatial Planning Observation Network) Poznań zaliczono do kategorii słabo wykształconych metropolii europejskich. Jest to za mało, jak na potencjał i ambicje Wielkopolski. Dowiedziono, iż najszybciej rozwijają się te regiony, których stolicami są dynamiczne i konkurencyjne metropolie. Metropolie te muszą być jednak lokomotywami wzrostu dla całego regionu. Mocna pozycja konkurencyjna Poznania wśród innych metropolii, jego zdolność do korzystnego oddziaływania na otoczenie regionalne, to kluczowe problemy rozwojowe Wielkopolski.

Zgodnie z *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* (PZPWW) rozwój funkcji metropolitalnych Poznania powinien zmierzać ku:

- stymulowaniu rozwoju jako ośrodka o znaczeniu międzynarodowym poprzez integrowanie potencjałów: naukowego, gospodarczego, turystycznego i kulturalnego,
- kreowaniu wizerunku miasta otwartego,
- wzmocnieniu pozycji miasta jako centrum usługowego o randze ponadregionalnej,
- kreowaniu nowoczesnej i innowacyjnej gospodarki opartej o potencjał wiedzy i nauki skupionej w centrum regionu,
- rozwijaniu infrastruktury technicznej, w tym szczególnie transportu publicznego o zasięgu obejmującym cały obszar funkcjonalny Poznania.

Metropolia poznańska to także obszar problemów właściwych dla tego typu obszarów, na którym obserwuje się zjawiska o skali niespotykanej w innych częściach regionu. Należą do nich zgodnie z PZPWW:

- konflikty pomiędzy intensywnym rozwojem urbanistycznym a środowiskiem przyrodniczym,
- konflikty na styku obszarów mieszkaniowych i działalności gospodarczej,
- konflikty pomiędzy mieszkalnictwem a komunikacją drogową, szynową i lotniczą.

Poznań wraz z obszarem, na który oddziałuje (lub jest powiązany funkcjonalnie), tworzy Poznański Obszar Metropolitalny. Rozwój tego obszaru wymaga specjalnych instrumentów wzmacniających komplementarność wzajemnych relacji i powiązań funkcjonalnych, jednocześnie wspomagających przepływy potencjałów rozwojowych pomiędzy stolicą regionu, a najważniejszymi ośrodkami subregionalnymi i obszarem całego województwa.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Zwiększenie powiązań komunikacyjnych stolicy regionu z otoczeniem, wraz z modernizacją poznańskiego węzła komunikacyjnego, w tym poprawa stanu komunikacji zbiorowej.
- Rozwój lotniska Poznań-Ławica.
- Rozwój poznańskiego ośrodka akademickiego i badawczego oraz wsparcie jego powiązania z gospodarką, jako źródła innowacji.
- Wzmacnianie gospodarki opartej na wiedzy, z uwzględnieniem sektorów kreatywnych.
- Wzmocnienie regionalnej infrastruktury społecznej służącej całemu regionowi.
- Rozbudowa i wzmocnienie pozycji Międzynarodowych Targów Poznańskich.
- Rozwój funkcji konferencyjnych i kongresowych oraz sportowych o charakterze regionalnym, krajowym i międzynarodowym.
- Wzmacnianie powiązań kooperacyjnych Poznania z otoczeniem regionalnym.
- Aktywizacja i wzmocnienie pozarolniczych funkcji terenów wiejskich leżących w granicach poznańskiego obszaru metropolitalnego.
- Wzmocnienie funkcji gospodarczych, usługowych i społecznych miast poznańskiego obszaru metropolitalnego.
- Wzmocnienie pozycji Poznania w sieci metropolii europejskich oraz rozwój współpracy w sieciach miast.

Cel operacyjny 4.2. Wzmocnienie biegunów wzrostu w subregionach

Silna dynamika wzrostu metropolii poznańskiej powoduje, iż rośnie różnica między jego poziomem rozwoju a poziomem rozwoju pozostałej części województwa. Wielkopolska jest regionem o dużej powierzchni, co skutkuje słabnięciem powiązań infrastrukturalnych, gospodarczych i społecznych wraz z odległością od centrum regionu. W związku z tym konieczne jest wzmocnienie ośrodków subregionalnych.

Według klasyfikacji Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju należą do nich ośrodki regionalne (aglomeracja Kalisz – Ostrów Wielkopolski) oraz ośrodki subregionalne (Gniezno, Konin, Leszno, Piła). Ośrodki te wymagają szczególnego wsparcia, bowiem uzupełniają niektóre metropolitalne funkcje stolicy regionu. Pełnią bardzo istotną funkcję wspomagającą dyfuzję rozwoju z Poznania, jako ośrodki metropolitalne, na obszar całego regionu i stanowią bieguny wzrostu dla poszczególnych części Wielkopolski. Wymagają wsparcia w szczególności w zakresie zwiększenia dostępności do stolicy regionu oraz powiązań infrastrukturalnych, gospodarczych i społecznych tak, aby mogły aktywniej przekazywać im-

pulsy rozwojowe na obszary je otaczające. Ośrodki te wymagają wsparcia także ze względu na kumulację różnego rodzaju własnych problemów rozwojowych, zarówno w sferze gospodarczej, jak i społecznej.

Szczególnego wsparcia wymaga rozwój ośrodka regionalnego, jakim jest aglomeracja kalisko-ostrowska, stanowiąca istotny, krajowy ośrodek wzrostu na rozległym obszarze między Poznaniem, Wrocławiem, Łodzią i Śląskiem.

Jednym ze sposobów pokonywania zróżnicowań wewnątrzregionalnych, lecz niewystarczającym, jest pokonywanie barier komunikacyjnych. Mimo znacznego postępu w tym zakresie szczególnie sytuacja panuje na południowym i północnym krańcu regionu. Te obszary nadal są narażone na procesy odśrodkowe, bowiem bliżej jest z tych miejsc odpowiednio do Wrocławia (ciężenie Południowej Wielkopolski na tym kierunku szczególnie silnie widoczne), Łodzi i Opola oraz Bydgoszczy i Gorzowa Wlkp., niż do stolicy regionu.

Ośrodki, regionalny oraz subregionalne, zajmują różną pozycję w układzie funkcjonalnym województwa, szczególnie w powiązaniu ze stolicą regionu. Konin i Leszno znajdują się w zasięgu silnego oddziaływania Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego, lecz Kalisz z Ostrowem Wielkopolskim oraz Piła już w stopniu znacznie mniejszym. O ile Kalisz z Ostrowem Wielkopolskim tworzą razem własny, dość duży i w pewnym sensie samodzielny potencjał, to położenie Piły jest szczególnie niekorzystne. Ponadto, poszczególne ośrodki zajmują różne pozycje względem głównych korytarzy transportowych.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Poprawa stanu infrastruktury komunalnej i komunikacyjnej.
- Poprawa połączeń komunikacyjnych ze stolicą regionu oraz z otoczeniami funkcjonalnymi ośrodków regionalnego i subregionalnych.
- Rozwój usług kulturalnych i społecznych, szczególnie w zakresie specjalistycznej opieki zdrowotnej.
- Rozwój funkcji akademickich, badawczych i edukacyjnych, szczególnie w powiązaniu z lokalnym rynkiem pracy i gospodarką.
- Rozwój instytucji otoczenia biznesu i wsparcie kooperacji w gospodarce.

Cel strategiczny 5. Zwiększenie spójności województwa

Województwo wielkopolskie, jak wykazują analizy, jest przestrzenią silnie zróżnicowaną, zarówno pod względem rozmieszczenia zasobów, wyposażenia, aktywności gospodarczej, jak i poziomu życia mieszkańców. Zróżnicowania te pod wieloma względami rosną. Najistotniejsze jest jednak to, iż województwo zróżnicowane jest także pod względem rozmieszczenia oraz natężenia problemów rozwojowych. Powoduje to konieczność dopasowania interwencji do specyfiki poszczególnych obszarów, szczególnie problemowych.

Wyniki analiz w skali globalnej, wspólnotowej, krajowej, czy regionalnej pokazują, że prosta redystrybucja środków na rzecz obszarów charakteryzujących się większą skalą problemów nie przynosi zamierzonego rezultatu. Dlatego ważne jest także generowanie i utrwalanie rozwoju na podstawie potencjałów wewnętrznych poszczególnych terytoriów oraz wzajemnie korzystnych powiązań między nimi. Jest to szczególnie ważne dla budowania długoterminowych warunków rozwoju.

Zgodnie z założeniami strategii należy preferować podejście terytorialne nad sektorowym, przy czym terytorium należy traktować jako układ funkcjonalny w odróżnieniu od jednostki administracyjnej. Obszarów interwencji nie można traktować homogenicznie i w związku z tym interwencja musi być przynajmniej w części zorientowana na konkretne potencjały i specyfiki rozwojowe różnych części województwa.

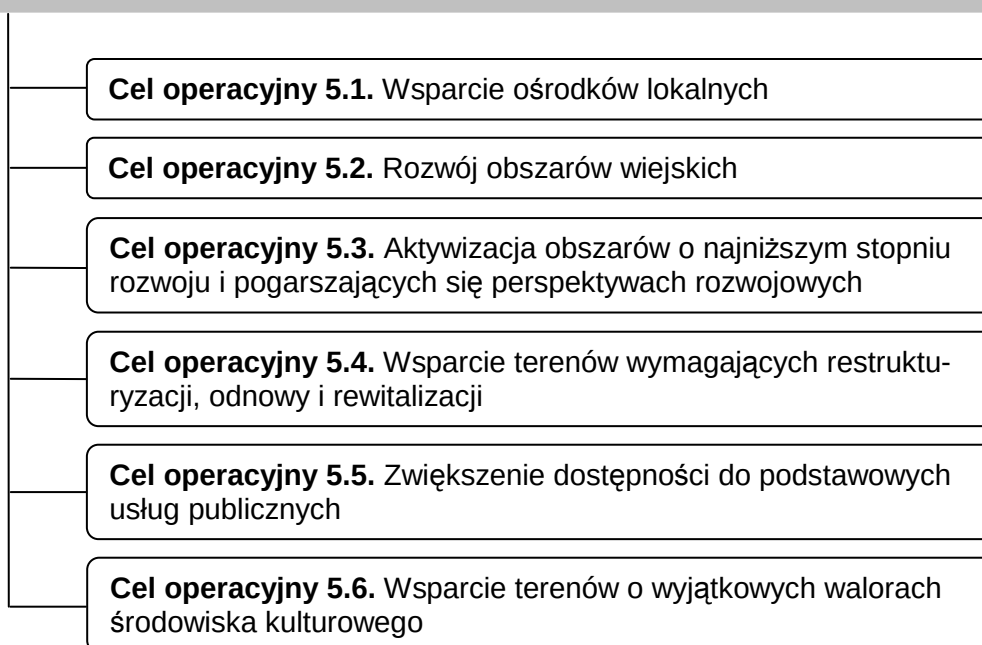
Miarami osiągnięcia celu będą przede wszystkim następujące wskaźniki:

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Pracujący na wsi i w miastach	liczba	GUS
Bezrobotni zarejestrowani na wsi i w miastach	liczba	GUS
Podmioty gospodarki narodowej na 10 000 mieszkańców na wsi i w miastach	liczba	GUS
Podmioty gospodarki narodowej na wsi i w miastach prowadzące działalność przemysłową, budowlaną i usługową w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON	%	GUS
Wskaźnik poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego według gmin lub powiatów (opracowany wskaźnik syntetyczny na potrzeby monitorowania strategii)	wartość liczbową	Obliczenia własne

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Wskaźnik dostępności do podstawowych usług publicznych według gmin lub powiatów (opracowany wskaźnik syntetyczny na potrzeby monitorowania strategii)	wartość liczbową	Obliczenia własne
Odsetek osób pracujących poza rolnictwem według gmin	%	GUS

Cel ten realizowany będzie przez następujące cele operacyjne:

Cel strategiczny 5. Zwiększenie spójności województwa

Cel operacyjny 5.1. Wsparcie ośrodków lokalnych

Źródłami czynników wzrostu są nie tylko miasta o znaczeniu regionalnym. Należą do nich także ośrodki lokalne, czyli miasta małe i średnie. Stanowią one centra dyfuzji rozwoju gospodarczego dostarczające usług dla obszarów wiejskich. W warunkach wielkopolskich zaliczyć do nich można wszystkie miasta o liczbie ludności poniżej 50 tys. mieszkańców.

Ośrodki te wymagają rewitalizacji, wzmocnienia powiązań z ich zapleciami wiejskimi, a przede wszystkim rozwoju takich funkcji, by mogły one być centrami rozwoju dla wszelkiego rodzaju obszarów problemowych.

Kluczem do rozwoju tych ośrodków powinna być lokalna infrastruktura transportowa oraz otoczenia biznesu, usługi, a także wszystkie inne inwestycje, które znacząco wpływają na długofalowy wzrost gospodarczy i zatrudnienie oraz podnoszą zdolność do generowania dochodów.

Należy dążyć do jak największego wykorzystania atrybutów położenia ośrodków wynikających z bliskości węzłów drogowych i kolejowych oraz portów lotniczych.

Grupa tego rodzaju ośrodków jest zróżnicowana pod względem wielkości, zasięgu oddziaływania i pełnionych funkcji. Wsparcie względem nich powinno być zróżnicowane. Choć tworzą jeden rodzaj obszaru funkcjonalnego – ośrodki lokalne (według KPZK), wsparcie ich rozwoju powinno zależeć od tego, czy są one centrami rozwoju lokalnego, czy stanowią tylko zaplecze rozwoju obszarów wiejskich.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Poprawa dostępności komunikacyjnej do większych ośrodków.
- Poprawa dostępności podstawowych usług.
- Ograniczenie wykluczenia cyfrowego.
- Aktywizacja środowisk lokalnych na rzecz rozwoju.
- Wsparcie lokalnej gospodarki.
- Wsparcie rozwoju zaplecza usługowego dla rolnictwa.

Cel operacyjny 5.2. Rozwój obszarów wiejskich

Obszary wiejskie stanowią znaczną część Wielkopolski. Ze względu na poziom rozwoju i skalę problemów podzielić je można na dwa rodzaje, zgodnie z KPZK – obszary wiejskie uczestniczące w procesach rozwojowych oraz pozostałe obszary wiejskie wymagające szczególnego wsparcia procesów rozwojowych.

Obszary wiejskie wymagają postrzegania nie tylko przez pryzmat rolnictwa. Ich restrukturyzacja powinna polegać na generowaniu i wzmacnianiu funkcji pozarolniczych w ścisłym powiązaniu ze specyficznymi potencjałami lokalnymi. Szczególne znaczenie dla realizacji tego celu będzie mieć aktywizacja lokalnych środowisk na rzecz rozwoju.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Wzmocnienie kapitału ludzkiego i rozwój edukacji.
- Wsparcie sektorów pozarolniczych oraz wzmocnienie endogenicznej bazy ekonomicznej.
- Rozwój turystyki, w tym turystyki wiejskiej i agroturystyki.
- Przeciwdziałanie procesom migracyjnym.
- Zwiększenie możliwości zatrudnienia przez zwiększenie mobilności zawodowej.
- Budowa infrastruktury związanej z odnawialnymi źródłami energii.
- Budowa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej.
- Zapewnienie efektywnej infrastruktury transportowej i poprawa transportu zbiorowego.
- Tworzenie instytucjonalnych warunków do zwiększenia inwestycji pozarolniczych.

- Stymulowanie rozwoju lokalnego oraz inicjatyw lokalnych.
- Propagowanie i wdrażanie idei odnowy wsi.
- Promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego wsi.
- Rozwój organizacji pozarządowych działających na wsi.

Cel operacyjny 5.3. Aktywizacja obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych

Znaczna część obszaru Wielkopolski charakteryzuje się niższym od średniej poziomem rozwoju, gdzie kumulacja barier ogranicza skutecznie wzrost. Takie obszary wymagają preferencji, choć sytuacja w wybranych dziedzinach do tego nie musi bezpośrednio upoważniać. Są to zarówno obszary wiejskie, jak i miejskie.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Plany kompleksowej aktywizacji obejmujące instrumenty stosowane w ramach innych celów, ukierunkowane na specyficzną sytuację na tych obszarach.

Cel operacyjny 5.4. Wsparcie terenów wymagających restrukturyzacji, odnowy i rewitalizacji

Wybrane obszary, tereny województwa wymagają szczególnego wsparcia ze względu na ich niewłaściwe funkcje. Dotyczy to szczególnie terenów przemysłowych, powojaskowych, poeksploatacyjnych, pokomunikacyjnych i powydobczych oraz dzielnic miast będących w zastoju. Wymaga to budowy kompleksowych programów odnowy obejmujących inwestycje w infrastrukturę techniczną i społeczną, projekty aktywizacji gospodarczej, czy edukacyjne. Wsparciu powinny podlegać przede wszystkim programy opracowywane przez samorządy lokalne.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Kompleksowe, zintegrowane programy rewitalizacji obejmujące instrumenty stosowane w ramach innych celów, ukierunkowane na specyficzną sytuację na tych obszarach.
- Modernizacja oraz lepsze wykorzystanie linii wąskotorowych regionu dla potrzeb turystyki.

Cel operacyjny 5.5. Zwiększenie dostępności do podstawowych usług publicznych

Jedną z głównych barier rozwojowych jest niewystarczająca podaż usług publicznych. Problem ten można rozwiązywać zarówno przez systemowe rozwiąza-

nia umożliwiające zwiększanie podaży usług, jak i przez poprawę dostępności komunikacyjnej do nich, rozwiązania systemowe wzmacniające popyt na tego typu usługi, a także cyfryzację usług.

Należą do nich przede wszystkim usługi edukacyjne i szkoleniowe, opiekuńcze, medyczne, komunikacyjne, komunalne i kulturalne. Ograniczony dostęp do nich z jednej strony obniża standardy życia, a z drugiej hamuje rozwój gospodarczy przez obniżenie atrakcyjności inwestycyjnej oraz warunków zamieszkania.

Odpowiednio rozwinięte usługi tego rodzaju ograniczają także odpływ ludności i kapitału, co osłabia regres. Szczególnie narażone na tego rodzaju zagrożenia są obszary wiejskie, oddalone od dużych ośrodków miejskich. Ponadto obszar usług publicznych może stanowić rynek dla podmiotów gospodarki społecznej, umożliwiając w ten sposób realizację idei odpowiedzialnej wspólnoty.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Poprawa dostępności komunikacyjnej do usług.
- Wsparcie systemowych rozwiązań (prawnych, formalnych, organizacyjnych) zwiększających popyt i podaż usług publicznych.
- Wspieranie zaangażowania podmiotów gospodarki społecznej w realizację usług publicznych.
- Poprawa podaży usług, w tym e-usług.

Cel operacyjny 5.6. Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego

Środowisko kulturowe może być dla wybranych obszarów istotnym czynnikiem aktywizacji gospodarczej i budowania lokalnych przewag konkurencyjnych. Na wielu obszarach jest ono jedynym realnym czynnikiem wzrostu.

Konieczne jest w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego* wyznaczenie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego, które należy wesprzeć pakietem pomocy ułatwiającej wykorzystanie tego czynnika. Wsparcie powinno objąć z jednej strony rewitalizację obiektów, a z drugiej przedsiębiorczość budowaną na wykorzystaniu tego sektora, szczególnie w turystyce. Szczególną pieczę należy otoczyć miejsca związane z budowaniem początków Państwa Polskiego, takie jak Gniezno, Ostrów Tumski w Poznaniu, Lednica i Giecz.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Kompleksowe programy rewitalizacji i aktywizacji gospodarczej wykorzystującej walory kulturowe.
- Tworzenie parków kulturowych.
- Promocja terenów o wybitnych walorach kulturowych.
- Odnowa obiektów dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny 6. Wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu

Wielkopolska to jeden z najdynamiczniej rozwijających się regionów w Polsce, co potwierdzają czołowe miejsca pod względem kluczowych wskaźników makroekonomicznych. Najważniejsze czynniki rozwoju gospodarczego to przede wszystkim duży potencjał produkcyjny, wysoka produktywność rolnictwa, dobrze rozwinięty sektor usług, wysoki poziom przedsiębiorczości, znaczne zainteresowanie ze strony inwestorów zagranicznych (w szczególności ze względu na wysokie kwalifikacje zasobów pracy oraz znaczący w skali kraju potencjał naukowo-badawczy), rosnąca rola turystyki, a także rosnąca atrakcyjność inwestycyjna wielu obszarów ze względu na dogodną dostępność komunikacyjną, czy wyposażenie w infrastrukturę techniczną.

Równocześnie potencjał ten cechuje się parametrami niepozwalającymi konkurować w skali globalnej. Należą do nich innowacyjność, nakłady na badania i rozwój, energochłonność, słabe powiązania nauki z gospodarką oraz niski poziom usieciowienia, a także niewystarczające otoczenie biznesu.

Budowa inteligentnej i konkurencyjnej gospodarki wymaga skoncentrowania się na czynnikach, które mogą stanowić podstawę nie tylko do osiągnięcia przewag komparatywnych, ale również wyższego poziomu innowacyjności. Przede wszystkim należy skoncentrować się na obszarach, które dają szansę na skuteczną, inteligentną specjalizację regionu, w takich sferach, jak środowisko, sektor żywnościowy, sektory kreatywne, czy technologie.

Miarami osiągnięcia celu będą przede wszystkim następujące wskaźniki:

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w systemie REGON na 10 000 ludności	liczba	GUS
Udział podmiotów gospodarczych ponoszących nakłady na działalność B+R	% ogółu podmiotów	GUS
Nakłady finansowe na działalność badawczo –rozwojową na 1 mieszkańca	zł	GUS
Zgłoszone patenty i wzory użytkowe	liczba	GUS
Odsetek podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego	%	GUS
Nakłady inwestycyjne w gospodarce narodowej na jednego mieszkańca	zł	GUS
Udział przychodów netto ze sprzedaży produktów innowacyjnych w przychodach netto ze sprzedaży ogółem	%	GUS

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Powierzchnia ekologicznych upraw rolnych z certyfikatem	ha	IJHARS ¹⁶
Wartość eksportu ogółem	zł	GUS
Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB	%	GUS
Produkcja sprzedana przemysłu na 1 mieszkańca	zł	GUS

Cel ten realizowany będzie przez następujące cele operacyjne:

Cel strategiczny 6. Wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu

Cel operacyjny 6.1. Zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw

Cel operacyjny 6.2. Wzmocnienie roli nauki i badań dla innowacji i rozwoju gospodarczego

Cel operacyjny 6.3. Rozwój sieci i kooperacji w gospodarce regionu

Cel operacyjny 6.4. Rozbudowa instytucji otoczenia biznesu

Cel operacyjny 6.5. Tworzenie warunków rozwoju inteligentnych specjalizacji, w tym wspieranie sektorów kreatywnych w gospodarce

Cel operacyjny 6.6. Rozwój instrumentów finansowych dla gospodarki

Cel operacyjny 6.7. Doskonalenie kadr gospodarki

Cel operacyjny 6.8. Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych

Cel operacyjny 6.9. Tworzenie warunków dla ekspansji gospodarki województwa na rynki zewnętrzne

Cel operacyjny 6.10. Poprawa warunków dla rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolnego

Cel operacyjny 6.11. Rozwój gospodarki społecznej

Cel operacyjny 6.12. Rozwój „srebrnego sektora” gospodarki

Cel operacyjny 6.13. Rozwój biznesu i usług zdrowotnych

¹⁶ Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych

Cel operacyjny 6.1. Zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw

Gospodarka Wielkopolski jest zarówno twórcą, jak i konsumentem innowacji. Z analizy sytuacji wynika, iż innowacje mierzone liczbą przedsiębiorstw innowacyjnych, nakładów, czy liczby generowanych innowacji nie stawiają Wielkopolski na szczytach rankingów, zarówno w porównaniach krajowych, europejskich, jak i globalnych.

Struktura gospodarki jest nadal tradycyjna i zmienia się w tym zakresie bardzo wolno. Przyspieszenie pożądaných trendów wymaga nie tylko nakładów finansowych, ale także korzystnego dla innowacji otoczenia przedsiębiorstw. Konieczne są tu nie tylko działania finansowe nakierowane na zachęcanie przedsiębiorców do inwestowania w innowacje, ale również działania edukacyjne, uświadamiające Wielkopolan, co do kluczowej roli innowacji.

W ramach tego celu realizowana będzie *Regionalna Strategia Innowacji dla Wielkopolski na lata 2010 - 2020*. W odniesieniu do gospodarki dokument ten proponuje przede wszystkim działania w następującym zakresie:

- Program: Innowacyjne przedsiębiorstwa – mający na celu zwiększenie świadomości i potrzeb przedsiębiorstw w zakresie wprowadzania innowacji procesowych i produktowych oraz podniesienie atrakcyjności produktów i usług w oparciu o innowacyjny design przez wsparcie we wprowadzaniu innowacji w tym zakresie.
- Program: Skuteczne instytucje otoczenia biznesu – mający na celu identyfikację, ocenę i kategoryzację usług instytucji otoczenia biznesu we współpracy z tymi podmiotami, zapewnienie usług instytucji otoczenia biznesu dla przedsiębiorstw odpowiadające liniom horyzontalnym oraz wzmocnienie doskonałości w zarządzaniu, innowacyjność i internacjonalizację, zapewnienie usług instytucji otoczenia biznesu dla nowych i funkcjonujących na rynku przedsiębiorstw wysokoinnowacyjnych, a także zapewnienie usług instytucji otoczenia biznesu dla jednostek naukowo-badawczych wspierających udział w projektach europejskich oraz współpracę z gospodarką.
- Program: Współpraca nauki z gospodarką – mający na celu zwiększenie wpływu wielkopolskiej nauki na rozwój gospodarczy regionu przez wspieranie działań oraz ułatwianie uzyskania oraz uzupełnianie źródeł ich finansowania w zakresie trzech linii horyzontalnych: przedsiębiorczość, innowacyjność i internacjonalizacja.

Cel operacyjny 6.2. Wzmocnienie roli nauki i badań dla innowacji i rozwoju gospodarczego

Choć potencjał badawczo-rozwojowy w regionie jest duży, jego wpływ na tworzenie innowacji i rozwój gospodarki jest niewielki. Dominują badania podstawowe, których nie można wprost wykorzystać w działalności gospodarczej prowadzonej w województwie. Kluczem dla inteligentnej i konkurencyjnej gospodarki Wielkopolski jest zatem zdecydowane wsparcie sektora B+R oraz jego współpracy z biznesem.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Wzmocnienie kadry naukowo-badawczej.
- Wsparcie komercjalizacji produktów i usług branż innowacyjnych.
- Zwiększenie nakładów na badania i rozwój.
- Wzrost współpracy sfery B+R z gospodarką.
- Wzmocnienie gospodarczych elementów regionalnych specjalizacji, w szczególności jednostek B+R specjalizujących się między innymi w dziedzinie oprogramowania komputerowego, optoelektronice, designie, nanotechnologii, matematyce, fizyce, chemii, biologii, biotechnologii i biochemii.
- Wsparcie badań w kluczowych dla regionu kierunkach: między innymi o charakterze molekularnym, genetycznym, biotechnologicznym i immunologicznym.

Cel operacyjny 6.3. Rozwój sieci i kooperacji w gospodarce regionu

Jednym ze źródeł przewag konkurencyjnych w gospodarce jest usieciowienie i kooperacja przedsiębiorstw. Zjawiska te, powszechne w gospodarce globalnej, są w Wielkopolsce niewystarczająco rozwinięte. W warunkach globalizacji samodzielna realizacja wszystkich funkcji gospodarczych nie jest możliwa. W odpowiedzi na globalne wyzwania powstają powiązania kooperacyjne obniżające koszty, poprawiające konkurencyjność i innowacyjność. Wielkopolska z rozbudowanymi relacjami sieciowymi w gospodarce ma większe szanse na stanie się regionem innowacyjnym, wykorzystującym swe inteligentne przewagi.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Wsparcie powstawania klastrów i czynników wzmacniających ich rozwój.
- Promocja tworzenia sieci i powiązań kooperacyjnych w gospodarce.
- Wsparcie wspólnych działań marketingowych przedsiębiorstw.
- Zaangażowanie samorządów, przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu, jednostek naukowych i innych instytucji w budowę sieci współpracy przedsiębiorstw oraz podmiotów gospodarki społecznej.
- Wspieranie partnerstwa publiczno-prywatnego.

Cel operacyjny 6.4. Rozbudowa instytucji otoczenia biznesu

Ważne funkcje w każdej gospodarce odgrywają instytucje otoczenia biznesu. W Wielkopolsce oferta w tym zakresie nie jest wystarczająca zarówno pod względem jakościowym, jak i ilościowym. Nie sprzyja to kształtowaniu odpowiednich relacji, szczególnie pomiędzy sferą naukowo-badawczą a sektorem gospodarczym oraz w sferze wsparcia dla małych firm rozpoczynających działalność gospodarczą.

W zdecydowany sposób powinno nastąpić wzmocnienie jakościowe tych instytucji, także poprzez zlecenie przez samorządy lokalne i wojewódzkie zadań z zakresu wspierania rozwoju gospodarki.

Niezbędna jest także oferta usług informacyjnych, doradczych, szkoleniowych, finansowych, wsparcia technologicznego oraz pomoc w inkubacji przedsiębiorstw. Konieczna jest także odpowiednia sieć tego rodzaju instytucji, odpowiednio rozmieszczona na całym obszarze regionu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Rozszerzenie zakresu, skali i jakości usług instytucji otoczenia biznesu oraz ich dostosowanie do potrzeb przedsiębiorstw.
- Tworzenie i rozwój instytucji świadczących usługi dla przedsiębiorstw i nauki (w tym Innowacyjnych Instytucji Otoczenia Biznesu) i ich sieci.
- Promocja współpracy z/pomiędzy Instytucjami Otoczenia Biznesu.
- Zwiększenie zakresu specjalizacji Instytucji Otoczenia Biznesu.
- Zwiększanie efektywności usług dla biznesu.
- Wsparcie organizacji non-profit działających na rzecz rozwoju przedsiębiorczości.

Cel operacyjny 6.5. Tworzenie warunków rozwoju inteligentnych specjalizacji, w tym wspieranie sektorów kreatywnych w gospodarce

Pozycja konkurencyjna Wielkopolski, w tym jej gospodarki, wymaga rozwoju dziedzin, które są źródłem znaczącej wartości dodanej. Inteligentne specjalizacje w gospodarce regionu nie muszą dominować w strukturze produktu regionalnego, zatrudnienia, bądź produkcji sprzedanej. Powinny jednak być źródłem impulsów rozwojowych dla wszystkich pozostałych sektorów. Ich udział w strukturze gospodarki jest zdecydowanie za niski i powinien systematycznie rosnąć. Poza klasycznymi celami i instrumentami wsparcia, dostępnymi dla całej gospodarki i wszystkich przedsiębiorstw, dziedziny te powinny być przedmiotem dodatkowej, odrębnej interwencji. Identyfikacja tych dziedzin powinna następować na etapie prac nad Regionalną Strategią Innowacji lub w ramach jej wdrażania.

Specjalnego wsparcia wymagają sektory, które bazują na indywidualnej twórczości jednostki, generujące innowacje, inwestujące w ich wprowadzanie, zatrudniające kadry o najwyższych kwalifikacjach lub będące krajową, a szczególnie globalną marką, a także wytwarzające zysk społeczny. Sektory te powinny być jednym z obszarów inteligentnych specjalizacji Wielkopolski.

Jednym z podstawowych warunków rozwoju sektorów kreatywnych jest odpowiednio liczna i twórcza kadra uczonych, artystów, architektów, projektantów, ekspertów i analityków, programistów komputerowych, finansistów i innych.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Wsparcie kluczowych, inteligentnych sektorów gospodarki, wynikających z Regionalnej Strategii Innowacji.
- Rozwój edukacji na rzecz inteligentnych regionalnych specjalizacji.
- Wsparcie sektorów kreatywnych, w tym kultury, design i nowych branż kreatywnych.

Cel operacyjny 6.6. Rozwój instrumentów finansowych dla gospodarki

Wśród różnego rodzaju systemów wsparcia przedsiębiorstw coraz istotniejszą rolę w ostatnich latach zaczęły odgrywać instrumenty zwrotne, które cechuje znacznie większa efektywność niż system dotacyjny. Szczególne znaczenie pełnią tu fundusze pożyczkowe, poręczeniowe gwarancyjne i wysokiego ryzyka, umożliwiające przedsiębiorcom pozyskiwanie kapitału na preferencyjnych warunkach, ze zdecydowanie łagodniejszymi kryteriami jego zabezpieczenia. Szczególnie ważne jest tworzenie instrumentów finansowych dla przedsięwzięć gospodarczych o charakterze innowacyjnym.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Tworzenie i rozwój instrumentów wsparcia, między innymi dla przedsiębiorstw komercyjnych i społecznych.
- Pogłębienie współpracy regionu z instytucjami finansowymi zajmującymi się nowoczesną inżynierią finansową.
- Promocja nowoczesnych instrumentów wsparcia przedsiębiorczości.

Cel operacyjny 6.7. Doskonalenie kadr gospodarki

Uwarunkowania makroekonomiczne, rosnąca konkurencja oraz postęp technologiczny wymuszają odpowiednią adaptację potencjału ludzkiego gospodarki. Przedsiębiorstwa Wielkopolski, choć funkcjonują już w warunkach rynkowych, ciągle jeszcze podlegają procesom transformacyjnym i restrukturyzacyjnym. Restrukturyzacja gospodarki regionu skutkująca międzygałęziowym przemieszczaniem pracowników wymusza zmiany kwalifikacji i ustawiczne doskonalenie.

Ważnym elementem w tym zakresie jest integracja systemu edukacyjnego ze szkoleniami w przedsiębiorstwach i tworzenie form pośrednich takich jak staże i praktyki zawodowe. Szczególnie duże wyzwania, jeśli chodzi o przemieszczanie zasobów pracy, stoją na styku głównych sektorów: rolnictwa, usług i przemysłu. Wszystkie te procesy wywołują niestabilność. Dlatego mechanizmy rynku pracy oraz system edukacji powinny przez swą elastyczność nadążać, a nawet wyprzedzać zmiany.

Wyzwaniem jest także potencjał i jakość kadr zarządzających gospodarką, szczególnie w sektorach kreatywnych, w takich zakresach, jak technologie, innowacje, marketing.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Rozwój systemu kształcenia na styku edukacji i przedsiębiorstw.
- Wsparcie form zatrudnienia połączonego z edukacją.

- Poprawa warunków i bezpieczeństwa pracy.
- Wsparcie edukacji wzmacniającej zdolności samozatrudniania.
- Podniesienie poziomu kwalifikacji kadry zarządczej przedsiębiorstw.
- Edukacja rolników w zawodach nierolniczych.
- Rozwój doradztwa w zakresie zmiany lub modyfikacji działalności gospodarczej, w kierunku zwiększania innowacyjności.

Cel operacyjny 6.8. Przygotowanie i racjonalne wykorzystanie terenów inwestycyjnych

Czynnikiem, który zdecydowanie poprawia atrakcyjność inwestycyjną jest odpowiednie przygotowanie i udostępnianie terenów pod prowadzenie działalności gospodarczej. Dzięki zastosowaniu odpowiednich instrumentów prawnych i finansowych istnieje duża możliwość aktywizacji obszarów o ograniczonych dotąd możliwościach rozwoju. Bogata oferta uzbrojonych terenów inwestycyjnych (w drogi dojazdowe i wewnętrzne, bocznice kolejowe, infrastrukturę wodno-ściekową, energetyczną i informatyczną) i znajdujących się w ich otoczeniu obiektów powinny skutkować wzrostem inwestycji w regionie.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Inwestycje w infrastrukturę ułatwiającą prowadzenie działalności gospodarczej, polegające na uzbrajaniu terenów i budowy dogodnych do nich dojazdów.
- Promocja terenów inwestycyjnych w kraju i za granicą oraz tworzenie systemu informacji o terenach inwestycyjnych.
- Porządkowanie stosunków własnościowych i prawnych w gospodarowaniu gruntami.

Cel operacyjny 6.9. Tworzenie warunków dla ekspansji gospodarki województwa na rynki zewnętrzne

Tworzenie warunków dla ekspansji gospodarki województwa wielkopolskiego na rynki zewnętrzne, w celu zwiększenia jej konkurencyjności, wzmocnienia gospodarczego wizerunku regionu oraz wzrostu jego krajowego oraz międzynarodowego znaczenia jest jednym z najważniejszych instrumentów zwiększania jej konkurencyjności. Promocja gospodarcza pozwoli na wzrost znaczenia przedsiębiorstw wielkopolskich w globalnej wymianie gospodarczej, przyciąganie do regionu inwestycji zwiększających potencjał innowacyjny i przyciąganie rezydentów wzbogacających zasoby kadrowe gospodarki regionalnej.

Pochodną zrealizowanych działań powinien być zdecydowany rozwój niedocenianego dotąd eksportu. Utrzymanie dotychczasowej przewagi województwa pod względem wysokiej dynamiki eksportu wymaga wzmocnienia promocji gospodarki, szczególnie na nieznanych dotąd rynkach. Kluczową rolę powinien odgrywać tu nie tylko samorząd wojewódzki, ale również samorządy lokalne.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Pobudzenie współpracy instytucjonalnej na rzecz promocji gospodarczej w ramach budowy Systemu Promocji Gospodarczej Wielkopolski.
- Poprawa wizerunku i rozpoznawalności regionu.
- Rozszerzenie działalności wielkopolskich przedsiębiorstw na rynkach zewnętrznych, także w skali globalnej.
- Zapewnienie napływu inwestycji pozwalających na podnoszenie konkurencyjności regionu.
- Wzmocnienie czynników przyciągających nowych inwestorów, w tym czynników społeczno-kulturowych.
- Wzmocnienie pozycji Wielkopolski jako lidera targów, konferencji i wyjazdów motywacyjnych oraz turystyki biznesowej.
- Organizacja misji gospodarczych umożliwiających nawiązywanie współpracy z zagranicznymi kooperantami.
- Wsparcie udziału rodzimych przedsiębiorców w targach, misjach i wystawach.
- Rozwój marketingu terytorialnego.
- Rozwój wyspecjalizowanych instytucji otoczenia biznesu działających w tym zakresie.
- Tworzenie instytucjonalnego wsparcia i doradztwa w zakresie całości zagadnień związanych z techniką i organizacją eksportu.

Cel operacyjny 6.10. Poprawa warunków dla rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolnego

Wielkopolska to region, w którym bardzo ważną rolę odgrywa rolnictwo. Aktualnie zajmuje ono drugie miejsce w kraju pod względem wytwarzanej wartości dodanej brutto w wartościach bezwzględnych i trzecie miejsce w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W ostatnich latach obserwowany jest spadek wartości dodanej pochodzącej z rolnictwa, a co za tym idzie również globalnej produkcji rolniczej.

Wszelkie działania podejmowane w regionie wiążą się z powolnym przechodzeniem od produkcji ekstensywnej do intensywnej bazującej na zwiększaniu efektywności produkcji. Poprawa rolnictwa i przetwórstwa rolnego następuje przede wszystkim dzięki wykorzystaniu płatności bezpośrednich oraz innych instrumentów występujących w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. Dzięki niej możliwe jest systematyczne zwiększanie efektywności i wydajności rolnictwa, przy stopniowym ograniczaniu zatrudnienia w samym rolnictwie i w działalnościach z nim związanych. Konieczne są tu dalsze zmiany struktury obszarowej i poprawa standardów środowiskowych.

Ważnym elementem regionalnego systemu żywnościowego jest ponadto sektor przetwórczy, który wraz z rolnictwem i naukami rolniczymi jest potencjalnie jedną z inteligentnych specjalizacji Wielkopolski.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Rozwój doradztwa rolniczego.
- Wsparcie inwestycyjne gospodarstw rolnych.
- Wsparcie rozwoju i promocja rolnictwa ekologicznego.

- Wsparcie tworzenia grup producentów rolnych.
- Przekwalifikowywanie zawodowe pracujących w rolnictwie.
- Scalanie gruntów.
- Wsparcie rozwoju sieci sprzedaży produktów tradycyjnych i regionalnych.

Cel operacyjny 6.11. Rozwój gospodarki społecznej

Gospodarka społeczna pełni dwojakiego rodzaju funkcje. Z jednej strony jest sektorem przyczyniającym się do wzrostu całej gospodarki regionu, a z drugiej pozwala na budowę kapitału społecznego oraz na włączanie grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem do głównego nurtu społecznego. Takie podejście stawia sobie za cel przede wszystkim nie tworzenie nowych barier oraz stopniowe usuwanie już istniejących, które mogą doprowadzić do wykluczenia społecznego. Inkluzja społeczna oznacza w tym kontekście budowanie takich zasobów i kapitału, w którym czynniki, takie jak niepełnosprawność, starość, choroba i ubóstwo, nie stanowią przeszkód w aktywnym życiu społecznym, a przede wszystkim zawodowym. Wymaga to prowadzenia innowacyjnej polityki opartej na systemowym podejściu do wspierania przedsiębiorczości i innowacyjności przez działania na rzecz wzmacniania kreatywności i aktywności oraz podniesienia jakości życia Wielkopolan.

Integracji społecznej i rozwojowi środowisk lokalnych włączonych czynnie w życie społeczno-gospodarcze służą działania w ramach partnerstwa prywatno-publicznego. Podmioty gospodarki społecznej działające w ramach takiego partnerstwa mają większe szanse na stanie się samofinansującymi się przedsięwzięciami. Stanowią także – obok narzędzi kryteriów społecznych w zamówieniach publicznych – przejaw realnej społecznej odpowiedzialności biznesu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Stworzenie zasad rozwoju gospodarki społecznej – w tym wizji rozwoju solidarności społecznej i wypracowanie wieloletniego planu działań na rzecz wsparcia, upowszechniania i rozwoju przedsiębiorczości społecznej w regionie.
- Wypracowanie/przyjęcie/realizacja podstawowych kierunków rozwoju ekonomii solidarności w Wielkopolsce: (reintegracja zawodowa, integracja społeczna, rozwój usług społecznych, rozwój aktywności lokalnej, edukacja obywatelska, idea solidaryzmu społecznego).
- Wspieranie wykorzystania narzędzi odpowiedzialnych zamówień publicznych wspierających podmioty gospodarki społecznej, m.in. klauzule społeczne.
- Stworzenie/wzmocnienie/utrzymanie sieci infrastrukturalnego wsparcia ekonomii solidarności.
- Zaprojektowanie mechanizmów współpracy samorządu województwa z samorządami powiatowymi i gminnymi w zakresie gospodarki społecznej.
- Wspieranie inicjatyw lokalnych w zakresie współpracy trójsektorowej¹⁷ na rzecz rozwoju gospodarki społecznej.

¹⁷ Sektory publiczny, prywatny i pozarządowy.

- Wspieranie wykorzystania gospodarki społecznej, jako pola aktywizacji zawodowej i społecznej grup defaworyzowanych, np. osób niepełnosprawnych.
- Promocja społecznego zaangażowania biznesu na rzecz gospodarki społecznej poprzez partnerstwa prywatno-społeczne.
- Realizacja działań edukacyjnych i promocyjnych w zakresie gospodarki społecznej.
- Upowszechnianie modelu odpowiedzialnej wspólnoty wykorzystującej zasoby lokalne i dostępne narzędzia, np. gospodarkę społeczną.
- Określenie/poszerzenie/monitorowanie mechanizmów promocji rozwoju sektora ekonomii solidarności.
- Wsparcie Wielkopolskiego Centrum Ekonomii Solidarności (WCES).

Cel operacyjny 6.12. Rozwój „srebrnego” sektora gospodarki

Zwiększająca się populacja ludzi starszych sprzyja rozwojowi nowego sektora gospodarki, ukierunkowanego na specyficzne potrzeby odbiorców w starszym wieku. Społeczeństwa, w których ludzie żyją dłużej, oferują rozległe możliwości, a gospodarka nowe produkty i usługi dla osób starszych. Liczne sektory mogą korzystać z rozwoju tzw. „srebrnego rynku” (silver market) – począwszy od budownictwa i mieszkalnictwa, infrastruktury transportowej, poprzez usługi na rzecz jakości życia (kultura, rekreacja, turystyka, sport, media, telekomunikacja), a kończąc na usługach w zakresie zdrowia i usługach socjalnych. Przygotowanie gospodarki do nowych proporcji demograficznych jest niezbędne w kontekście zapewnienia odpowiedniej jakości życia Wielkopolan, wzrostu ekonomicznego i konkurencyjności regionu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Stworzenie koncepcji „srebrnego sektora” w Wielkopolsce oraz planu działań na rzecz jego rozwoju.
- Wspieranie inwestycji w zakresie usług społecznych, w tym dla osób starszych.
- Tworzenie instrumentów wsparcia przedsiębiorczości i innowacyjności „srebrnego” sektora gospodarki.
- Rozwój infrastruktury instytucji „srebrnego sektora”.
- Wzmacnianie partnerstwa administracji z mieszkańcami, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami działającymi w ramach / na rzecz srebrnego sektora.
- Tworzenie warunków i promocja komunikacji społecznej.

Cel operacyjny 6.13. Rozwój biznesu i usług zdrowotnych

Opieka zdrowotna to nie tylko usługi wynikające z powszechnego systemu ubezpieczenia zdrowotnego, ale także potencjalnie duży sektor gospodarki rynkowej, tworzący miejsca pracy i świadczący usługi zdrowotne oraz okołozdrowotne,

spełniający oczekiwania klientów, także w skali ponadregionalnej i międzynarodowej.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Rozbudowa infrastruktury dla promocji zdrowego stylu życia.
- Rozbudowa ogólnodostępnej oraz komercyjnej infrastruktury aktywnego odpoczynku.
- Tworzenie wyspecjalizowanych ośrodków rehabilitacji, rekreacji i odnowy biologicznej.
- Wykorzystanie naturalnych warunków środowiska dla zdrowia, rekreacji i wypoczynku.
- Rozbudowa infrastruktury dla turystyki medycznej.
- Rozbudowa infrastruktury uzdrowiskowej.
- Wsparcie sektora usług medycyny estetycznej.
- Wsparcie sektora usług medycznych „trzeciego wieku”.

Cel strategiczny 7. Wzrost kompetencji mieszkańców i zatrudnienia

Wielkopolska charakteryzuje się niskim wskaźnikiem aktywności zawodowej mieszkańców, odbiegającym od standardów Unii Europejskiej. Nie jest także liderem pod względem stopnia wykształcenia. Problemy te są ważne także wobec prognozowanej, znacznej zmiany struktury wiekowej ludności w perspektywie kilkunastu lat.

Realizacja tego celu służyć ma poprawie jakości, zwiększeniu różnorodności i większemu dostosowaniu do potrzeb systemu edukacyjnego. Edukacja, choć zwiększa szanse na rynku pracy, nie daje jednak gwarancji zatrudnienia. Dlatego równolegle, w ramach realizacji tego celu, promowane powinno być tworzenie miejsc pracy przy wykorzystaniu wszystkich możliwych do zastosowania środków, dostępnych w ramach interwencji publicznej.

Ważnymi instrumentami na drodze do osiągnięcia tego celu powinno być wzmacnianie przedsiębiorczości, a przede wszystkim wzrost innowacyjności mieszkańców, we wszystkich sferach życia i gospodarki.

Miarami osiągnięcia celu będą przede wszystkim następujące wskaźniki:

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu i szkoleniu	%	GUS
Odsetek studentów na kierunkach ścisłych w ogólnej liczbie studentów	%	GUS
Dzieci w wieku 3 - 5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym na wsi	%	GUS
Liczba dzieci w wieku przedszkolnym na 1 miejsce w przedszkolu	liczba	GUS
Stopa bezrobocia rejestrowanego	%	GUS
Bezrobotni absolwenci	liczba	GUS
Bezrobotni w wieku 50 i więcej	liczba	GUS
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 55-64 ¹⁸ lata	%	GUS
Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 ¹⁹ lata	%	GUS

¹⁸ W konsekwencji zmian wieku emerytalnego zakres tego wskaźnika może ulec zmianie.

¹⁹ Jak wyżej.

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Osoby w wieku 18-59 lat mieszkające w gospodarstwach domowych bez osób pracujących	%	GUS
Udział osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym	%	GUS
Wydatki na oświatę i wychowanie z budżetów JST	tys. zł	GUS
Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów	liczba	GUS

Cel ten realizowany będzie przez następujące cele operacyjne:

Cel strategiczny 7: Wzrost kompetencji mieszkańców i zatrud-

Cel operacyjny 7.1. Poprawa warunków, jakości i dostępności edukacji

Cel operacyjny 7.2. Wsparcie szkolnictwa wyższego

Cel operacyjny 7.3. Promocja przedsiębiorczości i zatrudnialności

Cel operacyjny 7.4. Rozwój oraz promocja postaw kreatywnych i innowacyjnych

Cel operacyjny 7.5. Wzmocnienie szkolnictwa zawodowego i technicznego oraz poprawa organizacji rynku pracy

Cel operacyjny 7.6. Rozwój kształcenia ustawicznego

Cel operacyjny 7.1. Poprawa warunków, jakości i dostępności edukacji

Na obszarze województwa wielkopolskiego widoczne są dysproporcje w jakości i dostępności edukacji. Wyposażenie szkół w pracownię przedmiotowe, pomoce naukowe, sale gimnastyczne, czy sprzęt komputerowy, jest na bardzo zróżnicowanym poziomie.

W Wielkopolsce, jak i w całym kraju, szczególnie utrudniony dostęp do oświaty mają mieszkańcy obszarów wiejskich. Bariery tworzą nie tylko komunikacja, ale także materialne ograniczenia. Problem ten istnieje na każdym poziomie nauczania, począwszy od przedszkolnego, a kończąc na pomaturalnym.

W Polsce notuje się jeden z najniższych wśród krajów Unii Europejskiej wskaźników upowszechniania przedszkolnego. Tymczasem edukacja przedszkol-

na może zapewnić dzieciom dobry start do uczenia się przez całe życie. Rozwiązanie tych problemów wymaga efektywnej współpracy na wielu płaszczyznach władz rządowych, samorządu, rodziców, nauczycieli, naukowców, biznesmenów i organizacji pozarządowych.

Ważnym problemem jest także niedopasowanie szkolnictwa do potrzeb. Efektem tego jest dysproporcja między podażą a popytem na rynku pracy, a także opóźniona reakcja systemu kształcenia na zmieniające się potrzeby przedsiębiorstw oraz słabe instrumenty prognozowania w tym zakresie.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

Wsparcie rozwoju infrastruktury wczesnej edukacji, modeli nauczania promujących kreatywność i doskonalenia kadr w tym zakresie.

- Wsparcie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczególnie w zawodach technicznych.
- Rozwój systemu doradztwa zawodowego w szkołach – wczesnej diagnozy predyspozycji zawodowych w kontekście lokalnego rynku pracy.
- Dostosowanie oferty edukacyjnej szkół do potrzeb rynku pracy i aspiracji uczniów, w tym upowszechnianie kształcenia modułowego w obszarze edukacji zawodowej.
- Remonty, modernizacja i rozbudowa infrastruktury oświatowej oraz jej wyposażenie, w tym rozbudowa infrastruktury informatycznej, budowa laboratoriów zawodowych i centrów multimedialnych.
- Wsparcie systemu dojazdów do szkół, szczególnie dla mieszkańców obszarów wiejskich.
- Stworzenie i rozwój systemu monitorowania i prognozowania kształcenia dzieci, młodzieży, studentów i doktorantów, w tym absolwentów.
- Wsparcie tworzenie centrów kształcenia ustawicznego i zawodowego.
- Wspieranie organizacji pozarządowych w obszarze edukacji.
- Rozwój i finansowanie regionalnych systemów stypendialnych.

Cel operacyjny 7.2. Wsparcie szkolnictwa wyższego

Szkolnictwo wyższe odgrywa istotną rolę w podnoszeniu jakości życia społecznego i w rozwoju regionu. Początkowy, szybki przyrost liczby studentów szkół wyższych, będący efektem „nawisu edukacyjnego” w początkowych latach transformacji w Polsce, obecnie ze względów demograficznych uległ zahamowaniu.

Pośrednim efektem eksplozji szkolnictwa wyższego jest niewłaściwa struktura kierunków kształcenia. W poprzednich latach rozwijały się przede wszystkim kierunki nietechniczne, bowiem w pierwszej kolejności powstawały uczelnie i kierunki niskonakładowe. Efektem tego jest niedobór kształcenia na kierunkach technicznych i medycznych. Powoduje to przede wszystkim niedobór specjalistów w zakresie nowoczesnych technologii i nauk ścisłych, a tym samym sprzyja ograniczeniu rozwoju dziedzin decydujących o konkurencyjności gospodarki, a także o atrakcyjności inwestycyjnej regionu.

Potencjał wielu kierunków kształcenia akademickiego w Wielkopolsce jest na tyle konkurencyjny w skali międzynarodowej, by istniały możliwości kształcenia studentów i doktorantów zagranicznych. Istotną barierą dla edukacji na poziomie

wyższym są bariery ekonomiczne, które ograniczają dostęp do edukacji. Problem ten można ograniczyć między innymi przez budowę regionalnego systemu stypendialnego.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Podniesienie jakości kształcenia przez wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych.
- Wsparcie rozwoju infrastruktury kształcenia akademickiego, szczególnie w zakresie kierunków ścisłych.
- Rozwój regionalnych ośrodków akademickich kształcących kadrę dla lokalnej gospodarki.
- Wsparcie promocji za granicą regionalnego kształcenia akademickiego.
- Rozwój regionalnego systemu stypendialnego.
- Rozwój badań i stworzenie regionalnego systemu prognozowania potrzeb kształcenia akademickiego w celu dostosowania kształcenia do potrzeb.
- Wsparcie współpracy uczelni regionalnych i ich integracji w jednostki silniejsze i bardziej konkurencyjne.
- Promocja kierunków studiów dostosowanych do potrzeb rynku pracy.

Cel operacyjny 7.3. Promocja przedsiębiorczości i zatrudnialności

Kluczową cechą kształtującą konkurencyjność mieszkańców jest ich zdolność do podejmowania pracy. Zależy to z jednej strony od przedsiębiorczości (zdolności do samozatrudnienia) oraz zatrudnialności (zdolności do korzystania z ofert, adaptacyjność na rynku pracy). Dyplom szkoły, bądź uczelni nie gwarantuje zatrudnienia. Niezbędny jest szereg umiejętności wzmacniających. Szczególnie ważne są dodatkowe kwalifikacje: zdolności uczenia się i zmiany kwalifikacji, odpowiednie cechy osobowościowe, czy umiejętności prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

Realizacja tego celu wymaga szeregu działań wzmacniających potencjalnych przedsiębiorców i pracowników, szczególnie absolwentów, bezrobotnych i zagrożonych utratą pracy oraz grup zagrożonych marginalizacją, ze względów społecznych, kulturowych, narodowościowych, sprawnościowych, czy ze względu na wiek.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Rozwój systemu doradztwa zawodowego.
- Wsparcie systemu poradnictwa w zakresie własnej działalności gospodarczej.
- Rozwój instrumentów finansowych wspierających rozpoczynanie działalności gospodarczej.
- Promocja przedsiębiorczości społecznej.
- Promocja przedsiębiorczości opartej na wiedzy.
- Rozwój i promocja systemu stypendiów i staży.

- System szkoleń rozwijających pozazawodowe umiejętności na rynku pracy i w biznesie oraz łączących umiejętności twarde z miękkimi.

Cel operacyjny 7.4. Rozwój oraz promocja postaw kreatywnych i innowacyjnych

Jakość edukacji, a co za tym idzie kapitału ludzkiego i społecznego, jest, szczególnie w dłuższym okresie, jednym z najważniejszych czynników podnoszenia konkurencyjności terytorialnej. Równocześnie, w powstawaniu innowacji ważna jest rola jednostki jako generatora i realizatora nowych koncepcji.

W polskim systemie edukacji nie promuje się w wystarczającym stopniu postaw niezbędnych do powstawania innowacji, takich jak kreatywność i przedsiębiorczość, umiejętność pracy w grupie, umiejętność realizacji projektów i rozwiązywania problemów opartych na wykorzystaniu wiedzy z różnych przedmiotów oraz oceny i podejmowania ryzyka.

Szerokie spektrum działań w tym zakresie proponuje *Regionalna Strategia Innowacji dla Wielkopolski na lata 2010-2020*. W odniesieniu do edukacji innowacyjnej dokument ten proponuje działania w ramach *Programu „Edukacja dla innowacji”*, mającego na celu unowocześnienie i zwiększenie innowacyjności szkół oraz przedszkoli tak, aby kształtowały one umiejętności niezbędne w gospodarce opartej na wiedzy.

W związku z powyższym cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Zapewnienie możliwości udziału dzieci i młodzieży na każdym poziomie nauczania w zajęciach stymulujących kreatywność i przedsiębiorczość, umiejętność pracy w grupie, otwartość i tolerancję, zainteresowania naukowe, znajomość języków obcych i umiejętność realizacji projektów.
- Rozwiązywanie problemów opartych na wykorzystaniu wiedzy z różnych przedmiotów, działania w środowiskach wirtualnych, a także oceny i podejmowania ryzyka.
- Zapewnienie wyposażenia szkół i przedszkoli umożliwiającego realizację nowoczesnych treści nauczania.
- Podniesienie umiejętności nowoczesnego zarządzania szkołami i realizacji innowacyjnych projektów edukacyjnych wśród dyrektorów placówek.
- Usprawnienie mechanizmów współodpowiedzialności i dialogu z uczniami i ich rodzicami jako mechanizmu wprowadzania innowacji w edukacji skoncentrowanych na użytkowniku.

Cel operacyjny 7.5. Wzmocnienie szkolnictwa zawodowego i technicznego oraz poprawa organizacji rynku pracy

Mankamentem rynku pracy w Polsce jest niedostateczne dopasowanie umiejętności (kwalifikacji) pracowników do oczekiwań pracodawców. Z drugiej zaś strony bardzo widoczna jest emigracja wykwalifikowanych pracowników, co powoduje lukę podażową na rynku pracy. W wielu zawodach likwidacja szkolnictwa doprowadziła do powstania problemu zastępowalności pokoleniowej w wy-

konywaniu pewnych zawodów i kłopotów ze znalezieniem odpowiednio wykwalifikowanej kadry wchodzącej na rynek pracy. Stanowi to wyzwanie dla instytucji odpowiedzialnych za tę sferę.

Odpowiednia organizacja rynku pracy zależy od wielu działań. Ważne jest, aby dopasować kwalifikacje pracowników do potrzeb rynku pracy. Wymagać to będzie restrukturyzacji i wzmocnienia szkolnictwa zawodowego (w tym szkół zawodowych i techników). Istotną kwestią jest także umożliwienie współpracy pomiędzy publicznymi instytucjami zatrudnienia a organizacjami pozarządowymi, których misja związana jest z rynkiem pracy.

Warunkiem dobrego zarządzania rynkiem pracy jest także jego odpowiednie monitorowanie.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Wypracowanie narzędzi i metod współpracy przedsiębiorstw ze szkołami tak, aby szkolnictwo zawodowe „nadażało” za potrzebami rynku pracy.
- Poprawa rozwiązań organizacyjnych oraz podnoszenie kompetencji pracowników.
- Poprawa sytuacji na rynku pracy przez nieustanny monitoring rynku pracy w celu skutecznego równoważenia popytu i podaży miejsc pracy.
- Rozwój systemu doradztwa zawodowego – wczesnej diagnozy predyspozycji zawodowych w kontekście lokalnego rynku pracy.
- Upowszechnienie, wdrożenie i promowanie modelu współpracy szkół, przedsiębiorstw oraz urzędów pracy, wypracowanego i rozpoczętego w ramach projektu *Wielkopolski system monitorowania i prognozowania*.
- Rozbudowanie i upowszechnienie systemu doradztwa zawodowego i diagnozowania potrzeb szkół i rynku pracy.
- Promocja podejmowania nauki na kierunkach zawodowych, w tym technicznych.
- Promocja elastycznych form zatrudnienia.
- Tworzenie warunków dla telepracy.
- Określenie przez administrację samorządową zawodów niezbędnych dla poprawnego realizowania usług dla mieszkańców województwa,
- Dążenie do całkowitej zastępowalności pokoleń na rynku specjalistycznych usług świadczonych przez podmioty publiczne poprzez rozwój szkolnictwa zawodowego i technicznego.

Cel operacyjny 7.6. Rozwój kształcenia ustawicznego

Szybkie tempo życia, zmiany w systemie kształcenia oraz na rynku pracy powodują konieczność ciągłego przystosowywania się do otaczającego nas środowiska. Budowanie wykształconego społeczeństwa wymaga doskonalenia systemu szkolnictwa z uwzględnieniem potrzeb rynku pracy, rozwoju potencjału kadrowego nauki a także rozwoju form kształcenia ustawicznego. Inwestycje przedsiębiorstw w ustawiczne kształcenie zawodowe pracowników powinny stanowić kluczowy element pobudzający gospodarkę, konkurencyjność oraz wzrost zatrudnienia.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Upowszechnianie idei uczenia się przez całe życie, w tym budowanie systemowych rozwiązań motywujących zarówno pracowników, jak i pracodawców do inwestowania czasu i kapitału w podnoszenie swoich kwalifikacji.
- Promowanie i zwiększanie dostępności do kształcenia ustawicznego dla wszystkich grup wiekowych.
- Uświadamianie istotnej roli, jaką odgrywa idea uczenia się przez całe życie, w tym budowanie systemowych rozwiązań motywujących zarówno pracowników, jak i pracodawców do inwestowania czasu i kapitału w podnoszenie swoich kwalifikacji.
- Zapewnienie odpowiedniej jakości kształcenia i szkolenia.
- Rozwój współpracy samorządu województwa z samorządami lokalnymi w zakresie wdrożenia, utrzymania i rozwijania Wielkopolskiego Systemu Monitorowania i Prognozowania.
- Promocja strategicznych kierunków kształcenia ustawicznego.
- Rozwój „srebrnej edukacji”, w tym Uniwersytetów Trzeciego Wieku.

Cel strategiczny 8. Zwiększanie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa

Spójność społeczna, obok ekonomicznej i terytorialnej, jest jednym z najważniejszych aspektów rozwoju. Problemy społeczne są czynnikiem ograniczającym tempo rozwoju gospodarczego. Z drugiej jednak strony wzrost gospodarczy przyczynia się do zwiększania różnic społecznych. Obszar działania tego celu jest najbardziej zróżnicowany ze wszystkich celów strategicznych. Obejmuje takie elementy, jak zdrowie, opieka społeczna, przeciwdziałanie patologiom, przeciwdziałanie wykluczeniom społecznym oraz wspieranie integracji społecznej. W realizacji działań w tym obszarze tkwi jedno ze źródeł konkurencyjności Wielkopolan. Budowa gospodarki powinna sprzyjać włączeniu społecznemu, bowiem kapitał społeczny jest jednym z najważniejszych czynników rozwoju regionu.

Miarami osiągnięcia celu będą przede wszystkim następujące wskaźniki:

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Współczynnik dzietności - liczba urodzonych dzieci przypadających na jedną kobietę w wieku rozrodczym (15-49 lat)	liczba	GUS
Zgony niemowląt na 10 000 ludności	liczba	GUS
Dzieci przebywające w żłobkach na 10 tys. ludności	liczba	GUS
Przeciętne dalsze trwanie życia według płci	lata	GUS
Saldo migracji zagranicznych	liczba osób	GUS
Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 16-64 ²⁰ lata	%	GUS
Przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji na 1 osobę w gospodarstwach domowych	zł	GUS
Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej na 10 000 mieszkańców	liczba	GUS
Korzystający z obiektów turystyki – ogółem	liczba	GUS

²⁰ Wraz z ustawową zmianą wieku emerytalnego konieczny będzie także monitoring grup wiekowych do 67 lat.

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Widzowie na przedstawieniach / koncertach wg miejsca prezentacji	liczba	GUS
Mieszkania oddane do użytkowania na 10 000 ludności	liczba	GUS
Łóżka na 10 000 mieszkańców na oddziałach specjalistycznych szpitali (kardiologicznym, kardiochirurgicznym, onkologicznym, psychiatrycznym, medycyny paliatywnej)	liczba	GUS

Cel ten realizowany będzie przez następujące cele operacyjne:

Cel strategiczny 8. Zwiększanie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa

Cel operacyjny 8.1. Wzmacnianie aktywności zawodowej

Cel operacyjny 8.2. Poprawa sytuacji i przeciwdziałanie zagrożeniom demograficznym

Cel operacyjny 8.3. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców i opieki zdrowotnej

Cel operacyjny 8.4. Promocja zdrowego stylu życia

Cel operacyjny 8.5. Wzmocnienie włączenia społecznego

Cel operacyjny 8.6. Wzmocnienie systemu usług i pomocy społecznej

Cel operacyjny 8.7. Kształtowanie skłonności mieszkańców do zaspokajania potrzeb wyższego rzędu

Cel operacyjny 8.8. Budowa kapitału społecznego na rzecz społeczeństwa obywatelskiego

Cel operacyjny 8.9. Ochrona zasobów, standardu i jakości życia rodziny

Cel operacyjny 8.10. Ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego

Cel operacyjny 8.11. Poprawa warunków mieszkaniowych

Cel operacyjny 8.1. Wzmacnianie aktywności zawodowej

Uczestnictwo w procesach społecznych nie jest możliwe bez odpowiedniego poziomu aktywności zawodowej. Włączenie społeczne powinno odbywać się przede wszystkim przez pracę.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Ułatwianie łączenia pracy z opieką nad dziećmi, osobami starszymi i niepełnosprawnymi.
- Efektywna aktywizacja zawodowa osób niepracujących i poszukujących pracy.
- Zwiększanie mobilności przestrzennej pracowników i osób poszukujących pracy.
- Integracja na rynku pracy migrantów powrotnych i imigrantów.
- Wsparcie elastycznego podejścia do czasu i miejsca pracy, w tym tworzenie warunków dla telepracy.
- Poprawa bezpieczeństwa i warunków pracy.
- Wyrównywanie szans różnych grup społeczno - demograficznych na rynku pracy.
- Wspieranie innowacyjnych form pracy, w tym gospodarki społecznej.
- Wspieranie aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych.
- Wspieranie zdolności do zatrudnienia osób 50+.
- Wspieranie wykorzystywania narzędzi skutecznej aktywizacji zawodowej np. poprzez gospodarkę społeczną.

Cel operacyjny 8.2. Poprawa sytuacji i przeciwdziałanie zagrożeniom demograficznym

Gwałtownie spadająca liczba urodzeń oraz szybkie wydłużanie się czasu życia powodują, że Wielkopolska dołączyła do grupy regionów starzejących się. Sytuacja pogłębi się, gdy w dalszej perspektywie granicę starości przekroczą kolejne roczniki. W tej sytuacji niezbędne są działania mające na celu wprowadzanie ułatwień dla rodzin, wychowywania dzieci, a także dla funkcjonowania w społeczeństwie osób starszych.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Działania pronatalistyczne i prorodzinne.
- Upowszechnienie dostępu do różnych form opieki nad dziećmi oraz upowszechnienie wychowania przedszkolnego.
- Zmniejszanie kosztów utrzymania dziecka oraz zwiększanie wsparcia materialnego dla rodzin z dziećmi.
- Zwiększenie dostępności mieszkań, w tym w ramach wynajmu.

- Rozwój systemu usług adresowanych do niesamodzielnych osób starszych.

Cel operacyjny 8.3. Poprawa stanu zdrowia mieszkańców i opieki zdrowotnej

Podstawę w tym zakresie stanowią działania prozdrowotne i rozwój systemu ochrony zdrowia, mające na celu dążenie do poprawy sytuacji demograficznej, zapewniające mieszkańcom województwa optymalną dostępność usług zdrowotnych, polepszenie ich jakości, racjonalizację zasobów systemu opieki zdrowotnej i doskonalenie systemów ratowniczych.

Tylko zdrowe społeczeństwo Wielkopolski może tworzyć dobra materialne i kulturowe, co prowadzi do rozwoju społecznego i gospodarczego regionu.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Dostosowywanie opieki medycznej do wyzwań demograficznych.
- Dostosowywanie kształcenia medycznego do potrzeb rynku i wyzwań demograficznych oraz poprawa warunków kształcenia.
- Wdrożenie systemu funkcjonalnych powiązań jednostek organizacyjnych ochrony zdrowia.
- Integracja instytucji publicznych i prywatnych na rzecz poprawy zdrowia mieszkańców regionu.
- Rozwijanie profilaktyki zdrowotnej głównych problemów zdrowotnych i chorób cywilizacyjnych.
- Rozwijanie sieci gabinetów lekarzy rodzinnych oraz środowiskowej opieki pielęgniarstwa.
- Rozwój zintegrowanego systemu wczesnej diagnozy i rehabilitacji oraz wspieranie powszechnego dostępu do rehabilitacji w środowisku lokalnym.
- Rozwój form opieki domowej, usług świadczonych pacjentom w ich domach oraz innowacyjnych rozwiązań w gospodarstwie domowym ułatwiających powrót pacjenta do zdrowia.
- Rozwój zróżnicowanych form opieki długoterminowej.
- Rozwój zintegrowanego systemu ratownictwa medycznego.
- Racjonalizacja rozmieszczenia i wykorzystania zasobów stacjonarnej opieki zdrowotnej.
- Rozwój systemu wczesnej interwencji kardiologicznej i kardiologicznej.
- Usprawnienie wczesnej diagnostyki i zwiększenie efektywności leczenia nowotworów złośliwych.
- Rozwój opieki paliatywnej.
- Usprawnienie opieki psychiatrycznej i psychogeriatrycznej.
- Zwiększenie skuteczności zapobiegania chorobom zakaźnym i zakażeniom.

Cel operacyjny 8.4. Promocja zdrowego stylu życia

Zdrowie, to nie tylko brak choroby, czy pełna sprawność, ale także stan dobrego samopoczucia fizycznego, psychicznego i społecznego. Dlatego zdrowie wymaga nie tylko leczenia, ale także utrwalania odpowiedniego trybu życia, by to zadowolenie osiągnąć.

Zdrowie jest wartością bezpośrednio powiązaną ze wszystkimi rodzajami aktywności człowieka, pozostającą z nimi w ścisłej, wzajemnej relacji. Promocja i kreowanie zdrowego stylu życia, w wymiarach fizycznym, psychicznym i społecznym, jest warunkiem budowy konkurencyjnego, wysokiej jakości regionalnego kapitału ludzkiego, a przez to wzrostu konkurencyjności województwa.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Wzmacnianie zachowań prozdrowotnych, w szczególności w zakresie odżywiania, aktywności fizycznej i psychospołecznej poprzez rozwój edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia.
- Upowszechnianie działań przeciw uzależnieniom, dążących do zmniejszania palenia tytoniu, spożycia alkoholu, używania substancji psychotropowych.
- Tworzenie infrastruktury dla podtrzymania aktywności fizycznej i psychospołecznej, w szczególności seniorów oraz osób niepełnosprawnych

Cel operacyjny 8.5. Wzmacnianie włączenia społecznego

Jednym z warunków budowania kapitału społecznego, a przez to wzmacniania konkurencyjności Wielkopolski, jest aktywizacja i włączanie wszelkich grup społecznych, niezależnie od dochodów, wykształcenia, sprawności, miejsca zamieszkania, czy narodowości.

Wykluczenia społeczne skutkują patologiami społecznymi, ograniczonym dostępem do rynku pracy oraz różnego rodzaju dóbr. Zjawiska te w najbliższych latach będą się nasilać. Dlatego ważne jest podjęcie działań usuwających lub ograniczających ich przyczyny.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Działania na rzecz zapobiegania zjawisku wykluczenia społecznego poprzez szeroko rozumianą integrację społeczną.
- Budowanie nowej jakości form pomocy osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym i wykluczonym.
- Wykorzystywanie modelowych rozwiązań w zakresie aktywnej integracji i gospodarki społecznej.
- Budowa potencjału instytucjonalnego na rzecz zapobiegania i łagodzenia skutków wykluczeń.

- Opracowanie narzędzi i metod pozwalających na rozpoznawanie i diagnozę zjawisk kryzysowych.
- Budowa systemu wczesnej interwencji w przypadku zagrożenia sytuacją kryzysową w rodzinie.
- Rozwój zainteresowań dzieci i młodzieży oraz zapewnienie aktualnej, atrakcyjnej oferty edukacyjnej.
- Wspieranie zaangażowania wszystkich mieszkańców w działania na rzecz społeczności lokalnej, w tym wolontariatu.
- Włączanie zainteresowanych grup społecznych i środowiska lokalnego do procesu decyzyjnego w zakresie kształtowania polityk włączenia i integracji społecznej.
- Wsparcie dla rozwiązań ograniczających bezdomność

Cel operacyjny 8.6. Wzmocnienie systemu usług i pomocy społecznej

Skala problemów społecznych oraz prognozowane zmiany struktury wiekowej ludności wymagają rozwoju nowej sfery usług społecznych. Sfera ta wymaga stworzenia odpowiedniego pakietu ukierunkowanego na różne grupy docelowe, przede wszystkim zagrożone marginalizacją oraz w podeszłym wieku. Obejmuje ona zarówno usługi publiczne, jak i rynkowe. Jej rozwój powinien stać się także źródłem znacznej liczby miejsc pracy.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Rozwój gminnych i powiatowych placówek pomocy społecznej świadczących różnorodne usługi socjalne wynikające z potrzeb społeczności lokalnych.
- Wspieranie zaangażowania wspólnot lokalnych, władz samorządowych i środowiska biznesu w stosowaniu rozwiązań na rzecz gospodarki społecznej.
- Wsparcie jakościowego rozwoju usług socjalnych oraz innowacyjnych modeli pomocy i wsparcia społecznego.
- Zwiększenie aktywności społeczności lokalnych w zakresie aktywnej integracji.
- Wsparcie organizacji pozarządowych zajmujących się pomocą społeczną i aktywną integracją.

Cel operacyjny 8.7. Kształtowanie skłonności mieszkańców do zaspokajania potrzeb wyższego rzędu

Miarą konkurencyjności regionu i jego mieszkańców jest nie tylko status ekonomiczny, ale także możliwości i skłonności do zaspokajania potrzeb wyższego rzędu, takich jak uprawianie sportu, turystyki i rekreacji, udziału w kulturze oraz skłonności do zdrowego życia.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Inwestycje poprawiające stan infrastruktury kultury, sportu i rekreacji, bez barier dla osób niepełnosprawnych i starszych.
- Inwestycje w przedsiębiorstwa świadczące usługi w zakresie kultury sportu i rekreacji.
- Wspieranie wzrostu czynnego lub biernego udziału kultury w życiu mieszkańców.
- Programy aktywizujące mieszkańców dla sportu i rekreacji.
- Aktywizacja i wsparcie pozarządowych podmiotów oraz organizacji turystycznych i kulturalnych.
- Odbudowa i utrzymanie materialnego dorobku kultury i dziedzictwa regionu.

Cel operacyjny 8.8. Budowa kapitału społecznego na rzecz społeczeństwa obywatelskiego

O konkurencyjności mieszkańców regionu decydują nie tylko kwalifikacje, ich aktywność gospodarcza, warunki życia, czy dostęp do usług i infrastruktury. Ważny jest także wyznawany system wartości, który utrwała spójność społeczną. Podstawą spójności społecznej są silne więzi, świadomość wspólnoty interesów, świadomość narodowa i regionalna, tożsamość kulturalna oraz samoorganizacja społeczna. Ważnym potencjałem Wielkopolski, który powinien być rozwinięty i w większym stopniu wykorzystany na rzecz rozwoju regionu jest jej społeczność obywatelska.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Wsparcie inicjatyw na rzecz umacniania życia rodzinnego.
- Wzmocnienie świadomości lokalnej i regionalnej.
- Promocja i wsparcie form samoorganizacji społecznej.
- Wsparcie edukacji obywatelskiej.
- Promocja aktywności na rzecz społeczności lokalnej, w tym dzieci i młodzieży, osób niepełnosprawnych i starszych oraz wzmocnienie wolontariatu.
- Rozwój infrastruktury instytucji trzeciego sektora.
- Wzmacnianie partnerskiej współpracy administracji z mieszkańcami.
- Promocja pełnej i otwartej komunikacji społecznej, w tym dialogu międzypokoleniowego.

Cel operacyjny 8.9. Ochrona zasobów, standardu i jakości życia rodziny

Rozwiązywanie problemów we wszystkich sferach wymaga ochrony standardu i jakości życia rodziny. Jest to punkt wyjścia do rozwiązywania problemów de-

mograficznych, edukacji, rynku pracy i kwestii społecznych. Od sytuacji w rodzinach zależy także kondycja i konkurencyjność gospodarki.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Wzmacnianie systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej.
- Rozbudowa systemu wsparcia dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi oraz rodzin opiekujących się dorosłymi osobami wymagającymi stałej opieki.
- Rozbudowa systemu wsparcia dla rodzin wielodzietnych.
- Wsparcie dla aktywności zawodowej rodziców, w tym samotnie wychowujących dzieci.
- Podniesienie poziomu opieki nad rodzicem i dzieckiem oraz wzmocnienie opieki prenatalnej.
- Wsparcie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Cel operacyjny 8.10. Ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego

Jednym z fundamentów kapitału społecznego jest tożsamość regionalna, otwartość na inne kultury oraz tolerancja. Bez poczucia tożsamości i znajomości własnej kultury nie można budować więzi społecznych. Rozwój społeczny, w tym tożsamość kulturowa, jest ważnym czynnikiem kształtowania konkurencyjności regionu.

Wielkopolska może być regionem, który nie tylko wspiera wewnętrzny rozwój kulturalny, ale również przyciąga jednostki kreatywne, działające w przestrzeni kultury, poprzez stworzenie wizerunku regionu otwartego na mobilność idei oraz odmienne wzorce i wartości kulturowe. Należy zaznaczyć, że osiągnięcie tego w żaden sposób nie stoi w sprzeczności z potrzebą wzmocnienia tożsamości regionalnej.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Promocja kultury regionalnej.
- Poprawa warunków dla utrwalania tożsamości oraz upowszechniania dorobku kultury lokalnej i regionalnej.
- Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego oraz historycznego regionu.
- Rozwój cyfrowego systemu zarządzania dobrami kultury.
- Wsparcie rozwoju kultury jako jednego z kreatywnych sektorów gospodarki regionu i rozwój przedsiębiorczości w tej dziedzinie.
- Wzmocnienie pluralizmu kulturowego jako rozwojowej przeciwwagi dla dziedzictwa kulturowego regionu, odpowiedzialnego za stałe elementy kultury.
- Stymulacja przepływu treści kulturowych (transfer międzykulturowy) oraz wewnętrznej innowacji w sferze kultury, jako niezbędnych czynników rozwoju kultury.

- Zmniejszanie przestrzennych, społecznych i ekonomicznych dysproporcji w dostępie do kultury.

Cel operacyjny 8.11. Poprawa warunków mieszkaniowych

Ograniczony dostęp do mieszkań jest jednym z głównych problemów społecznych Wielkopolski. Jest także przyczyną niskiej mobilności mieszkańców uniemożliwiającą zmianę miejsca zamieszkania w celu podjęcia pracy.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Przygotowywanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe.
- Wsparcie systemu mieszkań socjalnych, w tym pomoc publiczna dla budujących mieszkania socjalne.
- Rewitalizacja dzielnic mieszkaniowych wraz z poprawą ogólnodostępnej infrastruktury usług i wypoczynku.
- Wsparcie systemu tanich mieszkań na wynajem.
- Wsparcie systemu mieszkań treningowych i innych form usamodzielniania i uniezależniania.
- Realizacja polityki mieszkaniowej dla osób starszych i z dysfunkcjami.

Cel strategiczny 9. Wzrost bezpieczeństwa i sprawności zarządzania regionem

Jednym ze źródeł wartości dodanej w realizacji polityki rozwoju województwa jest sprawność województwa. Dlatego podniesienia do rangi celu strategicznego wymagają bezpieczeństwo oraz sprawność zarządzania regionem.

W ostatnich latach poziom regionalny nabiera znaczenia w wielopoziomowych strukturach zarządzania. Region przestał być jedynie pasywnym odbiorcą i dystrybutorem środków finansowych przyznawanych przez poziom centralny, a stał się podmiotem, mającym możliwość praktycznego realizowania politycznej aktywności dotyczącej problematyki rozwoju swojego terytorium.

Zmiany w funkcjonowaniu regionu, jego nowa rola gospodarcza, społeczna i polityczna wymuszają zmiany w sposobach realizacji zadań publicznych, a tym samym zarządzania. Następuje przeformułowanie polityki regionalnej, polegające na przejściu z tradycyjnego, zhierarchizowanego systemu zarządzania (government), do formy horyzontalnie powiązanych sieci zarządzających, opartych na dobrowolnej współpracy podmiotów publicznych, prywatnych oraz zorganizowanego społeczeństwa (governance). Nowy model zarządzania publicznego obejmuje, poza formalnymi strukturami władzy samorządowej i rządowej w regionie, wiele innych organizacji i instytucji należących do sfery publicznej, prywatnej i obywatelskiej. Powiązania w ramach współpracy między tymi podmiotami polityki regionalnej mają charakter sieciowy, czyli poziomy, zdecentralizowany, permanentnie zmieniający się w zależności od realizowanych zadań. Do wzmocnienia funkcjonowania takiego modelu zarządzania regionem w Wielkopolsce powinna przyczynić się realizacja działań przewidywanych w ramach tego celu strategicznego.

Miarami osiągnięcia celu będą przede wszystkim następujące wskaźniki:

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 000 ludności	liczba	GUS
Udział dochodów JST na finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych w dochodach JST ogółem	%	GUS
Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych	%	GUS
Ofiary śmiertelne wypadków drogowych na 100 000 ludności	liczba	GUS

Nazwa wskaźnika	Miara	Źródło
Frekwencja w wyborach parlamentarnych i samorządowych	% uprawnionych	PKW ²¹

Cel ten realizowany będzie przez następujące cele operacyjne:

Cel strategiczny 9. Wzrost bezpieczeństwa i sprawności zarządzania regionem

Cel operacyjny 9.1. Tworzenie warunków dla zarządzania rozwojem regionu

Cel operacyjny 9.2. Budowa wizerunku województwa i jego promocja

Cel operacyjny 9.3. Sprawna, innowacyjna administracja samorządowa

Cel operacyjny 9.4. Budowa partnerstwa dla innowacji

Cel operacyjny 9.5. Budowa regionalnych systemów zabezpieczania i reagowania na zagrożenia

Cel operacyjny 9.6. Rozwój współpracy terytorialnej

Cel operacyjny 9.1. Tworzenie warunków dla zarządzania rozwojem regionu

Obecnie rola samorządu w przedsiębiorczym zarządzaniu regionalnym polega nie tyle na bezpośrednim świadczeniu usług i realizacji zadań publicznych, ile zmierza w kierunku sprawowania opieki oraz koordynowania wykonania tych zadań przez inne podmioty.

Samorząd, jako podmiot sterujący regionem, winien aktywizować aktorów uczestniczących w polityce rozwoju regionu, w tym społeczność regionalną, w celu podnoszenia efektywności wykonywania zadań publicznych oraz ożywiania rozwoju gospodarczego całego terytorium.

Doświadczenia regionów europejskich wskazują, że obecnie ani samorząd, ani sektor niepubliczny nie są w stanie samodzielnie sprostać problemom rozwoju regionu. Jedyną drogą do powodzenia w rozwiązywaniu złożonych problemów rozwoju są publiczno-prywatne partnerstwa i współpraca, uwzględniające szeroko rolę wspólnot lokalnych.

²¹ Państwowa Komisja Wyborcza.

Mechanizm wielopoziomowego zarządzania rozwojem określiła Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego, przypisując samorządom wojewódzkim podstawową rolę w procesie programowania i zarządzania, a także koordynowania działań rozwojowych na poziomie regionalnym.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Stworzenie systemów monitorowania procesów społeczno – gospodarczych w województwie.
- Stworzenie instytucjonalnego zaplecza analitycznego dla zarządzania rozwojem, w tym stworzenie obserwatorium rozwoju regionu (regionalnego obserwatorium terytorialnego) i współpraca z nauką w tym zakresie.
- Przygotowywanie dokumentów programowych: strategicznych i operacyjno-wdrożeniowych.
- Budowa systemu kształcenia kadr dla zarządzania rozwojem regionu.
- Wzmocnienie kadr administracji samorządowej, partnerów społecznych i gospodarczych zajmujących się rozwojem i realizacją projektów.
- Wzmocnienie integralności strategicznego zarządzania rozwojem i planowania przestrzennego.
- Współpraca z innymi regionami w zakresie wymiany doświadczeń i dobrych praktyk.
- Poprawa jakości partnerskiego przywództwa regionalnego, zdolnego do efektywnego zarządzania regionem.
- Rozwijanie partnerstw publiczno-prywatnych i publiczno-społecznych jako elementów zarządzania regionem, wsparcia władzy oraz rozwoju społeczno-gospodarczego.
- Tworzenie instrumentów i systemów zarządzania przestrzenią i informacjami o przestrzeni województwa.
- Promocja udziału organizacji pozarządowych, jako partnera administracji, w zarządzaniu regionem.
- Promowanie bezpieczeństwa publicznego, w tym ochrony przeciwpożarowej.

Cel operacyjny 9.2. Budowa wizerunku województwa i jego promocja

Wielkopolska jest regionem dobrze rozpoznawalnym w kraju, lecz w dużym stopniu kojarzona jest głównie z Poznaniem. Zauważalne jest także utożsamianie Wielkopolski i Poznania z obrazem regionu targowego przez wizerunek Międzynarodowych Targów Poznańskich. W skali kraju wizerunek regionu jest pozytywny, choć istnieje świadomość, że jest to pewien stereotyp, stopniowo odstający od rzeczywistości. Przysłowiowa wielkopolska gospodarność dziś już nie jest tym, czym była dawniej.

Z punktu widzenia pozycji i wizerunku regionu strategicznym wyzwaniem jest, by to występujące jeszcze wyobrażenie Wielkopolski stało się jak najbardziej rzeczywistością. W związku z tym Samorząd Województwa Wielkopolskiego podejmuje wyzwanie związane z wypracowaniem takiego wizerunku regionu, który sta-

nowić będzie jego atut i pozytywnie wyróżni go na tle innych regionów, jako nowoczesne i kreatywne miejsce, w którym warto mieszkać, pracować i inwestować.

Istotnym elementem tego wizerunku, jego organiczną częścią, powinno być także dziedzictwo kulturowe regionu, jego walory historyczne i regionalne oraz cechy tożsamości regionalnej mieszkańców Wielkopolski.

Dla wzrostu konkurencyjności regionu i jego zewnętrznego wizerunku niezbędne są odpowiednie działania promocyjne i marketingowe, prowadzone w wymiarach krajowym, wspólnotowym i globalnym. Działania te powinny łączyć promocję gospodarczą, turystyczną i kulturową oraz międzynarodową współpracę regionalną.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Przygotowanie i realizacja projektów kompleksowej promocji województwa.
- Przygotowanie i realizacja projektów promocji dziedzictwa kulturowego i walorów turystycznych Wielkopolski.
- Wsparcie dla organizacji wydarzeń kulturalnych i sportowych o znaczeniu regionalnym i międzynarodowym.
- Wsparcie dla organizacji lokalnych wydarzeń kulturalnych i sportowych o charakterze cyklicznym.
- Tworzenie, rozwój i promocja regionalnych, zwłaszcza markowych, produktów turystycznych, w tym takich produktów, jak Wielkopolska Piastów obejmującego Szlak Piastowski czy Szlak Cysterski.
- Promocja regionalnych produktów spożywczych.
- Realizacja projektu „Wielkopolska Brand”.
- Rozwój struktur organizacyjnych turystyki i zasobów ludzkich, w tym kształcenie i podnoszenie kwalifikacji kadr turystycznych.
- Promocja odpowiedzialnej społecznie i zrównoważonej działalności kulturalnej i turystycznej.
- Eksponowanie tożsamości regionalnej.
- Wsparcie organizacji pozarządowych działających na rzecz promocji województwa.
- Modernizacja oraz lepsze wykorzystanie linii wąskotorowych regionu dla potrzeb turystyki.
- Umacnianie międzynarodowej współpracy regionalnej województwa.
- Działalność Biura Informacyjnego Województwa Wielkopolskiego w Brukseli.

Cel operacyjny 9.3. Sprawną, innowacyjną administracją samorządową

Zgodnie z przyjętymi założeniami polityki innowacyjnej samorządy mogą pełnić rolę aktywnych liderów zarówno inicjujących nowe rozwiązania proinnowacyjne, jak i wzmacniających kulturę innowacyjności. Dysponują one instrumentami oddziaływania pośredniego na poziom innowacyjności i konkurencyjności regionu: od zarządzania infrastrukturą techniczną i innowacyjną, przez regulacje prawa lokalnego, po promowanie lokalnej gospodarki.

Jednocześnie władze mogą propagować nowe innowacyjne postawy i podejścia – preferować usługi publiczne o charakterze innowacyjnym w działalności edukacyjnej, w zakresie zagospodarowania przestrzennego, infrastruktury technicznej i innowacyjnej oraz usprawniać procesy wewnętrzne jako innowacyjny urząd.

Jeżeli działania samorządów lokalnych w zakresie wspierania innowacyjności mają być skuteczne, potrzebna jest analiza własnych kompetencji i możliwości działania, a następnie podjęcie wysiłków w celu tworzenia własnej długoterminowej polityki innowacyjnej lub współpracy w tej dziedzinie z innymi podmiotami. Podniesienie poziomu innowacyjności w jednostkach samorządu terytorialnego powinno opierać się na dialogu z przedsiębiorstwami oraz innymi aktorami lokalnego systemu innowacji obecnymi na ich terenie i udzielaniu wsparcia w zakresie wzmacniania innowacyjności branż szczególnie istotnych dla gospodarki lokalnej, w tym innowacji w sektorach tradycyjnych.

Jednocześnie istotne jest polepszanie sprawności administracyjnej oraz poprawa jakości i efektywności prowadzonych postępowań administracyjnych. Szczególnie istotna jest rola samorządowej administracji regionalnej w zarządzaniu i wdrażaniu programów rozwojowych z udziałem środków wspólnotowych. Skuteczność wykorzystania tych środków dla rozwoju regionu zależy w dużej mierze od doświadczenia i wysokiego stopnia profesjonalizmu kadry urzędników samorządowych zarówno poziomu regionalnego, jak i lokalnego.

Cel ten realizowany będzie m.in. przez programy zapisane w Regionalnej Strategii Innowacji dla Wielkopolski na lata 2010 – 2020, które obejmują następujące kierunki działań:

- Program „Proinnowacyjny samorząd lokalny” – polegający na zwiększaniu aktywności samorządów lokalnych w zakresie tworzenia kultury innowacyjności na obszarze swojego działania przez usprawnienie urzędu (doskonalenie procesów zarządzania w sektorze publicznym tak, aby podejmowane działania przyczyniały się do długoterminowego rozwoju i konkurencyjności gmin, powiatów i subregionów) oraz przez tworzenie klimatu dla przedsiębiorczości i innowacyjności, w tym budowa zaufania i podstaw dialogu z lokalnymi przedsiębiorstwami, promocję postaw przedsiębiorczych, innowacyjnych i kreatywnych na obszarze oddziaływania samorządu lokalnego, w tym w ramach działań edukacyjnych, a także otwarcie na współpracę z odbiorcami swoich usług oraz partnerami zewnętrznymi.
- Program „Innowacyjny urząd” – polegający na systemowym podejściu do polityki innowacyjnej i koordynacji polityki proinnowacyjnej prowadzonej przez Urząd Marszałkowski i instytucje mu podległe przez poprawę jakości działań proinnowacyjnych prowadzonych bezpośrednio przez Urząd Marszałkowski oraz jednostki organizacyjne i instytucje mu podległe za pomocą ich koordynacji oraz stworzenie warunków do harmonizacji działań proinnowacyjnych prowadzonych przez podmioty wielkopolskiego systemu innowacji.

a także przez:

- Rozwijanie e-administracji.
- Wzmacnianie kompetencji i profesjonalizmu pracowników administracji samorządowej.

- Wielowymiarową współpracę samorządu województwa z samorządami lokalnymi.

Cel operacyjny 9.4. Budowa partnerstwa dla innowacji

Dotychczasowe działania w zakresie wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji dla Wielkopolski były utrudnione przez brak możliwości realnego wpływu Samorządu Województwa na zachowania podmiotów wielkopolskiego systemu innowacji w zakresie wdrażania strategii.

Przyjęte mechanizmy współpracy opierają się na założeniu, że innowacyjność Wielkopolski będzie rosła dzięki skoordynowanym i systemowym działaniom aktorów regionalnego systemu innowacji i stworzeniu jasnych zasad współpracy oraz finansowania. Wielkopolska polityka innowacyjna powinna być współtworzona przez różnych aktorów zdecydowanych dzielić się odpowiedzialnością za rozwój regionu.

Działania podejmowane w ramach partnerstwa powinny być harmonizowane przez instytucję wdrażającą politykę innowacyjną powołaną przez Samorząd Województwa. Podejmowane działania powinny być regularnie monitorowane i ewaluowane przez regionalne obserwatorium innowacji prowadzące również analizy typu foresight pozwalające na dostosowanie prowadzonej polityki do zmieniających się trendów.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Dostarczanie szybkiej, precyzyjnej i łatwo dostępnej informacji dotyczącej działań proinnowacyjnych i innowacyjnych w regionie.
- Zwiększenie skuteczności działań podmiotów systemu innowacji w zakresie realizacji celów wielkopolskiej polityki innowacyjnej przez ich harmonizację.
- Prowadzenie polityki innowacyjnej opartej na faktach.
- Promocja kultury innowacyjności w regionie.
- Stworzenie klimatu dla wdrażania RSI (promocja, informacja, sieć kontaktów).
- Upowszechnianie partnerstwa na rzecz innowacji.

Cel operacyjny 9.5. Budowa regionalnych systemów zabezpieczania i reagowania na zagrożenia

Na jakość życia mieszkańców regionu znaczący wpływ ma poczucie bezpieczeństwa i przeświadczenie o skuteczności funkcjonowania systemu ratowniczego w województwie. Istniejące zagrożenia cywilizacyjne wymagają rozbudowy systemów bezpieczeństwa i zarządzania tymi systemami. W sytuacji zróżnicowanej instytucjonalnie odpowiedzialności za bezpieczeństwo, ogromne znaczenie ma rozwój współpracy między wszystkimi jednostkami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo w regionie.

Ważnymi elementami w regionalnym systemie bezpieczeństwa są nie tylko administracja rządowa i samorządowa, ale także podmioty trzeciego sektora, w szczególności Ochotnicza Straż Pożarna oraz Polski Czerwony Krzyż, działające także w sferze edukacyjnej.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Budowa systemów bezpieczeństwa i zarządzania nimi.
- Poprawa standardów, rozwój i integracja systemów ochrony przed zagrożeniami i bezpieczeństwa.
- Bezpośrednie wsparcie dla podmiotów, których zadania związane są z bezpieczeństwem publicznym i ratownictwem.
- Wzmacnianie zdolności struktur samorządowych do realizacji zadań z zakresu bezpieczeństwa publicznego i wymagań obronności państwa.
- Wzmacnianie współpracy między jednostkami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo w regionie.
- Działania profilaktyczne i informacyjne w zakresie ratownictwa, bezpieczeństwa i porządku publicznego.
- Uwzględnianie w dokumentach dotyczących rozwoju regionalnego, planowania i zagospodarowania przestrzennego, ochrony środowiska oraz kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, potrzeb i wymagań obronności i bezpieczeństwa.
- Budowa, rozwój i integracja systemów ratowniczych.
- Wsparcie Ochotniczych Straży Pożarnych jako podmiotów działających zarówno w sferze bezpieczeństwa, jak i edukacji na rzecz bezpieczeństwa.
- Poprawa bezpieczeństwa na obszarach wodnych, w tym wsparcie Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego.
- Szkolenia i ćwiczenia dla zachowania oraz podnoszenia umiejętności i sprawności służb ratowniczych.

Cel operacyjny 9.6. Rozwój współpracy terytorialnej

Jednym z ważnych obszarów poprawy funkcjonowania regionu jest współpraca terytorialna zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Globalizacja i rozwój integracji europejskiej wymagają z jednej strony integracji podmiotów działających na rzecz rozwoju, jak i ich uczestnictwo w sieciach ponadregionalnych oraz ponadkrajowych.

Strategia powinna określać zasady tej współpracy zakładając, iż taka współpraca jest pożądana w każdej dziedzinie, przy realizacji każdego celu, konkretnych dziedzin, działań, czy projektów.

Cel ten realizowany powinien być przede wszystkim przez następujące kierunki działań:

- Promocja i tworzenie powiązań wewnętrznych podmiotów, instytucji działających na rzecz rozwoju województwa.

- Udział w zewnętrznych, krajowych i międzynarodowych organizacjach, stowarzyszeniach, czy sieciach, na rzecz wymiany doświadczeń i dobrych praktyk.
- Wspólny lobbying różnych podmiotów na rzecz interesów Wielkopolski.
- Reprezentowanie regionu w podmiotach krajowych i międzynarodowych.
- Rozwój współpracy i partnerstw samorządów z samorządami innych krajów.
- Promocja wspólnych inicjatyw i projektów.
- Wielowymiarowa współpraca Samorządu Województwa z podmiotami rozwoju w regionie.
- Współpraca z sąsiednimi regionami, w tym koordynacja działań w obszarach przygranicznych.

3. TERYTORIALNY WYMIAR CELÓW STRATEGII

Potrzeba przestrzennego adresowania celów strategii jest jedną z głównych przesłanek aktualizacji tego dokumentu. Wynika to zarówno z obowiązku prawnego, jak i z nowych standardów planowania, zarówno na poziomie krajowym, jak i wspólnotowym.

Wymiar terytorialny uzyskał odpowiednią rangę przez wpisanie go do Traktatu Lizbońskiego, co w odpowiedni sposób uwzględnione będzie w kolejnej perspektywie finansowej Unii Europejskiej po 2013 roku. Ponadto, na poziomie krajowym, w związku z budową nowego modelu zarządzania rozwojem, powstają dokumenty strategiczne, w których poszczególne cele także przypisywane są do określonych typów terytoriów.

Efektywne korzystanie ze środków wspólnotowych, a także krajowych, wymaga powiązania części celów strategii rozwoju województwa z określonymi typami obszarów. W konsekwencji poszczególne cele operacyjne:

- dotyczą całego województwa,
- lub dotyczą całego województwa ze wskazaniem preferencji na określonych typach obszarów,
- lub adresowane są wyłącznie do określonych typów obszarów.

Zaktualizowana strategia rozwoju województwa identyfikuje różnego rodzaju obszary interwencji i adresuje do nich część celów operacyjnych z zastrzeżeniem, że docelowo ich zasięg oraz kryteria wyznaczania określone będą w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego*. Dla potrzeb terytorializacji celów strategii nie tworzono nowej, własnej klasyfikacji typów obszarów, wykorzystano klasyfikacje obszarów funkcjonalnych KPZK oraz Obszarów Strategicznej Interwencji KSRR.

Szczegółowe powiązanie celów strategii z typami poszczególnych obszarów interwencji przedstawia poniższa tabela²²:

²² Objaśnienia skrótów użytych w główce tabeli:

KSRR – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego

KPZK – Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju

PZPW – Plan zagospodarowania przestrzennego województwa

WIELKOPOLSKA 2020 – CELE STRATEGII

Cel strategiczny / Cel operacyjny	Obszar realizacji celu operacyjnego	Odpowiednie obszary wyróżnione w dokumentach krajowych		Źródło ustaleń / delimitacji obszaru interwencji
		KSRR - Obszary Strategicznej Interwencji	KPZK - obszary funkcjonalne	
Cel strategiczny 1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej regionu				
1.1. Zwiększenie spójności sieci drogowej	Szczególne preferencje na obszarach o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego	Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich	Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich	PZPW
Cel strategiczny 2. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami				
2.1. Wsparcie ochrony przyrody	Szczególne preferencje na obszarach cennych przyrodniczo		Obszary cenne przyrodniczo	PZPW
2.2. Ochrona krajobrazu	Szczególne preferencje na obszarach cennych krajobrazowo		Obszary ochrony krajobrazów kulturowych	PZPW
2.8. Ochrona zasobów wodnych i wzrost bezpieczeństwa powodziowego	Preferencje na obszarach deficytu wody oraz na obszarach szczególnego zagrożenia powodziowego		Narażone na niebezpieczeństwo powodzi w skali dorzeczy Ochrony i kształtowania zasobów wodnych	PZPW
2.9. Poprawa przyrodniczych warunków dla rolnictwa	Preferencje dla obszarów wiejskich o wysokiej kulturze rolnej		Ochrony gleb dla celów produkcji rolnej	PZPW
Cel strategiczny 4. Zwiększanie konkurencyjności metropolii poznańskiej i innych ośrodków wzrostu w województwie				

WIELKOPOLSKA 2020 – CELE STRATEGII

Cel strategiczny / Cel operacyjny	Obszar realizacji celu operacyjnego	Odpowiednie obszary wyróżnione w dokumentach krajowych		Źródło ustaleń / delimitacji obszaru interwencji
		KSRR - Obszary Strategicznej Interwencji	KPZK - obszary funkcjonalne	
4.1. Rozwój metropolii poznańskiej	Poznański Obszar Metropolitalny	Ośrodki wojewódzkie oraz ich obszary funkcjonalne (obszary rozprzestrzeniania procesów rozwojowych)	Ośrodki wojewódzkie, w tym metropolitalne (obszary metropolitalne)	PZPW
4.2. Wzmocnienie biegunów wzrostu w subregionach	Ośrodek regionalny Ośrodki subregionalne	Ośrodki subregionalne oraz miasta średniej wielkości	Ośrodki regionalne Ośrodki subregionalne	KPZK / PZPW
Cel strategiczny 5. Zwiększenie spójności województwa				
5.1. Wsparcie ośrodków lokalnych	Ośrodki lokalne		Ośrodki lokalne	KPZK / PZPW
5.2. Rozwój obszarów wiejskich	Preferencje dla obszarów wiejskich wymagających wsparcia procesów rozwojowych	Obszary wiejskie	Wiejskie: - uczestniczące w procesach rozwojowych - wymagające wsparcia procesów rozwojowych	PZPW
5.3. Aktywizacja obszarów o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych	Obszary o najniższym poziomie rozwoju	Obszary o najniższym poziomie rozwoju	O najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych	PZPW
5.4. Wsparcie terenów wymagających restrukturyzacji, odnowy i rewitalizacji	Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji	Obszary wymagające restrukturyzacji i rewitalizacji	Miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze	PZPW / Plany rewitalizacji i restrukturyzacji

WIELKOPOLSKA 2020 – CELE STRATEGII

Cel strategiczny / Cel operacyjny	Obszar realizacji celu operacyjnego	Odpowiednie obszary wyróżnione w dokumentach krajowych		Źródło ustaleń / delimitacji obszaru interwencji
		KSRR - Obszary Strategicznej Interwencji	KPZK - obszary funkcjonalne	
5.5. Zwiększenie dostępności do podstawowych usług publicznych	Preferencje dla obszarów o najniższej dostępności do usług	Obszary o najniższej dostępności do usług warunkujących możliwości rozwojowe	O najniższej dostępności do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe	PZPW
5.6. Wsparcie terenów o wyjątkowych walorach środowiska kulturowego	Preferencje dla obszarów o wyjątkowych walorach kulturowych		O wybitnych walorach kulturowych Ochrony krajobrazów kulturowych	PZPW
Cel strategiczny 6. Wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu				
6.10. Poprawa warunków dla rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolnego	Preferencje dla obszarów wiejskich	Obszary wiejskie	Wiejskie obszary funkcjonalne	PZPW

Cele nie wymienione w tabeli mają charakter horyzontalny, co oznacza, iż na etapie strategii nie określa się dla nich preferencji terytorialnych.

Do czasu aktualizacji Planu zagospodarowania przestrzennego województwa kryteria wyznaczania oraz granice poszczególnych obszarów wsparcia lub preferencji dla poszczególnych celów operacyjnych strategii określą odpowiednie dokumenty wdrożeniowe.

4. POTENCJALNE SPECJALIZACJE WIELKOPOLSKI NA TLE STRUKTURY CELÓW STRATEGII

Zależność między wstępnymi propozycjami obszarów inteligentnych specjalizacji dla Wielkopolski a poszczególnymi celami strategii jest wielowymiarowa. Poniższa tabela ilustruje orientacyjnie, jakie cele poszczególnym obszarom odpowiadają. Cele bezpośrednio realizujące poszczególne inteligentne specjalizacje zaznaczono kolorem szarym. Pozostałe wpływają pośrednio kształtując ogólne warunki. O randze poszczególnych specjalizacji nie decyduje liczba celów, które im służą.

Cele strategiczne/operacyjne	Potencjalne specjalizacje województwa wielkopolskiego			
	Środowisko	Sektor żywnościowy	Sektory kreatywne	Technologie
Cel strategiczny 1. Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej regionu				
Cel operacyjny 1.2. Wzrost różnorodności oraz upowszechnianie efektywnych form transportu				
Cel operacyjny 1.3. Rozbudowa infrastruktury na rzecz społeczeństwa informacyjnego				
Cel strategiczny 2. Poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami				
Cel operacyjny 2.4. Wykorzystanie, racjonalizacja gospodarki zasobami kopalin oraz ograniczanie skutków ich eksploatacji				
Cel operacyjny 2.5. Ograniczanie emisji substancji do atmosfery				
Cel operacyjny 2.6. Uporządkowanie gospodarki odpadami				
Cel operacyjny 2.7. Poprawa gospodarki wodno – ściekowej				
Cel operacyjny 2.8. Ochrona zasobów wodnych i wzrost bezpieczeństwa powodziowego				
Cel operacyjny 2.9. Poprawa przyrodniczych warunków dla rolnictwa				
Cel operacyjny 2.10. Promocja postaw ekologicznych				
Cel operacyjny 2.11. Zintegrowany system zarządzania środowiskiem przyrodniczym				

Cele strategiczne/operacyjne	Potencjalne specjalizacje województwa wielkopolskiego			
	Środowisko	Sektor żywnościowy	Sektory kreatywne	Technologie
Cel operacyjny 2.12. Poprawa stanu akustycznego województwa				
Cel strategiczny 3. Lepsze zarządzanie energią				
Cel operacyjny 3.1. Optymalizacja gospodarowania energią				
Cel operacyjny 3.2. Rozwój produkcji i wykorzystanie alternatywnych źródeł energii				
Cel operacyjny 3.3. Poprawa bezpieczeństwa energetycznego regionu				
Cel strategiczny 6. Wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu				
Cel operacyjny 6.1. Zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw				
Cel operacyjny 6.2. Wzmocnienie roli nauki i badań dla innowacji i rozwoju gospodarczego				
Cel operacyjny 6.3. Rozwój sieci i kooperacji w gospodarce regionu				
Cel operacyjny 6.4. Rozbudowa instytucji otoczenia biznesu				
Cel operacyjny 6.5. Tworzenie warunków rozwoju inteligentnych specjalizacji, w tym wspieranie sektorów kreatywnych				
Cel operacyjny 6.7. Doskonalenie kadr gospodarki				
Cel operacyjny 6.9. Tworzenie warunków dla ekspansji gospodarki województwa na rynki zewnętrzne				
Cel operacyjny 6.10. Poprawa warunków dla rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolnego				
Cel strategiczny 7. Wzrost kompetencji mieszkańców i zatrudnienia				
Cel operacyjny 7.1. Poprawa warunków, jakości i dostępności edukacji				
Cel operacyjny 7.2. Wsparcie szkolnictwa wyższego				

WIELKOPOLSKA 2020 – CELE STRATEGII

Cele strategiczne/operacyjne	Potencjalne specjalizacje województwa wielkopolskiego			
	Środowisko	Sektor żywnościowy	Sektory kreatywne	Technologie
Cel operacyjny 7.4. Rozwój oraz promocja postaw kreatywnych i innowacyjnych				
Cel operacyjny 7.5. Wzmocnienie szkolnictwa zawodowego i technicznego oraz poprawa organizacji rynku pracy				
Cel operacyjny 7.6. Rozwój kształcenia ustawicznego				
Cel strategiczny 8. Zwiększenie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa				
Cel operacyjny 8.7. Kształtowanie skłonności mieszkańców do zaspokajania potrzeb wyższego rzędu				
Cel operacyjny 8.10. Ochrona i utrwalanie dziedzictwa kulturowego				

5. HORYZONTALNE ZASADY REALIZACJI CELÓW

Poszczególne cele tematyczne, strategiczne i operacyjne tworzą spójny i komplementarny system. Oznacza to, iż efekty w jednych dziedzinach generują, bądź wzmacniają efekty w innych. Część kwestii wyłamuje się jednak ze struktury hierarchicznej, bowiem ich osiągnięcie jest możliwe we wszystkich dziedzinach. Należą do nich:

- ład przestrzenny,
- zrównoważony rozwój,
- społeczeństwo informacyjne,
- innowacje,
- równe szanse i włączenie społeczne,
- współpraca i sieciowanie,
- edukacja,
- aktywność obywatelska,
- srebrny rozwój.

Jedne z nich mają swe odpowiedniki w postaci określonych celów strategicznych, bądź operacyjnych, jak na przykład zrównoważony rozwój, edukacja, czy społeczeństwo informacyjne, a inne – współpraca, czy ład przestrzenny - nie, bowiem są tylko sposobem realizacji innych celów.

Wspólną cechą wymienionych wyżej kategorii jest to, iż powinny być immanentną cechą sposobu realizacji wszystkich celów, niezależnie od tego, jakiej dziedziny dotyczą. Na przykład, zrównoważony rozwój, choć jest przedmiotem interwencji w ramach 3. celu strategicznego, powinien być także uwzględniany, jako „drugorzędny” cel w ramach wszystkich celów strategii. W takiej samej pozycji względem celów strategii znajdują się także innowacje.

W strategii rozwoju województwa przyjętej w 2005 roku kategorie te określano mianem celów horyzontalnych. Ponieważ określenie to w bieżącej aktualizacji strategii zastosowano w odniesieniu do celów operacyjnych, które dotyczą całego województwa, a nie są skierowane do wybranych obszarów, wymienione wyżej kategorie określono jako zasady realizacji celów, jakie powinny obowiązywać w ramach realizacji wszystkich celów, działań, czy ostatecznie projektów. Powinny być ich dodatkowymi cechami, bowiem ich przestrzeganie dodatkowo wzmacnia realizację celów strategii.

5.1. Ład przestrzenny

Przestrzeń województwa jest jednym z podstawowych czynników kształtujących jego konkurencyjność, ważnym potencjałem rozwojowym. Żaden cel, działanie, czy projekt, nie mogą naruszać porządku przestrzennego. Porządkowi przestrzennemu służyć powinno:

- osiągnięcie poziomu wyposażenia w infrastrukturę zgodnego ze standardami XXI wieku, konkurencyjnego i porównywalnego z wyposażeniem innych regionów, oraz tworzącego spójny, zintegrowany system,
- osiągnięcie właściwych form wykorzystania poszczególnych obszarów, zgodnie z ich naturalnymi predyspozycjami lub przy minimalizacji konfliktów z nimi,

- osiągnięcie spójności przestrzennej przez eliminowanie enklaw, bądź przez ograniczanie peryferyjnego charakteru poszczególnych części województwa,
- zachowanie spójności systemu ekologicznego przy utrzymaniu, bądź poprawie jego stanu,
- ograniczanie konfliktów między poszczególnymi formami wykorzystania różnych obszarów,
- właściwe kształtowanie sieci osadniczej przy utrwalaniu jej wielostopniowej, hierarchicznej struktury, wielofunkcyjności oraz ograniczaniu antropresji na pozostałe obszary,
- eliminowanie konfliktów przestrzennych z elementami zagospodarowania przestrzennego sąsiednich województw,
- dbałość o realizację zabudowy o wysokich walorach architektonicznych i zrealizowanej z materiałów wysokiej jakości,
- projektowanie zespołów urbanistycznych z zasadami sztuki urbanistycznej oraz w nawiązaniu do kontekstu przestrzennego terenów już zainwestowanych,
- przeciwdziałania niekontrolowanemu rozpraszaniu zabudowy na tereny dotąd niezurbanizowane.

5.2. Zrównoważony rozwój

Zasadą podstawową powinno być, by rozwój społeczno-gospodarczy województwa, który jest efektem integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, następował z zachowaniem równowagi oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli, zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń.

Strategia realizowana będzie z poszanowaniem następujących zasad:

- zachowanie możliwości odtwarzania się zasobów odnawialnych,
- efektywne użytkowanie zasobów nieodnawialnych i dążenie do ich zastępowania substytutami,
- stopniowe eliminowanie z procesów gospodarczych oraz z innych zastosowań substancji niebezpiecznych i toksycznych,
- ograniczanie uciążliwości dla środowiska i nie przekraczanie granic wyznaczonych jego odpornością,
- stała ochrona i odtwarzanie, jeżeli istnieje taka możliwość, różnorodności biologicznej na czterech poziomach: krajobrazowym, ekosystemowym, gatunkowym i genowym,
- tworzenie podmiotom gospodarczym warunków do uczciwej konkurencji w dostępie do ograniczonych zasobów i możliwości odprowadzania zanieczyszczeń,
- uspołecznienie podejmowania decyzji dotyczących zwłaszcza środowiska lokalnego,
- dążenie do zapewnienia poczucia bezpieczeństwa ekologicznego jednostkom ludzkim, rozumianego jako tworzenie warunków sprzyjających zdrowiu fizycznemu, psychicznemu i społecznemu (tworzenie i kultywowanie więzi lokalnych),

- promowanie inwestycji, które charakteryzują się wysoką energooszczędnością zarówno w przypadku rozwiązań technologicznych, jak i obiektów budowlanych,
- eliminowanie źródeł zanieczyszczeń środowiska.

Zasady te dotyczą nie tylko celów adresowanych bezpośrednio do środowiska przyrodniczego.

5.3. Społeczeństwo informacyjne

Jednym z warunków konkurencyjności jest budowa społeczeństwa informacyjnego we wszystkich sferach jego aktywności – w administracji, gospodarce, usługach oraz w życiu codziennym. Będzie to realizowane przez:

- przeciwdziałanie występowaniu zjawiska wykluczenia cyfrowego,
- zapewnienie zatrudnienia dobrze wykształconej młodzieży przez transformację wielkopolskiej gospodarki do gospodarki elektronicznej opartej na wiedzy,
- budowę infrastruktury oraz upowszechnianie technik informatycznych we wszystkich sferach rzeczywistości społeczno-gospodarczej województwa.

5.4. Innowacje

Niezależnie od realizacji celów poświęconych bezpośrednio innowacjom, ważne jest w ramach realizacji pozostałych stosowanie kilku ważnych zasad:

- integracja środowisk społeczno-gospodarczych na rzecz innowacji,
- zwiększenie zdolności przedsiębiorstw do wprowadzania innowacji,
- wykorzystanie potencjału badawczego Wielkopolski dla wzrostu konkurencyjności gospodarki,
- budowa nowoczesnej infrastruktury innowacyjnej,
- promocja innowacji w społeczeństwie.

Innowacyjne powinny być wszystkie sfery społeczno-gospodarcze oraz działania na rzecz ich rozwoju.

5.5. Równe szanse i włączenie społeczne

Respektowanie tych zasad będzie jednym z kryteriów oceny realizacji wszystkich celów strategii. Realizacja poszczególnych celów strategii musi respektować podstawowe zasady włączenia społecznego we wszystkich dziedzinach. Ma także niwelować bariery i tworzyć równy dostęp do podstawowych dóbr i aktywności mieszkańców. Efekty realizacji wszystkich celów strategii powinny być dostępne dla wszystkich.

5.6. Współpraca i sieciowanie

Istotnym czynnikiem kształtującym efektywność realizacji strategii są projekty, które tworzą spójne systemy. Dotyczy to wszystkich celów, zarówno odnoszących się do infrastruktury, jak i wszelkich innych sfer działalności – gospodarczej, naukowej, edukacyjnej, czy społecznej. Działanie w strukturach sieciowych powinno być standardem we wszystkich dziedzinach, jako źródło dodatkowego, synergicznego efektu.

Ważnym aspektem jest partnerstwo społeczne i współuczestnictwo – zaangażowanie wszystkich uczestników życia społeczno – gospodarczego w regionie. Budowa tego partnerstwa powinna mieć nie tylko wymiar wewnętrzny, ale także zewnętrzny, zarówno krajowy, międzyregionalny, jak i międzynarodowy. Istotna z punktu widzenia wzmocnienia konkurencyjności regionu i jego zewnętrznego wizerunku jest budowa silnych powiązań współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej oraz udział w ważnych wydarzeniach o takim zasięgu oddziaływania, oraz w międzynarodowych zrzeszeniach i organizacjach.

5.7. Aktywność obywatelska

Aktywność obywatelska jest przedmiotem interwencji określonych celów i kierunków działań strategii. Dla efektywności realizacji zapisów tego dokumentu ważne jest jednak to, by aktywność obywatelska towarzyszyła realizacji wszystkich celów strategii.

5.8. „Srebrny rozwój”

Starzenie się społeczeństwa, to problem demograficzny mający implikacje praktycznie dla wszystkich sfer rzeczywistości społeczno-gospodarczej województwa. Prognozowany wzrost odsetka mieszkańców w wieku poprodukcyjnym jest przedmiotem interwencji celów poświęconych sferze społecznej i gospodarczej. Aspekt ten powinien być jednak uwzględniany przy realizacji wszystkich celów strategii jako zasada horyzontalna.

6. MOŻLIWOŚCI WARIANTOWEJ REALIZACJI STRATEGII

Każdy dokument strategiczny wymaga rozważań wariantowych. Niezbędna jest odpowiedź na pytanie, w jakim kierunku zmieniać się będą uwarunkowania zewnętrzne i rzeczywistość regionalna, czy w związku z tym definiować w strategii różne ścieżki dojścia do założonych celów i jakie mają one być.

Diagnoza stanu wykazała, że zarówno stan potencjałów i procesy wewnętrzne, jak i uwarunkowania zewnętrzne są bardzo dynamiczne. Sytuację dodatkowo komplikuje fakt, iż bardzo niepewne są przede wszystkim uwarunkowania geopolityczne i makroekonomiczne oraz otoczenie prawne.

Próbie zmierzenia się z tymi uwarunkowaniami w kontekście przyszłości regionu podjęto w projekcie „*Foresight Wielkopolska*”, realizowanym w ramach projektu systemowego „*Budowa Wielkopolskiego Systemu Innowacji*” Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Celem tego przedsięwzięcia było wyznaczenie scenariuszy rozwoju Wielkopolski do 2030 roku przez dyskusję społeczną wokół takich obszarów badawczych, jak kapitał społeczny, tożsamość regionalna, postawy wobec „nowych” i „nowego”, przywództwo regionalne i konkurencyjna współpraca.

W konstrukcji modeli przyjęto, iż możliwe są tylko następujące scenariusze:

Scenariusz I - dynamicznego rozwoju: scenariusz najbardziej **optymistyczny**, w którym prawie wszystkie czynniki, z nielicznymi wyjątkami, mają wartości najwyższe.

W modelu tym uwarunkowania zewnętrzne są najkorzystniejsze z możliwych. Umiarkowane jest tempo wzrostu kraju, a system prawny nieco bardziej przyjazny.

Jakość przywództwa sprzyja rozwojowi kapitału społecznego, co pozwala dobrze wykorzystać szanse.

Przemiany kulturowe ukierunkowane są na wzrost otwartości i współpracę. Kompleksowe działania władz obejmują edukację, rozbudowę infrastruktury, wsparcie dla konkretnych branż i konkurencyjnej współpracy. Współpraca ta jest źródłem sukcesu: innowacyjności i powstania kilku marek znanych na całym świecie. Beneficjentami są nie tylko wybrane kategorie społeczne, lecz wszyscy mieszkańcy.

Scenariusz II - rozwoju wyspowego: scenariusz **realistyczny**, umiarkowanie progresywny, z kontrastami (niezrównoważony), rozwój głównie Poznania zbliskim otoczeniem (aglomeracji poznańskiej).

W którym uwarunkowania zewnętrzne są zróżnicowane: umiarkowane tempo wzrostu kraju, system prawny nadal nieprzyjazny. Jakość przywództwa jest niska. Dominuje podejście liberalne. Wsparcie i harmonizacja rozwoju niedostateczne, nieskuteczne. Społeczeństwo Regionu znacząco rozwarstwia się. Rozwój gospodarczy dynamizuje się głównie w Poznaniu i w nielicznych innych miastach, które aktywizują swoje otoczenie. Młodzi, wykształceni ludzie odpływają ze znacznej części Regionu, co obniża tam zdolności rozwojowe. Bardziej niż społeczeństwo obywatelskie, aktywne są grupy interesów, które potrafią przeforsować rozwiązania korzystne dla nich. Poziom innowacyjności jest umiarkowany. Powstają marki konkurencyjne na rynkach Europy Centralnej i Wschodniej, ale brak marek znanych na całym świecie.

Scenariusz III - trudnego rozwoju: w warunkach zagrożenia stagnacją następuje mobilizacja. Przyczynia się ona do powolnego, ale stabilnego i zrównoważonego rozwoju. Scenariusz ten można określić jako **"biednie, ale szczęśliwie"**. Zakłada on, że rozwój będzie niewielki, ale dzięki odpowiedzialnemu przywództwu bardziej zrównoważony, oparty na odmiennej niż obecnie hierarchii wartości, czyli bardziej „być” niż „mieć”.

Gdzie uwarunkowania zewnętrzne są niekorzystne, tempo wzrostu kraju niskie, system prawny nadal nieprzyjazny. Zagrożenie stagnacją mobilizuje do działań w sferze społecznej, co pozwala przetrwać trudne warunki. Jakość przywództwa w regionie jest wysoka, choć bardziej w sferze społecznej i politycznej, niż gospodarczej. Udaje się włączyć w działania wiele instytucji publicznych i organizacji samorządowych. Dzięki temu oraz dzięki powszechnej debacie rośnie kapitał społeczny. W obliczu trudności wzmacniają się więzi. Dominuje kultura oparta na tradycji, a w postawach niechęć wobec przybyszów.

Choć z teoretycznego punktu widzenia możliwe jest spełnienie się każdego z tych trzech scenariuszy, to z punktu widzenia Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku znaczenie może mieć tylko **Scenariusz I dynamicznego rozwoju**. Tylko taki scenariusz należy zakładać niezależnie od tego, jaka może się okazać przyszłość. Niezależnie od tego, jakie jest prawdopodobieństwo jego spełnienia.

Działania na rzecz realizacji Scenariusza dynamicznego rozwoju (Scenariusz I) to zarazem scenariusz przeciwdziałania rozwojowi wyspowemu (Scenariusz II) i rozwojowi trudnemu (Scenariusz III).

Scenariusz dynamicznego rozwoju do 2030 (Scenariusz I) opracowany w ramach projektu „Foresight dla Wielkopolski” zakłada, iż:

- Rozwój gospodarczy Wielkopolski jest w perspektywie 2030 r. procesem, którego beneficjentami nie są wybrane kategorie społeczne, lecz wszyscy mieszkańcy Regionu.
- Rosnące zaangażowanie społeczności lokalnych w sprawy Regionu oraz partnerstwa (publiczno-prywatne i publiczno-społeczne) wykorzystywane w praktycznym zarządzaniu powodują, że w Wielkopolsce rośnie jakość przywództwa.
- Wraz z powszechną debatą na temat przyszłości Regionu rozwijany jest kapitał społeczny. Kapitał ten rośnie wolno, ale systematycznie i blisko 2030 roku w całej Wielkopolsce osiąga wartość wysoką, w tym wysoki poziom zaufania społecznego. Wysoki poziom osiągają też aktywność i edukacja obywatelska.
- Więzi społeczne w ramach całości społeczności stają się silne, natomiast słabną w ramach grup interesów. Znaczący napływ „nowych” i umiędzynarodowienie działalności przedsiębiorstw ukierunkowują przemiany kulturowe na wzrost otwartości i współpracę.
- Wysoka jakość przywództwa wraz z kapitałem społecznym pozwalają dobrze wykorzystać pojawiające się szanse. Duże znaczenie ma pozytywny wpływ polityki gospodarczej kraju i UE. Kompleksowe działania władz obejmują edukację, wsparcie dla konkretnych branż i działań biznesu (w tym konkurencyjnej współpracy) oraz rozbudowę infrastruktury. Jej wysoki poziom i dostępność przyczynia się do wzrostu aktywności w całym regionie. Spora część infrastruktury powstaje w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego, które dzięki efektywnym regulacjom prawnym staje się łatwiejsze w realizacji.
- Zmienia się struktura gospodarki i społeczności regionu poprzez odejście od konkurowania niskimi kosztami pracy na rzecz innowacyjnych produktów i usług. Źródłem sukcesu jest konkurencyjna współpraca między przedsiębiorstwami i koncentracja na określonych branżach. Uda się osiągnąć wysoką specjalizację i innowacyjność w tradycyjnych branżach regionu: przemyśle spożywczym, AGD, elektronice użytkowej i w nowej branży produktów ekologicznych.
- Wysoka innowacyjność przedsiębiorstw wpływa wprost na rozwój nowych technologii. Skala innowacyjności w regionie zdecydowanie przewyższa średnią w Polsce, a koncentracja geograficzna przedsiębiorstw kooperujących w poszczególnych obszarach województwa powoduje, że określa się je mianem „Wielkopolskich Dolin Krzemowych”. Zamożność społeczeństwa osiąga poziom średni, a wyspowo wysoki, zwłaszcza w aglomeracji poznańskiej.

Wymienione wyżej założenia mają perspektywę do 2030 roku i tworzą ramy dla Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku.

Działania na rzecz realizacji Scenariusza I – dynamicznego rozwoju są w Wielkopolsce w zasadzie realizowane od dawna i stanowią podstawę planowania w regionie. Dynamiczny rozwój jest założeniem każdego z formułowanych w strategii celów.

Dla potrzeb realizacji strategii ważniejsze jest jednak wariantowanie jej realizacji w odpowiedzi na różne tempo i kierunki zmian zarówno wewnątrz województwa, jak i w jego otoczeniu. Te kwestie należy jednak pozostawić planowaniu i działaniom operacyjnym. W strategii natomiast, w systemie jej realizacji, należy przewidzieć mechanizm interaktywnego reagowania na te okoliczności.

7. OCZEKIWANIA STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO WZGLĘDEM POLITYKI RZĄDU

Z ustalonego podmiotowego i przedmiotowego zakresu strategii wynika, iż dokument ten dotyczy zakresu kompetencji Samorządu Województwa oraz jego kompetencji w zakresie wpływania na zachowania innych podmiotów (na przykład przez zarządzanie środkami własnymi i zewnętrznymi, czy przez udział w ustalaniu zasad, bądź sposobu realizacji polityk innych podmiotów, między innymi przez kontrakt terytorialny). W związku z tym poza kompetencjami Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku pozostają sfery, które są pod bezpośrednim oddziaływaniem innych podmiotów, w szczególności rządowych, na których zachowania Samorząd Województwa nie ma wpływu. Dlatego ważne jest wyartykułowanie strategicznych potrzeb województwa w tych obszarach.

Należą do nich przede wszystkim;

- Środowisko:
 - o Zalesienia.
 - o Gospodarka wodna – powódzie, retencja, zbiornik Wielowieś Klasztor-na.
- Transport:
 - o Rozszerzenie sieci TENT o S11.
 - o Przebudowa dróg krajowych, w szczególności budowa S11 i kontynuacja budowy S5, a także DK 25.
 - o Budowa północnej obwodnicy Poznania.
 - o Modernizacja linii kolejowych, w szczególności trasy Piła – Poznań – Kluczbork, dokończenie modernizacji linii kolejowych Wrocław – Poznań – Szczecin oraz Poznań – Inowrocław.
- Infrastruktura społeczna:
 - o Wzmocnienie ponadregionalnych funkcji Wielkopolski w zakresie ochrony zdrowia, w tym Centrum Radioterapii Protonowej w Poznaniu.
 - o Budowa Zachodniego Centrum Chorób Serca i Naczyń w Poznaniu.
 - o Budowa Specjalistycznego Szpitala Matki i Dziecka w Poznaniu.
 - o Budowa specjalistycznego centrum urazowo-ortopedycznego w Poznaniu.
- Metropolia Poznańska:
 - o Rozbudowa systemu transportu zbiorowego na obszarze Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego.
 - o Rozbudowa infrastruktury Międzynarodowych Targów Poznańskich.
- Bezpieczeństwo energetyczne, w tym główne sieci przesyłowe.

Odpowiednia polityka państwa i inwestycje w wymienionych wyżej obszarach są niezbędnym warunkiem osiągnięcia celów strategii i stanowią ich dopełnienie.

8. POTENCJALNE OBSZARY WSPÓŁPRACY MIĘDZYREGIONALNEJ

Strategia rozwoju województwa, choć jest dokumentem regionalnym, daje możliwość osiągania celów wspólnie z innymi regionami. Część problemów rozwo-

jowych nie mieści się w układach administracyjnych. Należą do nich między innymi problemy przyrodnicze, problemy ponadregionalne, których realizacja wspólnie z sąsiednimi województwami może dać większe efekty oraz problemy specyficznych obszarów problemowych leżących na granicy województw. Istotne działania w tym zakresie powinny być także podejmowane w ramach inicjatywy „Polska Zachodnia 2020”, w ramach której 5 województw zachodniej Polski wypracowuje strategiczne podejście do rozwiązywania problemów rozwojowych w wymiarze ponadregionalnym.

Taka sytuacja stwarza możliwości realizacji wspólnych działań, bądź projektów, czy inwestycji, między innymi w następujących obszarach:

- Produkty i szlaki turystyczne, w tym :
 - o Szlak Piastowski,
 - o Szlak Cystersów,
 - o Szlak Militarny,
 - o Ścieżki rowerowe.
- Wielka Pętla Wielkopolski, w tym przywrócenie żeglugi na Noteci.
- Gospodarka wodna, retencja i ochrona przeciwpowodziowa.
- Problemy eksploatacji surowców mineralnych.
- Sieć ekologiczna i obszary chronione.
- Gospodarka odpadami.
- Koordynacja transportu zbiorowego.
- Bezpieczeństwo energetyczne.
- Klastry i sieciowanie gospodarki.
- Sieciowanie nauki.
- Usługi specjalistyczne i wyższego rzędu.
- Aktywizacja gospodarcza wybranych terenów, w szczególności pogranicza Wielkopolski i województw zachodniopomorskiego i pomorskiego.
- Wymiana dobrych praktyk oraz wzajemna edukacja w każdym obszarze interwencji strategii.

X SYSTEM REALIZACJI STRATEGII

Zgodnie z przedstawionymi ramami podmiotowymi i przedmiotowymi, Strategia obejmuje kompetencje Samorządu Województwa, czyli zadania własne oraz możliwości wpływania na zachowania innych podmiotów w obrębie terytorium województwa wielkopolskiego w jego funkcjonalnym układzie.

Dla poszczególnych rodzajów podmiotów publicznych zapisy strategii są w różnym stopniu wiążące. Dla jednych stanowią one prawo, inne są zobowiązane uwzględniać je w swych politykach, z kolei dla jeszcze innych – ich realizacja wynika z woli uczestnictwa w szeroko pojętym partnerstwie społecznym na rzecz rozwoju województwa.

W celu pełnej i efektywnej realizacji zapisów poszczególnych celów Strategii niezbędne są odpowiednie finansowe, instytucjonalne oraz programowe instrumenty.

1. INSTRUMENTY FINANSOWE

Źródłem finansowania osiągania celów strategii będą środki podmiotów publicznych zaangażowanych w realizację strategii w zakresie, w jakim zadania przez nie realizowane mają charakter regionalny. Uzupełnienie stanowią będą środki innych podmiotów, w tym prywatnych, którzy jako beneficjenci wnoszą będą niezbędny wkład do zadań współfinansowanych ze źródeł publicznych. Znaczny udział środków finansowych w celu osiągnięcia celów strategii będzie także po stronie Unii Europejskiej.

Strategia, co do charakteru jest instrumentem ogólnym, kierunkowym. Nie ma zatem możliwości nawet przybliżonego szacunku środków, jakie przeznaczone zostaną na realizację celów strategii. Wynika to także z tego, iż głównym źródłem finansowania rozwoju będą środki europejskie. Dyskusja o nowej perspektywie finansowej po 2013 roku nadal trwa, a na poziomie krajowym nie określono jeszcze udziału programów regionalnych w ogólnej alokacji środków wspólnotowych dla Polski.

Równolegle budowany jest także nowy system zarządzania rozwojem kraju oraz jego finansowania. Krajowe dokumenty strategiczne również bardzo ogólnie określają przyszłe alokacje środków budżetu państwa na poszczególne województwa. Nie jest także jeszcze znany mechanizm kontraktu terytorialnego, który ma objąć swym zakresem różne krajowe źródła finansowania.

Wszystkie wymienione wyżej okoliczności sprawiają, iż ramy finansowe strategii rozwoju województwa można określić jedynie kierunkowo, przy braku możliwości szacunku ich skali.

Środki pochodzić będą z następujących źródeł:

- budżet województwa,
- budżet samorządów powiatowych i gminnych,
- budżet samorządowych jednostek organizacyjnych,
- budżet państwa (również w ramach kontraktów terytorialnych),
- budżet funduszy celowych,
- środki Unii Europejskiej,
- środki międzynarodowych instytucji finansowych,
- środki prywatne,
- środki innych partnerów zaangażowanych w osiąganie celów Strategii.

2. INSTRUMENTY PRAWNE/INSTYTUCJONALNE

Ważnym elementem pozwalającym na pełną realizację zapisów Strategii są instrumenty instytucjonalne. Umożliwiają one koordynowanie działań podmiotów realizujących cele regionalne przez jedną nadrzędną instytucję.

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację strategii jest Samorząd Województwa, a za bieżące zarządzanie jej wdrażaniem odpowiada Zarząd Województwa Wielkopolskiego, mający do dyspozycji odpowiednie służby merytoryczne Urzędu Marszałkowskiego oraz jednostek podległych.

Uzupełnienie systemu instytucjonalnego będą stanowić:

- Regionalne Forum Terytorialne, jako reprezentacja partnerów społecznych.
- Regionalne Obserwatorium Terytorialne, podmiot monitorujący sytuację społeczno-gospodarczą w województwie oraz efekty realizacji strategii.
- Podmioty utworzone dla potrzeb wdrażania poszczególnych programów realizujących cele strategii, w tym komitety monitorujące.
- Jednostki organizacyjne Urzędu Marszałkowskiego oraz podmioty podległe, zarządzające poszczególnymi programami.
- Instytucjonalne formy zarządzania różnego rodzaju partnerstwami podmiotów realizujących określone działania i projekty w ramach strategii (inicyjatywy lokalne, związki samorządów terytorialnych, w tym w układzie metropolitalnym).
- Instytucjonalny system zarządzania realizacją Kontraktu Terytorialnego.
- Partnerstwa publiczno – prywatne.

Wymienione wyżej formy organizacyjne tylko częściowo powiązane będą zależnościami formalnymi. Stanowiąc będą nieformalny, partnerski układ, zgodnie z zasadą zarządzania wielopoziomowego.

3. INSTRUMENTY PROGRAMOWE

Strategia jest dokumentem ramowym, wyznaczającym kierunki i zakres interwencji dla wynikających z niej dokumentów szczegółowych, opracowywanych i realizowanych na różnych podstawach prawnych. Należą do nich przede wszystkim:

- Regionalne dokumenty strategiczne oraz programowe, opracowywane na podstawie odrębnych regulacji.

- Regionalny program operacyjny na lata 2014 – 2020, jako najważniejszy instrument zarządzania i finansowania rozwoju Wielkopolski.
- Komponenty regionalne krajowych programów operacyjnych, oddane w zarządzanie Samorządowi Województwa (liczby tych programów oraz zakresu przedmiotowych komponentów na tym etapie nie można określić).
- Inne krajowe programy, na które Samorząd Województwa będzie miał wpływ poprzez udział w pracach komitetów sterujących lub monitorujących.

4. SYSTEM MONITOROWANIA

Za pośrednictwem odpowiedniej komórki Urzędu Marszałkowskiego, pełniącej rolę Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego, na bieżąco monitorowana będzie sytuacja społeczno-gospodarcza w województwie w celu oceny realizacji celów Strategii oraz formułowania przesłanek do ewentualnych decyzji o zmianach w zapisach dokumentu.

Osiąganie celów strategii jest specyficznym procesem różniącym się od monitorowania realizacji programu operacyjnego, dla którego określone są nakłady finansowe. Dlatego monitorowanie realizacji strategii obejmuje:

- Analizę prac programowych w celu określenia, które ustalenia strategii przełożono na dokumenty wykonawcze.
- Analizę pola interwencji strategii (celów i kierunków działań) w celu określenia, które z założonych kierunków działań były w danym okresie realizowane, realizacji których nie podjęto z powodu zaniechania, a których z powodu braku instrumentów realizacji, bądź ustania przesłanek.
- Analizę sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie, uwzględniającą wskaźniki określone w opisach poszczególnych celów, służącą ocenie makroekonomicznych skutków realizacji strategii.

Analiza stopnia realizacji poszczególnych celów strategii prowadzona będzie w ramach monitorowania poszczególnych programów lub innych dokumentów, czy przedsięwzięć wykonawczych (projektów, działań, inwestycji itp.) według wskaźników określonych w tych dokumentach.

Ocena realizacji celów strategii będzie dokonywana w trakcie jej realizacji, stosownie do potrzeb.

Zamieszczona w opisach celów lista wskaźników nie wyczerpuje wszystkich parametrów, jakie mogą być zastosowane w monitorowaniu strategii. W zależności od potrzeb stosowane będą także inne miary oceny.

System monitorowania strategii uszczegóławiać i uzupełniać będą systemy monitorowania pozostałych strategii oraz programów regionalnych.

Dla potrzeb monitorowania tworzona będzie baza danych, systematycznie uzupełniana i przetwarzana. Umożliwi to obserwację rozwoju województwa i identyfikację głównych procesów oraz trendów rozwojowych, co ułatwi prognozowanie. Gromadzone dane będą udostępniane podmiotom zewnętrznym oraz systematycznie prezentowane, także za pośrednictwem Internetu.

Dane i wyniki analiz pozwolą na ocenę rezultatów, konfrontację wyników z założeniami, identyfikację przyczyn różnic oraz ewentualne rekomendacje zmian strategii.

XI OCENA EX ANTE

Ocenę ex ante projektu aktualizacji strategii wykonał zespół pracowników Instytutu Geografii Społeczno – Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu w składzie prof. dr hab. Paweł Churski, mgr Bartłomiej Kołsut oraz mgr Robert Perdał.

Głównym celem Oceny ex-ante Projektu ZSRWW było sformułowanie uwag i rekomendacji, które mogą przyczynić się do podniesienia jakości merytorycznej i formalnej ocenianego dokumentu. Osiągnięcie tak sformułowanego celu głównego odbyło się poprzez realizację celów częściowych, których układ odzwierciedla również strukturę zasadniczej części merytorycznej tego Raportu:

- Ocena poprawności i trafności wyznaczonych problemów rozwojowych, zidentyfikowanych potencjałów oraz możliwych specjalizacji regionalnych.
- Ocena poprawności i trafności zaproponowanego modelu rozwoju, wizji, misji i celu generalnego.
- Ocena spójności zewnętrznej Strategii poprzez określenie:
 - o oceny spójności z politykami wspólnotowymi,
 - o oceny spójności z politykami krajowymi,
 - o oceny spójności z politykami regionalnymi.
- Ocena spójności wewnętrznej Strategii poprzez określenie:
 - o oceny spójności celów strategicznych i operacyjnych z wynikami Diagnostyki sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie wielkopolskim,
 - o oceny spójności wewnętrznej celów strategicznych i operacyjnych Projektu ZSRWW,
- Ocena stopnia kwantyfikacji celu głównego, celów strategicznych oraz celów operacyjnych wraz z proponowanymi sposobami ich osiągnięcia i zakładaną terytorializacją.
- Ocena potencjalnych specjalizacji Wielkopolski na tle struktury celów Strategii, horyzontalnych zasad realizacji celów oraz możliwości wariantowego wykonania Strategii.
- Ogólna ocena planowanego systemu realizacji Strategii, w relacji do kompetencji samorządu wojewódzkiego, w kontekście możliwości osiągnięcia zakładanych celów.

W wyniku przeprowadzonej oceny ex-ante projektu strategii sformułowano następujące wnioski:

- Wykonaną aktualizację należy ocenić jako bardzo głęboką i nadającą ocenianemu dokumentowi jednoznacznie odmienny charakter od dotychczas obowiązującego opracowania.
- Istotnym wyróżnikiem ocenianego dokumentu jest fakt zastosowania po raz pierwszy w strategii rozwoju województwa wielkopolskiego zasady terytorialnego ukierunkowania przyjętych celów, która polega na określaniu w przypadku niektórych celów obszarów problemowych, obszarów strategicznej interwencji oraz obszarów funkcjonalnych (w celu zachowania spójności z politykami krajowymi), w granicach których mają koncentrować się działania zmierzające do ich osiągnięcia.

- Zaproponowany w ocenianym dokumencie układ analizy problemów rozwojowych odnoszący się do struktury wyróżnionych aspektów rzeczywistości społeczno-gospodarczej należy uznać za właściwy i zgodny z uwarunkowaniami współczesnych procesów rozwoju społeczno-gospodarczego wskazywanych zarówno w europejskich, jak i krajowych opracowaniach naukowych oraz dokumentach programowych i strategicznych.
- Zidentyfikowane potencjały, bariery i wyzwania rozwojowe Wielkopolski należy ocenić jako sformułowane poprawnie merytorycznie. Są one zgodne z wnioskami wynikającymi z identyfikacji stanu rozwoju społeczno-gospodarczego.
- Ostateczny wybór specjalizacji regionalnych stwarzających szanse na inteligentny rozwój Wielkopolski: środowisko, sektor żywnościowy, sektor kreatywny, technologie, inteligentna edukacja, należy uznać za wstępną propozycję, uprawnioną na etapie opracowywania Strategii, wymagającą jednak dalszych uszczegółowień. Wątpliwość budzi jednak określenie edukacji inteligentnej, które powinno być doprecyzowane lub zmienione oraz brak wskazań dotyczących hierarchiczności zaproponowanych specjalizacji w kontekście ich tworzenia i wzmacniania, na etapie realizacji Strategii.
- Pozytywnie należy ocenić zaproponowany model rozwoju oraz założenie o jego realizacji na podstawie paradygmatu polaryzacyjno-dyfuzyjnego w oparciu o trzy zasady: efektywność ekonomiczną, troskę o środowisko oraz równowagę społeczną, których spełnienie ma zapewnić warunki dla zrównoważonego rozwoju regionu.
- Uszczegółowiona wizja rozwoju prawidłowo ukierunkowuje przyszłe działania interwencyjne. Zdefiniowane determinanty rozwoju regionu: integracja europejska, globalizacja gospodarki i społeczeństwa oraz ew. zmiana zasad organizacji państwa zmierzająca do jego decentralizacji, właściwie określające współczesne uwarunkowania rozwojowe, zostały prawidłowo wykorzystane do jej sformułowania.
- Zakres merytoryczny misji nie budzi zastrzeżeń, jednak jej podmiotowość powinna być poszerzona.
- Cel generalny został prawidłowo poszerzony w stosunku do poprzedniej wersji Strategii, a jego sformułowanie zostało podporządkowane odejściu od ujęcia sektorowego na rzecz promowania podejścia zorientowanego terytorialnie i uznającego znaczenie w procesach rozwoju kształtowania relacji funkcjonalnych – efektywne wykorzystanie zróżnicowanych przestrzennie potencjałów rozwojowych gwarantujące jednak zrównoważony rozwój całego województwa. Zmianę tę należy uznać za jedną z najistotniejszych, jakich dokonano na etapie aktualizacji Strategii, i ocenić w pełni pozytywnie.
- Projekt ZSRWW wykazuje wysoką spójność z analizowanymi dokumentami zewnętrznymi na wszystkich badanych poziomach: europejskim, krajowym i regionalnym. W przypadku spójności zewnętrznej z założeniami polityk europejskich można mówić o bardzo wysokiej zgodności, która w istotny sposób zwiększa szanse Wielkopolski na pozyskiwanie europejskich środków publicznych przeznaczanych na współfinansowanie interwencji w ramach realizacji polityki rozwoju. Spójność wewnętrzna z politykami krajowymi jest równie wysoka, co z jednej strony zwiększa szanse regionu w procesie redystrybucji środków europejskich w ramach najbliższej perspektywy finansowej 2014-2020, a z drugiej strony tworzy warunki

do jak najlepszego wykorzystania instrumentu kontraktu terytorialnego, który ma stanowić podstawowy instrument redystrybucji środków budżetu państwa wspierających działania podejmowane przez rząd w ramach krajowej polityki interregionalnej. Spójność zewnętrzna z założeniami innych polityk regionalnych jest także wysoka, co świadczy o spójności działań podejmowanych przez samorząd regionalny województwa wielkopolskiego w ramach programowania, realizacji i monitorowania polityk rozwoju.

- Projekt ZSRWW wykazuje wysoką spójność wewnętrzną zarówno z ustaleniami *Diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie wielkopolskim* (2011), jak i w zakresie spójności celów strategicznych i operacyjnych z działaniami zaplanowanymi dla ich realizacji, wykazując jednak drobne niedoskonałości, których usunięcie rekomenduje się w procesie korekty Projektu.
- Wszystkie cele i wskaźniki ich monitorowania zaproponowane w Projekcie ZSRWW zostały opracowane w sposób prawidłowy i w przypadku celów można je uważać za: precyzyjne, mierzalne, akceptowalne, realistyczne i terminowe, a w przypadku wskaźników za: trafne, mierzalne, wiarygodne oraz efektywne kosztowo.
- Fakt wyróżnienia horyzontalnych zasad realizacji celów należy uznać za właściwy i wzmacniający interwencję w zakresie poprawy stanu ładu przestrzennego, zrównoważonego rozwoju, społeczeństwa informacyjnego, innowacji, równości szans i włączenia społecznego, współpracy i sieciowanie oraz edukacji w regionie.
- Bardzo pozytywnie należy ocenić fakt przedstawienia możliwości wariantowej realizacji Strategii przy wykorzystaniu wyników Foresightu Wielkopolska, realizowanego w ramach projektu systemowego Budowa Wielkopolskiego Systemu Innowacji Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Wybór przez Autorów scenariusza optymistycznego, zakładającego dynamiczny rozwój regionu, jako modelowego dla realizacji Strategii uznać należy za ambitny, ale realistyczny.
- Ocena systemu realizacji i monitorowania Strategii, ze względu na występujące uwarunkowania zewnętrzne wynikające z braku ostatecznych decyzji w tym zakresie na poziomie europejskim i krajowym, wydaje się przedwczesna i nieuzasadniona.

Przedstawione powyżej wnioski stały się podstawą sformułowania następujących rekomendacji, które powinny przyczynić się do podniesienia jakości merytorycznej i formalnej ocenianego dokumentu:

- W zakresie identyfikacji głównych problemów rozwojowych Wielkopolski, w celu zapewnienia większej spójności wewnętrznej prowadzonej analizy, w poszukiwaniu szans i zagrożeń rozwojowych występujących w ramach analizowania problemów rozwojowych identyfikowanych w ramach punktów: „Metropolia poznańska i jej relacje z regionem” oraz „Zróżnicowanie wewnątrzregionalne”, rekomenduje się przyjęcie zastosowanego wcześniej układu aspektów rzeczywistości społeczno-gospodarczej: przestrzeń, infrastruktura podstawowa, środowisko i energia, gospodarka i jej otoczenie, rolnictwo i obszary wiejskie, mieszkańcy i zatrudnienie, kapitał intelektualny, sfera społeczna.
- W odniesieniu do przeprowadzonej analizy SWOT porządkującej silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia rozwoju województwa rekomenduje się wykorzystanie w pełni wcześniej zaproponowanego układu aspektów rzeczywistości społeczno-gospodarczej oraz pewne uporządkowanie wewnętrzne. W każdej kategorii przeprowadzonej analizy SWOT proponu-

je się zastosować ujednolicony układ identyfikacji faktów: występowanie obiektów/zjawisk, zrelatywizowany stan zjawisk, zrelatywizowana dynamika zjawisk. Ponadto wskazuje się na potrzebę usunięcia powtórzeń oraz dopracowania sformułowań, których zakres wskazano w rozdziale 3.4.1. Oceny.

- Zaproponowany układ potencjalnych inteligentnych specjalizacji Wielkopolski rekomenduje się uszczegółowić na etapie opracowywania programów operacyjnych służących wdrażaniu Strategii. Z przedstawionego układu rekomenduje się usunąć obszar inteligentnej edukacji. Edukacja i wiedza powinny stanowić jeden z fundamentów procesu rozwoju wykorzystującego korzyści wynikające ze wzmacniania każdej inteligentnych specjalizacji, niezależnie od ich ukierunkowania merytorycznego.
- W poszerzonej względem poprzedniej Strategii wizji rozwoju rekomenduje się uporządkowanie zapisów zgodnie z przyjętym przez Autorów układem aspektów rzeczywistości społeczno-gospodarczej: przestrzeń, infrastruktura podstawowa, środowisko i energia, gospodarka i jej otoczenie, rolnictwo i obszary wiejskie, mieszkańcy i zatrudnienie, kapitał intelektualny, sfera społeczna lub przyjęcie innego układu porządkującego.
- W sformułowanej misji Strategii rekomenduje się zmianę podmiotowości z podmiotów publicznych na wszystkie podmioty będące interesariuszami procesu rozwoju, na których funkcjonowanie bezpośrednio lub pośrednio ma wpływ samorząd regionalny.
- Ze względu na występujące w zakresie sformułowań celów strategicznych i operacyjnych pewne uwagi, rekomenduje się rozważenie ich wykorzystania na etapie korekty Projektu ZSRWW, zgodnie z zakresem wskazanych w rozdziale 3.4.2 Oceny.
- W zakresie sformułowanych wskaźników mających stanowić miary osiągnięcia celów strategicznych pozostawia się do decyzji możliwość wykorzystania uwag szczegółowych przedstawionych w rozdziale 3.5.
- Ze względu na konieczność zapewnienia jednoznacznej interpretacji rekomenduje się doprecyzowanie zapisów określających założenia wykorzystania horyzontalnych zasad realizacji celów.
- Na etapie przygotowywania programów operacyjnych służących realizacji przedmiotowej Strategii rekomenduje się dokonanie następujących uszczegółowień:
 - o określić podmioty, którym dedykuje się realizację wyszczególnionych działań,
 - o określić wartości wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania oraz ich okres osiągnięcia, pozwalające na ocenę realności i terminowości postawionych celów,
 - o uszczegółowić terytorializację, zwłaszcza w przypadku tych celów gdzie nie określono preferencji w kategoriach OSI i OF.

XII PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko strategii rozwoju województwa wielkopolskiego jest wymogiem wynikającym z ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. nr 199, poz. 1227 ze zm.), w myśl której „projekt koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, projekty planów zagospodarowania przestrzennego oraz projekty strategii rozwoju regionalnego, wymagają przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, którego elementem jest prognoza oddziaływania na środowisko”.

Celem prognozy jest ustalenie, czy zapisy zaktualizowanej *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku* nie naruszają prawidłowego funkcjonowania środowiska przyrodniczego, bowiem względy ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju powinny być rozważane na równi z innymi celami i priorytetami (gospodarczymi i społecznymi). Prognoza ma również ułatwić identyfikację możliwych do określenia skutków środowiskowych spowodowanych realizacją w przyszłości postanowień strategii oraz określić, czy istnieje w przyszłości prawdopodobieństwo zagrożeń i konfliktów.

Zakres Prognozy oddziaływania na środowisko i szczegółowość opracowania zostały uzgodnione z Wojewódzkim Państwowym Inspektorem Sanitarnym w Poznaniu i Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Poznaniu. Zgodnie z zaleceniami ww. instytucji Prognoza powinna być sporządzona w pełnym zakresie określonym w art. 51 pkt. 2. i art. 52 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227, z późn. zm.).

W Prognozie dokonano głównie:

- analizy uwarunkowań przyrodniczych i oceny stanu środowiska,
- analizy celów ochrony środowiska ustanowionych na szczeblach międzynarodowym, wspólnotowym i krajowym istotnych z punktu widzenia projektowanego dokumentu oraz sposobów, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania projektu zaktualizowanej *Strategii*,
- oceny potencjalnego wpływu realizacji celów Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego na środowisko przyrodnicze,
- identyfikacji przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko skutków realizacji ustaleń *Strategii*,
- oceny rozwiązań eliminujących lub ograniczających negatywne oddziaływania na środowisko realizacji ustaleń *Strategii*.

W Prognozie stwierdza się, iż projekt zaktualizowanej *Strategii* dotyczy większości aspektów, które porusza obowiązująca *Strategia*. Wprowadza jednak wiele istotnych zmian mających korzystny wpływ na środowisko przyrodnicze, przykładem większą wagę do poprawy stanu środowiska przyrodniczego i zrównoważonego rozwoju, które warunkują jakość życia.

Według Prognozy w przypadku braku realizacji projektu zaktualizowanej *Strategii* środowisko przyrodnicze nie będzie jednym z priorytetowych obszarów rozwoju województwa, a dążenie do polepszenia jakości życia mieszkańców nie będzie jednoznacznie utożsamiane ze zrównoważonym rozwojem. Poprzez brak realizacji projektu zaktualizowanej *Strategii* nie zostanie wprowadzony terytorialny wymiar celów, w związku z czym nie nastąpi wsparcie działań ukierunkowanych dla konkretnych typów obszarów, co może utrudnić zrównoważony rozwój i pogłębić istniejące oraz stwarzać nowe zagrożenia środowiska przyrodniczego. Nie będzie także wsparcia dla inteligentnych specjalizacji regionalnych, które są ważne nie tylko dla przyspieszenia rozwoju województwa, ale również dla pokonywania różnic wewnętrznych.

Sformułowano w Prognozie także istotne problemy ochrony środowiska z punktu widzenia projektu zaktualizowanej *Strategii* rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. W odniesieniu do jej realizacji za najważniejsze problemy środowiskowe uznano:

- występowanie zjawisk i konfliktów wynikających z sąsiedztwa dużego miasta (Poznań i sąsiednie gminy) – m.in. suburbanizacja, zmiana funkcji wsi z rolniczej na mieszkaniową, usługową lub przemysłową,
- występowanie miejsc degradacji środowiska, szczególnie terenów pokopalnianych,
- niski, w stosunku do potencjalnych możliwości, udział produkcji energii ze źródeł odnawialnych,
- postępująca chemizacja środowiska (niezadowalający stan czystości wód, ponadnormatywne stężenia zanieczyszczeń powietrza na terenach zurbanizowanych, emisja niska, wzrost natężenia hałasu, wysoka emisja komunikacyjna),
- niewystarczający poziom opadów i nierównomierne ich rozmieszczenie w skali roku, niewystarczające zasoby wodne, niski poziom retencji, złe stosunki hydrologiczne w rzekach, deficyt wody dla rolnictwa (problem stepowienia Wielkopolski), zagrożenie erozją gleb,
- niewystarczająca wydajność infrastruktury zabezpieczającej środowisko – nieuporządkowana gospodarka wodna (dysproporcje pomiędzy stopniem zwodociągowania i skanalizowania), niedostateczny stopień uporządkowania gospodarki odpadami,
- intensyfikacja rolnictwa – źródło powstawania odpadów niebezpiecznych (pozostałości po środkach ochrony roślin) oraz zanieczyszczeń obszarowych będących zagrożeniem dla wód powierzchniowych. Istotnym zagrożeniem dla środowiska są ферmy chowu i hodowli drobiu, trzody chlewnej oraz bydła,
- niski stopień lesistości oraz ograniczona różnorodność gatunkowa i genetyczna lasów, rozdrobnienie kompleksów leśnych, znaczny udział monokultur w zasobach leśnych,
- niedostateczny, z punktu widzenia ochrony środowiska, stopień wiedzy ekologicznej społeczeństwa i brak akceptacji społecznej dla części działań ekologicznych, głównie ochronnych.

Z analiz wykonanych na potrzeby Prognozy wynika, że zdecydowana większość celów i działań zapisanych w projekcie zaktualizowanej *Strategii* rozwoju województwa wielkopolskiego będzie miała korzystny wpływ na środowisko. Jednakże określenie zdecydowanych korzystnych lub niekorzystnych oddziaływań na środowisko napotykało na pewne trudności związane z możliwością realizacji

poszczególnych celów operacyjnych w jednym czasie i jednej przestrzeni przyrodniczej. Z jednej strony oddziaływanie proekologiczne będzie mogło kumulować wymierne korzyści dla środowiska, z drugiej realizacja celów na rzecz środowiska może być zniwelowana przez realizację celu obciążającego środowisko.

Mając na uwadze duży poziom ogólności planowania strategicznego i zakres czasowy trudno było Prognozie wskazać rozwiązania alternatywne. Projekt zaktualizowanej *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku* będący przedmiotem niniejszej Prognozy nie wyznacza bowiem ram realizacji przedsięwzięć. Przedstawia natomiast trzy alternatywne scenariusze rozwoju regionu: dynamicznego rozwoju, rozwoju wyspowego i trudnego rozwoju. W toku prac na Prognozą stwierdzono, że wybrany przez autorów Strategii scenariusz I – dynamicznego rozwoju jest najbardziej optymalny dla zachowania walorów i zasobów środowiska przyrodniczego, pomimo że Scenariusz III – trudnego rozwoju jest najmniej inwazyjnym dla środowiska. Niewielki, zrównoważony rozwój przewidziany w Scenariuszu III w nieznaczny sposób może przyczynić się do pogorszenia środowiska przyrodniczego, ale również nie rozwiąże istniejących problemów związanych z ochroną środowiska, m.in. z powodu niskich nakładów finansowych na środowisko (spowodowane słabym rozwojem), ograniczenia prowadzenia działalności badawczej, czy nie wprowadzania innowacji.

Według Prognozy analizowany dokument zawiera propozycje rozwiązań metodyczno-organizacyjnych systemu monitorowania realizacji projektu zaktualizowanej *Strategii*. Umożliwi to dokonywanie analiz stopnia osiągania celów projektowanego dokumentu oraz pozwoli formułować ewentualne rekomendacje do zmian w zapisach dokumentu. Monitorowanie rozwoju regionalnego prowadzone będzie regularnie przez Regionalne Obserwatorium Terytorialne z wykorzystaniem zestawu wskaźników. Nie wyklucza się również stosowania, w zależności od potrzeb, innych miar oceny. Za najważniejsze, z punktu widzenia ochrony środowiska, będą wskaźniki obrazujące jakość poszczególnych komponentów środowiska, jak również zmiany zachodzące w środowisku przyrodniczym. Monitorowanie strategii w zakresie sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie prowadzone będzie na bieżąco, natomiast analiza stopnia osiągania celów w sposób cykliczny, stosownie do potrzeb. Uzupełnianie bazy danych o wskaźniki (dane GUS) winno odbywać się co roku.

W Prognozie nie stwierdzono oddziaływania transgranicznego. Oddziaływanie na sąsiednie województwa dotyczyć będzie przede wszystkim emisji zanieczyszczeń powietrza oraz wpływu na jakość płynących wód powierzchniowych (Warta, Noteć, Odra, Barycz). Należy jednak podkreślić, że następuje systematyczna poprawa jakości wód powierzchniowych i jakości powietrza atmosferycznego.

Zgodnie z Prognozą projekt zaktualizowanej *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do roku 2020*. *Wielkopolska 2020* uwzględnia zasadę zrównoważonego rozwoju jako jedną z przesłanek planowanych działań. Każda realizacja działań będących rezultatem realizacji zapisanych w projekcie zaktualizowanej Strategii celów strategicznych i operacyjnych wywołuje określone skutki w środowisku i krajobrazie w różnym stopniu obciążające poszczególne komponenty środowiska. Wskazane w prognozie potencjalne oddziaływania zarówno korzystne (pozytywne) jak i niekorzystne (negatywne) realizacji zapisów zawartych w projekcie zaktualizowanej Strategii wynikają z potencjalnych działań o charakterze strategicznym w skali całego regionu. Nie muszą jednak wystąpić na całym obszarze

Wielkopolski oraz nie we wszystkich sferach, których dotyczą cele strategiczne i operacyjne. Sposób realizacji zapisów projektowanej zaktualizowanej *Strategii* w skali lokalnej, na etapie realizacji poszczególnych inwestycji, czy realizacji działań, warunkować będzie rodzaj oddziaływań na środowisko.

Pełna charakterystyka oddziaływania danego przedsięwzięcia na środowisko przyrodnicze możliwa będzie na etapie szczegółowego projektu technicznego przedstawiającego dokładną lokalizację inwestycji. Wówczas, w sytuacjach znaczącego oddziaływania na środowisko danego przedsięwzięcia, przeprowadzona zostanie procedura oceny oddziaływania na środowisko, która określi zasięg negatywnego oddziaływania i przedstawi działania ograniczające jego skutki.

Według Prognozy wzajemne relacje między poszczególnymi działaniami w ramach realizacji celów zaktualizowanej *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku* prowadzą do osiągnięcia celu generalnego „Efektywne wykorzystanie potencjałów rozwojowych na rzecz wzrostu konkurencyjności województwa, służące poprawie jakości życia mieszkańców w warunkach zrównoważonego rozwoju”. Poprzez integrację działań na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego i poprawy stanu środowiska Wielkopolski, a więc wdrażania zasady zrównoważonego rozwoju osiąganie poszczególnych celów będzie zgodne z założeniami polityki ekologicznej, a kryteria ekologiczne będą traktowane na równi z kryteriami ekonomicznymi.

Zgodnie z opinią Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w prognozie oddziaływania na środowisko *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 dokonano następujących zmian i uzupełnień*:

- Rozszerzono opis rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczenie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko, mogących być rezultatem realizacji poszczególnych celów.
- W odniesieniu do oceny celu 3.1. *Racjonalizacja gospodarowania energią* wprowadzono zapis o konieczności dostosowania terminów i sposobów wykonywania prac do okresów lęgowych chronionych gatunków ssaków.
- Wprowadzono zapis, iż w trakcie prac budowlanych inwestor realizujący przedsięwzięcie jest zobowiązany uwzględnić ochronę środowiska (a więc również gatunków oraz siedlisk roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną), na obszarze prowadzonych prac.
- Rozszerzono zapisy prognozy odnoszące się do potencjalnych zmian istniejącego stanu środowiska w przypadku braku realizacji aktualizowanej strategii.
- Uzupełniono prognozę o opis oddziaływania na środowisko mogącego być rezultatem budowy zbiornika retencyjnego Wielowieś Klasztorna na Prośnie.
- W odniesieniu do celu operacyjnego 3.3. *Tworzenie warunków dla rozwoju energetyki jądrowej* rozwinięto zapisy prognozy dotyczące oddziaływania tego typu przedsięwzięć na środowisko, w tym również w przypadku wystąpienia awarii.
- Wprowadzono zapisy rozszerzające informacje o przewidywanych metodach analizy i częstotliwości ich przeprowadzania, skutków realizacji postanowień strategii w odniesieniu do środowiska.
- Uzupełniono opis oddziaływania na środowisko celu operacyjnego 6.1. *Poprawa warunków, jakości i dostępności edukacji*, zgodnie z sugestią RDOŚ, iż rozbudowa infrastruktury oświatowej wiąże się zwykle z „bezpo-

średnią ingerencją w przestrzeni geograficznej” oraz oddziaływaniem na środowisko.

- Zweryfikowano zapisy w tabeli „Potencjalne oddziaływanie na środowisko wynikające z realizacji celów strategicznych i celów operacyjnych” odnoszące się do celu 4.7. „Zwiększenie dostępności do podstawowych usług publicznych”.
- Skorygowano zapis prognozy mówiący o tym, iż aktualizowana strategia nie wyznacza ram dla przedsięwzięć, bowiem w rzeczywistości je wyznacza.
- Zweryfikowano zapisy prognozy odnoszące się do środowiskowych skutków rozwoju intensywnego rolnictwa.
- Zweryfikowano zapisy odnoszące się do klasyfikacji województwa do odpowiednich stref jakości powietrza pod kątem ochrony zdrowia.
- Poprawiono zapis odnoszący się do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 5 stycznia 2012 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin oraz podano poprawny numer Dziennika Ustaw, w którym opublikowano ustawę o ochronie przyrody.

Na podstawie art. 30, art.39, art.40 w związku z art. 46 pkt 1 oraz art. 54 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz.1227 z późn. zm.) Zarząd Województwa Wielkopolskiego ogłoszeniem prasowym oraz na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego poinformował o rozpoczęciu w dniu 25 października br. konsultacji społecznych Prognozy oddziaływania na środowisko projektu zaktualizowanej *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020*.

Dokumentacja, wraz z formularzem zgłaszania uwag, wyłożona była do wglądu w siedzibie Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego (Poznań, ul. Szyperska 14 pok. nr 333) w godzinach urzędowania oraz zamieszczona w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego, a także na stronie internetowej UMWW w plikach do pobrania. Uwagi i wnioski można było wnosić:

- W formie pisemnej, poprzez wypełnienie i przesłanie na adres Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego formularza zamieszczonego w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego oraz na stronie w plikach do pobrania.
- Za pomocą środków komunikacji elektronicznej bez konieczności opatrywania ich bezpiecznym podpisem elektronicznym, o którym mowa w ustawie z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym, poprzez uzupełnienie i przesłanie na adres mailowy strategia2020@umww.pl formularza zamieszczonego w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego oraz na stronie w plikach do pobrania.
- Ustnie do protokołu we wskazanym miejscu udostępnienia dokumentacji.

Konsultacje społeczne, w ramach których można było zapoznać się z dokumentacją sprawy oraz wnosić uwagi i wnioski, odbywały się w terminie od dnia 25 października 2012 r. do dnia 16 listopada 2012 r. włącznie.

W przewidzianym terminie nie zgłoszono żadnych wniosków do Prognozy oddziaływania na środowisko „*Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku*”.

XIII KONSULTACJE SPOŁECZNE AKTUALIZACJI STRATEGII

Zarząd Województwa Wielkopolskiego, zgodnie z art. 6 Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityk rozwoju (t.j. Dz. U. 2009 nr 84 poz. 712), w dniu 8 sierpnia 2012 r. ogłosił rozpoczęcie konsultacji społecznych projektu zaktualizowanej „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020”.

Konsultacje społeczne, w ramach których można było zapoznać się z projektem „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020”, oraz wyrazić do niego opinię, odbyły się w terminie od dnia 8 sierpnia 2012 roku do dnia 1 października 2012 roku włącznie.

Projekt dokumentu, wraz z formularzem zgłaszania uwag (załącznik nr 1), zamieszczony został na stronie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego www.umwww.pl. Wypełnione formularze przesyłano za pomocą środków komunikacji elektronicznej, bez konieczności opatrywania ich bezpiecznym podpisem elektronicznym, o którym mowa w ustawie z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym, na adres mailowy strategia2020@umwww.pl. Uwagi można było również zgłaszać ustnie do protokołu podczas subregionalnych spotkań konsultacyjnych. Nieprzedstawienie opinii w terminie oznaczało rezygnację z prawa jej wyrażenia.

W trakcie konsultacji w następujących miastach odbyły się spotkania, m.in. z jednostkami samorządu terytorialnego, partnerami społecznymi i gospodarczymi:

- Kalisz 7 września 2012,
- Leszno 14 września 2012,
- Konin 19 września 2012,
- Piła 26 września 2012,
- Poznań 28 września 2012.

Poszczególne konferencje zgromadziły 520 osób. Szczegółowe informacje na temat frekwencji przedstawia poniższa tabela:

	Kalisz	Leszno	Konin	Piła	Poznań	Razem
liczba zaproszonych	193	163	201	193	603	1353
liczba potwierdzeń	90	55	59	48	181	433
liczba uczestników	113	79	73	63	192	520
wskaźnik „zwrotności” ¹	46,6	33,7	29,4	24,9	30,0	32,0
wskaźnik „obecności” ²	58,5	48,5	36,3	32,6	31,8	38,4

¹ wskaźnik „zwrotności”, tj. udział potwierdzeń w liczbie zaproszeń

² wskaźnik „obecności”, tj. udział uczestników w liczbie osób zaproszonych

W trakcie konsultacji nadesłano 46 wypełnionych formularzy uwag oraz trzy uwagi w formie pisemnej. Część uwag zgłoszono ponadto do protokołu podczas konferencji konsultacyjnych. Łącznie sformułowano w nich 281 uwag, które można uznać za propozycje modyfikacji tekstu, nie licząc głosów polemicznych, które choć nie były propozycją zmiany tekstu, stanowiły jednak inspiracje do różnego rodzaju zmian autorskich. Ostatecznie 56 % zgłoszonych propozycji zmian konsultowanego projektu aktualizacji strategii uznano za uzasadnione.

Wyniki konsultacji opracowano w formie raportu, który zamieszczono na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego. W załącznikach do raportu zawarto szczegółowe zestawienie propozycji zmian z wyjaśnieniem sposobu i zakresu ich uwzględnienia.

Głosy w dyskusji oraz propozycje zmian dotyczyły przede wszystkim następujących kwestii:

- Rozszerzenia opisu polityk zewnętrznych o Wspólną Politykę Rolną oraz Strategię Rozwoju Aglomeracji Poznańskiej.
- Korekty, rozszerzenia opisu w podsumowaniu diagnozy społeczno-gospodarczej o takie kwestie, jak rola lasów w Wielkopolsce, znaczenie złóż kopalin, energetyki konwencjonalnej, znaczenie Poznania oraz ośrodków subregionalnych dla rozwoju.
- Skorygowania zapisów analizy SWOT w celu zwiększenia spójności wewnętrznej dokumentu.
- Ujednolicenia struktury wniosków z diagnozy i analizy SWOT.
- Rozszerzenia modelu rozwoju, wizji i misji województwa o kwestie zagrożeń demograficznych.
- Podzielenia Celu Strategicznego 4. Wzmocnienie spójności województwa i przewyższanie różnic rozwojowych na dwa odrębne cele:
 - o Cel Strategiczny 4. Zwiększanie konkurencyjności metropolii poznańskiej i innych ośrodków wzrostu w województwie.
 - o Cel strategiczny 5. Zwiększenie spójności województwa.
- Zgodnie z sugestiami ewaluatorów oraz w wyniku konsultacji skorygowania szczegółowych opisów poszczególnych celów operacyjnych oraz wykazów kierunków działań.

- Rozszerzenia treść strategii o następujące rozdziały:
 - o IX 7. *Oczekiwania strategii rozwoju województwa wielkopolskiego względem polityki rządu*. Rozdział ten wychodzi naprzeciw głosom w dyskusji, by zapisać w strategii kwestie, które nie mieszczą się w kompetencjach podmiotów regionalnych, w szczególności odnoszące się do inwestycji infrastrukturalnych.
 - o IX 8. *Potencjalne obszary współpracy międzyregionalnej*. Rozdział dodany zgodnie z sugestią sąsiednich województw.
- Usunięcia inteligentnej edukacji z listy potencjalnych inteligentnych specjalizacji, zgodnie z sugestią ewaluatorów.

Szczegółową charakterystykę zmian zawierają materiały zamieszczone na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego <http://www.umww.pl/>, w tym raport o konsultacjach społecznych.

